

codarts



rotterdam



# Jaarverslag 2012



# Inhoudsopgave

<b>Bericht van de Raad van Toezicht</b>	<b>4</b>
<b>Voorwoord</b>	<b>5</b>
<b>1 Codarts Rotterdam</b>	<b>8</b>
1.1 Missie	8
1.2 Opleidingen	8
1.3 Kengetallen	10
<b>2 Studenten</b>	<b>12</b>
2.1 Kroonjuwelen	12
2.2 Uitvoeringen door Codarts-studenten	13
2.3 Kengetallen student en onderwijs	17
2.4 Profileringsfonds	25
<b>3 Onderwijs</b>	<b>26</b>
3.1 Hogeschoolbreed	26
3.2 Muziek	27
3.3 Dans	28
3.4 Circus Arts	31
3.5 Student life	33
3.6 De examencommissie	37
<b>4 Onderzoek</b>	<b>42</b>
4.1 Onderzoek in ontwikkeling	42
4.2 Lectoraten	43
<b>5 Codarts in company</b>	<b>49</b>
5.1 In samenwerking met Codarts	49
5.2 Codarts Mondiaal	50
<b>7 De kwaliteit verzekerd</b>	<b>56</b>
7.1 Resultaten	57
7.2 Accreditaties	58
<b>8 Organisatie en bestuur</b>	<b>61</b>
8.1 Voornemen tot fusie met Hogeschool der Kunsten Den Haag	61
8.2 Personeel en Organisatie	63
8.3 Kengetallen personeel	67
8.4 Bestuur	70
8.5 Horizontale en verticale verantwoording	72
<b>9. Financiën</b>	<b>77</b>
9.1 Algemeen	77
9.2 Exploitatieresultaat	78
9.3 Toekomstparagraaf	79
9.4 Balans	80
9.5 Risicoanalyse en interne beheersing	81
<b>Bijlagen</b>	<b>83</b>
B.1 Samenstelling College van Bestuur	84
B.2 Samenstelling en rooster aan- en aftreden Raad van Toezicht	84

B.3	Samenstelling Medezeggenschapsraad.....	85
B.4	Overeenkomsten internationale uitwisseling.....	85

# Bericht van de Raad van Toezicht

Het jaar 2012 kan worden gezien als een 'opbouwend' jaar. Na het turbulente jaar 2011 lag er voor alle geledingen en ook voor de Raad van Toezicht een belangrijke taak om in 2012 te werken aan herstel van het vertrouwen.

De Raad van Toezicht heeft een nieuwe relatie opgebouwd met de Medezeggenschapsraad. Er zijn diverse gesprekken met de MR gevoerd. Het overleg is geïntensiveerd en gezamenlijk is gewerkt aan een nieuw bestuurs- en beheersreglement waarin het onderlinge 'verkeer' is beschreven. Er is een open en constructieve dialoog opgebouwd, die borgt dat zaken nu goed besproken kunnen blijven worden.

De Raad van Toezicht heeft in 2012 met meer dan gewone belangstelling kennis genomen van de resultaten van het medewerkerstevredenheidsonderzoek dat in dit jaar is uitgevoerd. Het resultaat, dat medewerkers tegelijkertijd tevreden en kritisch zijn, is voor de Raad van Toezicht herkenbaar. De Raad vindt het positief dat er een goede respons is gekomen die duidelijk maakt dat de Codartsmedewerkers sterk gedreven worden door de inhoud van het werk en kwalitatief goed en studentgericht onderwijs willen leveren. Ook ziet de Raad voor zichzelf de opdracht om in gesprek met het College van Bestuur de aandacht te richten op de verbeterpunten die uit het onderzoek komen, zoals een personeelsbeleid dat er op gericht is het beste uit medewerkers naar boven te halen en een heldere interne communicatie over de koers van de hogeschool.

In 2012 is een andere organisatie en een nieuwe administratieve werkwijze opgebouwd. Met **het rapport 'eenvoudig beter' is een plan van aanpak gemaakt en uitgevoerd dat veel van de medewerkers heeft gevraagd.** Omdat deze opbouw pieken en dalen heeft gekend heeft de Raad van Toezicht grote waardering voor de inspanningen die zijn geleverd en voor de brede steun om de plannen ook daadwerkelijk tot uitvoering te brengen.

Codarts bouwt een nieuwe samenwerkingsrelatie op met de Hogeschool der Kunsten Den Haag. **De Raad van Toezicht stelt met tevredenheid vast dat de beleidsagenda "Een klasse apart" die onder deze samenwerkingsrelatie ligt wordt gezien als een nieuw hoofdstuk voor het kunstvakonderwijs in Nederland en door het ministerie van OCW als zeer positief is beoordeeld.**

De Raad van Toezicht heeft, na overleg met het College van Bestuur, in juni 2012 het jaarverslag en de jaarrekening 2011 goedgekeurd. Mede op basis van het rapport van de accountant kan de conclusie getrokken worden dat de financiële positie van Codarts solide is. Dat geldt ook voor de liquiditeitspositie. De rentabiliteitsratio is terug op het niveau van 2009 en laat een goede verhouding zien tussen het nettoresultaat en de (totale) baten in het begrotingsjaar. Ook stelt de Raad van Toezicht met tevredenheid vast dat de accountant constateert dat de administratieve organisatie en de interne controlesystemen voldoen aan de daaraan te stellen eisen. Als Raad van Toezicht stellen we vast dat de opzet en uitwerking van de jaarrekening goed zijn uitgewerkt en dat de jaarrekening een helder inzicht in de financiële positie van Codarts geeft.



# Voorwoord

In dit jaarverslag kunt u lezen hoe het Codarts is vergaan in 2012 en, om maar met de deur in huis te vallen, het is ons goed vergaan. We hebben een lastige, onrustige periode af kunnen sluiten en we zijn hard aan het werk geweest om onze positie, als toonaangevende kunsthogeschool, te versterken. Bij al onze opleidingen zijn, zonder uitzondering, goede resultaten behaald. Jazz, Pop en Wereldmuziek zijn verder gegaan op hun weg om als geheel meer te worden dan de afzonderlijke delen. Klassieke Muziek, een opleiding die onder druk staat vanwege de afspraken in het sectorplan, staat goed op de kaart. Bij de dans lukt het ons steeds beter om de goede balans te vinden tussen voldoende rust voor het onderwijs en het ons zoveel mogelijk presenteren op nationale en internationale podia. Onze docenten muziek en dans zijn gewild, onze (oud) studenten Muziektheater kom je tegen in vrijwel alle musicals en Circusarts heeft met succes de volgende stap in zijn ontwikkeling gemaakt. Onze vooropleiding, de HAVO/VWO voor muziek en dans, levert de talenten op die we hard nodig hebben. Op het gebied van onderzoek kennen we **succesvolle lectoraten met Jiří Kylián, Frank Heckman en Micha Hamel. Tegelijkertijd heeft** Codarts nog een opgave om onderzoek in zowel de bachelor als de master goed op de kaart te zetten.

Vanzelfsprekend staan onderwijs en onderzoek centraal maar zonder een goede organisatie en ondersteuning heb je ook geen goed onderwijs. In de randvoorwaarden voor ons onderwijs hebben we het afgelopen jaar veel geïnvesteerd. Dat was hard werken, zo hard zelfs dat er bij ons management wel eens het gevoel is geweest dat daar te veel van hun tijd in ging zitten. We hadden hier een achterstand in te lopen en we hebben dat voor een **belangrijk deel gedaan. Ons verbetertraject 'Eenvoudig beter' werpt vruchten af. Dat zie je** bijvoorbeeld bij onze studenten administratie & informatie die sterk verbeterd is en bij de **verbeterde zorg en ondersteuning van onze studenten door 'Student Life'.** Tegelijkertijd hebben we onze personele en financiële zaken goed op orde en weten we ook op communicatiegebied aan de weg te timmeren. Wel zijn we hier, als kleine organisatie, kwetsbaar en sterk afhankelijk van slechts enkele personen.

2012 is ook het jaar geweest waarin we gewerkt hebben aan het verder onderzoeken en invullen van de voorgenomen fusie met de Hogeschool der Kunsten Den Haag. Veel van onze medewerkers hebben ervaren dat samenwerken inspireert en kansen biedt. Tegelijkertijd is het zoeken geweest op welke manier met twee toch behoorlijk verschillende culturen succesvol meerwaarde te creëren is. Tot slot, over het afgelopen jaar, mag niet onvermeld blijven dat de inspectie onderzoek heeft gedaan naar de rechtmatigheid van de besteding van onze middelen. Dat onderzoek, waar Codarts de nodige kritiek op heeft laten horen en dat veel te lang geduurd heeft, is inmiddels afgerond en heeft voor Codarts geen verdere gevolgen.

We zijn er klaar voor om in 2013 te oogsten en weer nieuwe uitdagingen aan te gaan. De **fusie met Den Haag moet dit jaar z'n beslag krijgen, de herinrichting van onze administratie** zal rond de zomer afgerond worden en met ingang van het studiejaar 2013 – 2014 zal de inrichting van ons onderwijs vereenvoudigd zijn wat voor zowel studenten als de Codarts organisatie veel zal opleveren. We gaan het komend jaar ook een omvangrijke verhuisbeweging maken. Jazz, Pop en Wereldmuziek gaan samenwonen in het WMDC, Circus betreft zijn nieuwe huisvesting in de Fenixloodsen en de staf gaat vanuit het Rotterdam Building terug naar het Kruisplein, weer dicht bij onze kernactiviteiten. We gaan verder met het voor onze studenten en docenten verbeteren van hun leer omgeving met





# 1 Codarts Rotterdam

Codarts is een monosectorale kunstvakhogeschool. Artistieke, bevoegde, excellente en engagement vormen het hart van haar bestaan.

Codarts wil studenten opleiden die met een zelfbewuste en lerende attitude hun weg vinden op de internationale arbeidsmarkt. Daarom kent Codarts:

- wereldwijde werving van studenten en docenten;
- een strenge selectie van studenten aan de poort;
- docenten die naast hun docentschap als professional werkzaam zijn;
- een intensief lesprogramma;
- een uitstekend nationaal en internationaal netwerk binnen het werkveld.

## 1.1 Missie

Codarts wil een hoogwaardige en duurzame bijdrage leveren aan de invulling van de behoefte vanuit de samenleving en het werkveld aan professioneel opgeleide en fysiek en mentaal gezonde dansers, circuskunstenaars en musici. Codarts wil invulling geven aan de verschillende rollen die de kunst in onze samenleving speelt. Daarom concentreert Codarts zich op zowel de vraag naar toptalent in de uitvoerende kunsten als naar topdocenten.

### *Lerende attitude*

De primaire opdracht van de hogeschool richt zich op het door studenten verwerven van competenties op artistiek, vaktechnisch en professioneel-maatschappelijk gebied, opdat zij als afgestudeerde dansers, docenten, circuskunstenaars en musici uitstekend kunnen functioneren in de huidige en toekomstige beroepspraktijk. Dit impliceert dat de studenten een lerende attitude wordt bijgebracht, waardoor het leren zich niet beperkt tot de bacheloropleiding maar zich ontwikkelt tot een continu proces. Om hieraan tegemoet te komen daagt Codarts de studenten in hun bacheloropleiding uit om na hun afstuderen te participeren in deskundigheidbevorderende leertrajecten, zoals masteropleidingen en andere (commerciële) cursussen.

### *Gezondheid*

Zowel dansers, musici en circuskunstenaars kunnen beschouwd worden als topsporters die in hoge mate afhankelijk zijn van hun fysieke gestel. In deze disciplines zijn blessures aan de orde van de dag. Codarts ziet een goed gezondheidsbeleid als een belangrijk onderdeel van haar onderwijs.

### *Beroepspraktijk en professionals/docenten*

Codarts vervult haar taak vanuit een interactie met de beroepspraktijk, een actieve en medeverantwoordelijke participatie van de studenten in het leerproces, de samenleving en een door systematische kwaliteitszorg ondersteunde vernieuwing van het curriculum, zodat talenten van studenten zo goed mogelijk worden ontwikkeld tot de vereiste (start)kwalificaties en er voldoende ruimte blijft voor specialisaties. Om dit te kunnen realiseren faciliteert Codarts de docenten om zich als moderne professionals te kunnen manifesteren op hun vakgebieden.

## 1.2 Opleidingen

Muziek

De afdeling Muziek profileert zich als internationale, vooraanstaande hogeschool in muziekvakonderwijs. Het artistieke profiel kenmerkt zich door een duidelijk herkenbare **verankering van de pijlers 'vakmanschap, avontuur en diversiteit'**. Door middel van een duidelijke interne overlegstructuur met onderwijsplatform en artistieke raad, afdelingsvergaderingen en managementdagen wordt het artistieke profiel voortdurend geconfronteerd met de dagelijkse praktijk. Zo wordt voorkomen dat profiel en werkelijkheid uit elkaar groeien.

De afdeling Muziek kent de volgende opleidingen:

- Bacheloropleiding Muziek
- Bacheloropleiding Docent Muziek
- Masteropleiding Kunsteducatie
- Masteropleiding Muziek

Een bijzonder kenmerk van de afdeling Muziek is dat zij een breed scala aan muziekgenres herbergt. Rotterdam heeft daar van oudsher een voortrekkersrol in genomen en is daardoor geworden tot wat wordt beschouwd als het breedste conservatorium ter wereld.

Deze diversiteit wordt weerspiegeld in de volgende vijfafdelingen:

- Klassieke muziek
- Wereldmuziek
- Jazz
- Muziektheater
- Pop

Een uitgebalanceerd docententeam gekoppeld aan een regelmatige impuls van (internationale) gastdocenten in de vorm van masterclasses staan garant voor een hoge mate van vakmanschap. Het avontuurlijke en ondernemende karakter van de afdeling Muziek komt tot uitdrukking in de workshops, projecten en de vele buitenschoolse optredens. Verder worden de mogelijkheden om cross-overs te onderzoeken en te realiseren meer en meer een structureel onderdeel van de opleidingen.

In een voortdurende dialoog met het werkveld wordt vanuit de onderscheiden afdelingen een optimale aansluiting op de arbeidsmarkt nagestreefd. Uit de vooraanstaande posities van veel alumni en de hoge percentages studenten die na hun studie bij Codarts werkzaam zijn binnen het eigen vakgebied mag geconcludeerd worden dat de afdeling Muziek een stevige bijdrage levert aan de (internationale) muziekcultuur.

## Dans

De belangrijkste pijlers van de afdeling Dans zijn eigentijdse dans, *excellence*, marktgerichtheid en *human quality*. Wie na een zwaar toelatingstraject bij de afdeling Dans wordt toegelaten weet dat de concurrentie op de arbeidsmarkt moordend is. Om als danser überhaupt in het vak terecht te komen is één ding heel belangrijk: uitstekend kunnen dansen. De afdeling Dans wil graag haar bijdrage leveren aan de toekomstige top van de danswereld door zelfbewuste dansers en docenten dans af te leveren met een solide pakket van eigentijdse dansvaardigheden en een heldere visie op het eigen talent.

Aan de basis van de curricula van beide bacheloropleidingen (uitvoerende dans en docent dans) ligt een ambachtelijk danstechnisch fundament.

Niet alleen aan de bekwaamheid als danser, maar ook aan gezondheid geeft de afdeling Dans bijzonder veel aandacht. Zo kent de afdeling een gezondheidscoördinator, een gezondheidsteam en voorheen het lectoraat Excellence and Well Being in the Performing Arts.

De afdeling Dans heeft hechte banden met gerenommeerde dansgezelschappen en gezaghebbende choreografen.

De afdeling Dans kent de volgende opleidingen:

- Bacheloropleiding Dans
- Bacheloropleiding Docent Dans
- Masteropleiding Choreografie
- Masteropleiding Danstherapie

#### Circus Arts

De bacheloropleiding Circus Arts is een fulltime opleiding en duurt vier jaar. Studenten worden opgeleid tot professioneel uitvoerend kunstenaar in ten minste één circusspecialisatie. Daarnaast krijgen ze een brede basis aan circustechnieken, theater, dans en muziek aangeleerd en zijn zij in de praktijk multi-inzetbaar. De opleiding kent drie leerdomeinen. In het artistiek leerdomein wordt de student uitgedaagd om zijn artistieke eigenheid te ontwikkelen. Het vaktechnisch leerdomein richt zich op de ontwikkeling van de professionele techniek. Met het professioneel-maatschappelijk leerdomein wordt de plaats van circuskunst als beroep in de samenleving naar voren gebracht.

Integratie van creativiteit en ambachtelijkheid is één van de centrale waarden van de opleiding. De opleiding is gericht op de ontwikkeling van een hoogwaardige professionele uitvoeringskwaliteit in één of meerder circusdisciplines in combinatie met een persoonlijk onderscheidend artistiek profiel. Circus Arts streeft naar een hoogwaardige professionele performancekwaliteit. Het werkveld stelt hoge eisen aan de performancekwaliteit. Daarom wordt specifiek aandacht besteed aan de Elementary Skills Training. Hierin komen basiscompetenties aan de orde op het gebied van kracht-, souplesse- en coördinatie training. Studenten gaan van het eerste tot en met het laatste jaar een intensieve relatie aan met de beroepspraktijk. Dit maakt een succesvolle instroom in het vak mogelijk.

Circus Arts heeft een specifiek profiel binnen de circus kunsten: de nauwe aansluiting die deze opleiding biedt met de kunstvakdisciplines dans, muziek en theater geeft een meerwaarde die in andere circusopleidingen niet gehaald kan worden.

### 1.3 Kengetallen

#### *Studenten*

Het aantal studenten dat bij Codarts stond ingeschreven en afstudeerde was de afgelopen jaren

	2008	2009	2010	2011	2012
Bachelor	882	912	904	856	820
Master	175	159	104	120	146

Afgestudeerden	220	251	227	207	-
----------------	-----	-----	-----	-----	---

#### *Cursisten*

Het aantal cursisten en leerlingen van de vooropleidingen was de afgelopen vijf jaar:

	2008	2009	2010	2011	2012
Contractstudenten	42	37	22	10	12
Vooropleiding (excl. Havo/vwo)	184	184	160	144	118
Havo/vwo voor Muziek en Dans	214	199	202	200	219

#### *Personeel*

Aan het eind van het jaar waren in dienst:

	2008	2009	2010	2011	2012
Aantal medewerkers	355	343	334	336	324
In fulltime equivalenten (fte)	192	187	184	180	175

#### *Financiën*

De ontwikkeling van de financiën over de afgelopen vijf jaar is samengevat in een aantal kengetallen:

	2008	2009	2010	2011	2012
Rentabiliteit	0,0%	0,6%	7,3%	0,8%	1,2%
Solvabiliteit	42%	42%	45%	47%	48%
Liquiditeit (current ratio)	0,7	0,7	1,1	1,0	1,2

# 2 Studenten

## 2.1 Kroonjuwelen

Iedere Codarts-student en elke Codarts-docent heeft unieke artistieke talenten. Daar is Codarts zich terdege van bewust. Eén keer per jaar poetsen we onze kroonjuwelen extra goed op om aan ieder die dit jaarverslag onder ogen krijgt te laten zien dat we een schitterende instelling zijn.

Muziek

*Ben van Oosten*, aan Codarts verbonden als hoofdvakdocent orgel, is benoemd tot Officier dans l'Ordre des Arts et Lettres (Officier in de Orde van Kunst en Letteren).

*Vincent Spoeltman*, vierdejaarsstudent klassieke zang, is toegelaten tot de vermaarde Dutch National Opera Academy.

Violiste *Leyre Aznarez*, tweedejaarsstudente Master of Music, won de Prix d'Harmonie 2012.

*Kristie Su*, eerstejaarsstudente klassiek viool bij Codarts, won tijdens de Carl Nielsen International Violin Competition in Denemarken een Special Prize voor haar uitzonderlijke performance.

Orgelsuccessen voor vierdejaarsstudent *Arjan Veen* en oud-student *Rien Donkersloot*. Arjan won het Govert van Wijn Orgelconcours in Maassluis. Rien is de nieuwe organist van de Joriskerk in Amersfoort.

Op het eerste internationale basklarinetconcours 'Julián Menéndez' (Ávila, Spanje) zijn de Codarts-studenten *Igor Urruchi Salas* en *Grzegorz Grzeszczyk* in de prijzen gevallen.

Jazzstudente *Stephanie Francke* (saxofoon) won de zeventiende editie van de Erasmus Jazz Prijs.

Saxofonist *Jasper van Damme*, oud-jazzstudent van Codarts, in 2009 cum laude afgestudeerd aan de Bacheloropleiding Muziek, won tijdens Jazz in Duketown in Den Bosch de Conservatorium Talent Award 2012.

Saxofonist *Bart Wirtz*, oud-student van Codarts, heeft de Edison Jazzism Publieksprijs 2012 gewonnen met zijn album iDreamer.

*Doeshka Vrede* behaalde de tweede prijs tijdens de Music Matters Awards 2012. Doeshka (studente aan de pop-afdeling van Codarts) is een jazz/pop-vocaliste. Eerder werd ze al uitgeroepen tot jazztalent 2011.

*Sharon Doorson*, studente van de pop-afdeling, heeft de kwartfinale van de talentenjacht The Voice of Holland behaald.

De Stichting Vrienden van Codarts heeft haar stipendia 2012 toegekend aan de Hongaarse bastrombonist *Ádám Tóth*, afgestudeerd aan de Bacheloropleiding Muziek, afdeling Klassiek, en *Desi van Doeveren*, afgestudeerd aan de Bacheloropleiding Muziek, afdeling Muziektheater.

*Anouk van Dijk,*

*Conny Janssen*

*Guido Badalamenti,*

*Laura Casasola Fontesca*

*Patcharaporn Distakul Jesse Lisser,*

*Lieke van Kesteren*

*Maartje Bonarius en Harm van der Laan*

*Lisa Chudalla*

## **2.2 Uitvoeringen door Codarts-studenten**

laten horen wat ze waard zijn. Het seizoen 2012-2013 was een groot succes.

### *Erasmus Jazz Prijs (de Doelen)*

De Erasmus Jazz Prijs (EJP) wordt jaarlijks uitgereikt aan de beste jazzstudent van Codarts. Het concours is geïnitieerd door de Stichting Vrienden van Codarts. De prijs wordt mogelijk gemaakt door Univé Zuid-Holland. In 2012 beleefde de EJP zijn zeventiende editie.

### *North Sea Jazz Festival (Ahoy, Rotterdam)*

In 2012 stond de Codarts & Royal Conservatory Big Band (geformeerd uit de beste jazzstudenten van Codarts Rotterdam en het Koninklijk Conservatorium uit Den Haag) op het North Sea Jazz Festival. De Codarts & Royal Conservatory Big Band stond onder leiding van trombonist, componist en arrangeur Ilya Reijngoud. Speciale gast was altsaxofonist

kennis te maken met studenten van de bacheloropleiding Docent Dans van Codarts. De studenten pitchten tijdens SYTYCT voor een stageplaats.

*Take Off 2012 (oude Luxor Theater, Rotterdam)*

In de eindexamenvoorstelling Take Off stonden circusstudenten van Codarts met een avondvullend programma in het oude Luxor Theater. Ze presenteerden zich individueel tijdens The Individual Acts en als groep in een zeer gevarieerd programma genaamd The Show.

Take Off 2012 werd geregisseerd door Marlène Rubinelli-Giordano.

*Openingsgala Holland Dance Festival 2012 (Lucent Danstheater, Den Haag)*

Met Hare Majesteit de Koningin als eregast, ging 28 januari 2012 de dertiende editie van het Holland Dance Festival in Den Haag van start. Ter gelegenheid van deze gala-avond traden o.a. dansstudenten van Codarts op met werk van de gerenommeerde Amerikaanse choreograaf **Bill T. Jones: 'Spent Days Out Yonder'**. **De muziek van W.A. Mozart werd live** uitgevoerd door studenten van het Koninklijk Conservatorium (Den Haag). Ook tweedejaarsleerlingen van de Havo/vwo voor Muziek en Dans stonden op het toneel, met **een choreografie van Jan Knoppers: 'Saman'**.

*Messiaen (de Doelen, Rotterdam)*

*Dansnacht Rotterdam (rotterdamse dansavond, Rotterdam)*

Op 12 maart 2012 deed de hele Rotterdamse danswereld, van grote gezelschappen tot jong talent, mee aan de jaarlijks terugkerende DANSnacht, met tientallen voorstellingen en workshops. Dansstudenten van Codarts zorgden voor indrukwekkende performances.

*Festival Kunsthal 20 jaar (Kunsthal, Rotterdam)*

De Kunsthal organiseerde ter ere van haar verjaardag een bruisend cultureel weekend waarin poëzie, theater, muziek, circus, film, dans en beeldende kunst samenkwamen. Codarts verzorgde bijzondere optredens in de tentoonstellingshallen.

*Turkije*

400 jaar diplomatieke betrekkingen tussen Nederland en Turkije werden in november **feestelijk gevierd met het programma 'Music and MEMO' op initiatief van NIHA (Netherlands Institution for Higher Education in Ankara)**. Turkse en Nederlandse studenten werkten hiervoor intensief samen. Vrijdag 9 november 2012 was er een gezamenlijke performance met een mix van vroege 17de-eeuwse barok, Ottomaanse muziek en moderne interpretaties. De studenten traden op voor bijzondere publieksgroepen: o.a. kleuters en hun ouders uit de achterstandswijk Akyurtla in Ankara. De Nederlandse en Turkse conservatoriumstudenten werden gecoacht door MEMO (Robert Genova) in het maken van solo-voorstellingen voor jonge kinderen.

Met het project werden meerdere doelen beoogd: om samenwerking en uitwisseling tussen beide onderwijsinstellingen te continueren en om te onderzoeken hoe het spelen voor kinderen de werkwijze van kunstenaars kan beïnvloeden. MEMO-kunstenaars gaven als



*A Blind Date? (Codarts, Rotterdam)*

A Blind Date? was een negendaags project van derdejaarsstudenten van de bacheloropleiding Dans en compositiestudenten van Codarts. A Blind Date? werd uitgevoerd samen met studenten van de Willem de Kooning Academie.

*City Circus (Schouwburgplein, Rotterdam)*

In de jaren dat er geen Circusstad Festival is, is er het kleinere evenement City Circus. In 2012 presenteerden de eerstejaarsstudenten van de opleiding Circus Arts *Day in, Day Out*, een dansante productie met een choreografie van Wies Merckx (De Dansers) en live begeleid door Guy Corneille.

*Road to Nowhere (de Gouvernestraat en Circo Circolo, Rotterdam)*

Tweede- en derdejaarsstudenten Circus Arts traden op in de productie *Road to Nowhere*. De voorstelling werd geregisseerd door Andreas Schaffenberg.

## 2.3 Kengetallen student en onderwijs

16% toe van de kandidaten die zich voor de auditie hadden aangemeld. Het aantal inschrijvingen daalde ten opzichte van 2011.

		2008	2009	2010	2011	2012
Muziek	Aantal kandidaten aangemeld	967	1043	1198	957	916
	Aantal kandidaten geselecteerd	263	249	231	204	215
	Selectiepercentage	27%	24%	19%	21%	23%
	Aantal inschrijvingen	210	205	184	157	178
	Inschrijvingspercentage	80%	82%	80%	77%	83%
Dans	Aantal kandidaten aangemeld	549	651	605	601	550
	Aantal kandidaten geselecteerd	92	113	129	86	87
	Selectiepercentage	17%	17%	21%	14%	16%
	Aantal inschrijvingen	69	76	117	71	57
	Inschrijvingspercentage	75%	67%	81%	83%	65%

Circusarts	Aantal kandidaten aangemeld	27	40	31	47	59
	Aantal kandidaten geselecteerd	16	24	16	23	21
	Selectiepercentage	59%	60%	52%	49%	36%
	Aantal inschrijvingen	12	20	15	19	15
	Inschrijvingspercentage	75%	83%	94%	83%	71%

### *Instroom en inschrijvingen*

Na de toelating bij de audities schrijven studenten zich in bij de opleiding. Het merendeel van deze studenten begint in het eerste jaar, een klein deel in een hoger jaar.

	2008	2009	2010	2011	2012
<b>Opleiding</b>					
Bachelor muziek	181	176	152	136	152
Bachelor dans	55	53	74	47	39
Bachelor circus arts	12	20	15	19	15
Bachelor docent muziek	29	30	28	21	26
Bachelor docent dans	14	23	24	24	18
Totaal bachelor	291	302	293	247	250
Master muziek	50	61	41	53	55
Master kunsteducatie	3	1	7	4	4
Master danstherapie	19	2	19	0*	18
Totaal master	72	64	67	57	77
Totaal bacheloren master	363	365	360	304	327
Vooropleidingen muziek	63	61	53	48	41
Vooropleidingen dans	69	73	71	67	52

\*de master danstherapie heeft een tweejaarlijkse instroom. Voor 2011-2012 was er geen toelating.

De instroom van bachelorstudenten steeg licht in 2012. Codarts heeft in het kader van het Sectorplan kunstonderwijs 2012-2016 afspraken gemaakt om het aantal studenten in de bacheloropleidingen Muziek en Dans te reduceren en de instroom in de master te laten groeien. De daling van de instroom bacheloropleiding Muziek heeft met name betrekking op de Klassieke muziek en Jazz. Uitgesplitst naar afdeling ontwikkelde de instroom zich als volgt:

	2008	2009	2010	2011	2012
<b>Instroom bachelor muziek per afdeling</b>					
Klassieke muziek	58	63	54	36	48
Jazz	31	30	28	20	22
Wereldmuziek	33	26	23	31	28
Pop	39	36	35	32	34
Muziektheater	20	21	12	17	17
<i>Bachelor muziek</i>	<i>181</i>	<i>176</i>	<i>152</i>	<i>136</i>	<i>149</i>

In het Sectorplan 2012-2016 hebben de hogescholen met kunstvakonderwijs afspraken gemaakt over een vermindering van het aantal ingeschreven studenten in de disciplines muziek en dans ten opzichte van het jaar 2010. Deze reductie is bij Codarts in 2011 ingezet:

Bachelor	2008	2009	2010	2011	2012
Muziek	587	582	538	509	493
Dans	158	155	165	144	127
Circus arts	28	43	40	50	52
Docent muziek	83	90	98	86	81
Docent dans	31	42	63	67	67
<i>Totaal bachelor</i>	<i>887</i>	<i>912</i>	<i>904</i>	<i>856</i>	<i>820</i>

Master	2008	2009	2010	2011	2012
Muziek	130	133	102	95	109
Kunsteducatie	11	7	12	7	7
Danstherapie	34	19	26	18	31
<i>Totaal master</i>	<i>175</i>	<i>159</i>	<i>140</i>	<i>120</i>	<i>147</i>
Totaal bachelor en master	1.062	1.071	1.044	976	967

Vooropleidingen	2008	2009	2010	2011	2012
Muziek	81	78	54	52	45
Dans	103	106	102	92	73
Havo/VWO voor muziek en dans	214	199	202	200	219
Totaal vooropleidingen	398	383	358	344	337

Certificaatprogramma's	2008	2009	2010	2011	2012
Muziek	32	29	12	10	12
Dans	10	8	10	0	0
Totaal certificaten	42	37	22	10	12

Uitgesplitst naar afdeling ontwikkelde het aantal ingeschreven bachelorstudenten muziek zich als volgt:

	2008	2009	2010	2011	2012
Klassiek	186	180	168	143	149
Jazz	118	112	100	86	83
Wereldmuziek	94	96	89	96	90
Pop	138	138	137	132	123
Muziektheater	51	56	44	52	48
<i>Bachelor muziek</i>	<i>587</i>	<i>582</i>	<i>538</i>	<i>509</i>	<i>493</i>

*Niet EER-studenten*

In 2009 eindigde de bekostiging van studenten van buiten de Europese Economische Ruimte. Als gevolg van deze maatregel is een kostendekkend collegegeld ingevoerd voor deze groep studenten van ruim 8.000 euro. Tegelijkertijd werd de Codarts International Talent Grant in het leven geroepen. Deze Grant geeft een korting op het collegegeld. In 2012 zijn 17 beurzen toegekend. Het aandeel studenten van buiten de EER daalde in 2012 naar 6% van het totaal aantal studenten. Klassieke muziek, Wereldmuziek, Dans (bachelor) en klassieke muziek (master) hebben het hoogste percentage studenten van buiten de EER:

	2009	2010	2011	2012
<b>Bachelor</b>				
Muziek:				
Klassiek	14	12	13	11
Jazz	8	7	8	5
Wereldmuziek	16	18	17	8
Pop	3	2	2	2
Muziektheater	-	-	-	-
<i>Totaal bachelor muziek</i>	9	9	8	6
Dans	11	10	13	6
Circus arts	5	-	2	2
Docent muziek	-	-	-	-
Docent dans	2	1	2	-
<i>Totaal bachelor</i>	8	7	7	5
<b>Master</b>				
Master Muziek	24	22	16	17
Master Kunsteducatie	-	-	-	-
Master Danstherapie	-	4	6	13
<i>Totaal master</i>	20	16	13	16
<b>Totaal bachelor en master</b>	10	8	8	6

#### *Gediplomeerden en verblijfsduur*

In het studiejaar 2011-2012 studeerden 207 studenten af:

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<b>Bachelor muziek</b>	101	100	113	122	95	106
Bachelor dans	43	42	31	41	40	36
Bachelor docent muziek	17	13	17	14	24	20
Bachelor docent dans	8	6	4	1	8	5
Bachelor circus arts				8	4	8
<i>Totaal bachelor</i>	169	161	165	186	171	175
<b>Master muziek</b>	39	42	38	52	50	27
Master kunsteducatie			3		3	1
Master danstherapie	7	10	14	7	3	4
<i>Totaal master</i>	46	52	55	59	56	32
<b>Totaal bachelor en master</b>	215	213	220	245	227	207

Gemiddeld doen Codarts-studenten tussen de 3,4 en 4,1 jaar over een bacheloropleiding. De gemiddelde studieduur ligt daarmee lager dan gemiddeld in het hbo en lager dan

gemiddeld in het kunstvakonderwijs. In het afgelopen jaar is de gemiddelde studieduur van afgestudeerden verder gedaald. Codarts voert een actief beleid op het gebied van studieloopbaanbegeleiding.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Bachelor muziek	4,4	4,3	4,3	4,2	3,9	4,2
Bachelor dans	3,2	3,6	3,7	3,5	3,4	3,0
Bachelor docent muziek	4,0	4,0	4,3	4,1	3,9	4,2
Bachelor docent dans	4,0	4,0	4,0	1,0**	4,1	4,0
Bachelor circus arts					4,0	4,3
HBO-totaal, gemiddeld*	4,5	4,6	4,6	4,7	4,7	4,8
HBO croho taal & cultuur, gem.#	4,3	4,4	4,4	4,4	4,3	4,3

\* bron: Kerncijfers 2006-2010, ministerie van OCW.

\*\* het betreft hier het afstuderen van 1 student die als zij-instromer is binnengekomen. De opleiding docent dans is in de afgelopen jaren vernieuwd. In academisch jaar 2009-2010 waren er geen reguliere afstudeerders.

#### Rendement bachelor

Het rendement van de opleiding wordt weergegeven aan de hand van cohorten. Een cohort is een groep studenten die in eenzelfde jaar aan de opleiding is begonnen. Bij het rendement wordt gekeken naar het aantal studenten van dat cohort dat een diploma heeft behaald. Het rendement van het cohort 2008 is de laatste groep waarvoor het rendement na vier jaar studie (regulier traject) bepaald kan worden.

(in percentages van het totaal van het cohort)

	Bachelor muziek				Bachelor docent muziek			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Cohort								
Diploma behaald na 1 jaar	0,0	0,0	0,6	1,7	0,0	4,5	0,0	3,4
Diploma behaald na 2 jaar	1,8	3,0	5,2	2,8	0,0	4,5	5,6	13,8
Diploma behaald na 3 jaar	2,4	1,2	4,0	4,5	9,1	4,5	5,6	6,9
Diploma behaald na 4 jaar	35,3	40,2	33,9	35,8	45,5	18,2	38,9	27,6
Diploma behaald na 5 jaar	20,4	5,9	12,1		0,0	22,7	16,7	
Diploma behaald na 6 jaar	2,4	4,1			13,6	0,0		
Diploma behaald na 7 jaar	1,2				13,6			
Totaal	63,5	54,4	55,7	44,7	81,8	54,4	66,8	51,7

	Bachelor dans				Bachelor docent dans			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Cohort								

Diploma behaald na 1 jaar	3,2	1,5	3,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Diploma behaald na 2 jaar	9,5	4,4	5,6	16,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Diploma behaald na 3 jaar	12,7	5,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Diploma behaald na 4 jaar	36,5	44,1	48,1	31,5	30,8	0,0	38,9	35,7
Diploma behaald na 5 jaar	1,6	1,5	1,9		0,0	20,0	0,0	
Totaal	63,5	57,4	59,3	48,1	30,8	20,0	38,9	35,7

Codarts hanteert als streefnorm een cohort-rendement na 5 jaar van 50%. Cohort 2007 was het laatste volledige cohort dat in verslagjaar 2012 vijf jaar aanwezig was. Nog niet alle opleidingen voldoen aan deze streefnorm.

#### *Rendement Master*

De tweejarige Masteropleiding Muziek heeft een rendement rond de 70%:

Cohort	2007	2008	2009	2010
Diploma behaald na 1 jaar	0,0 %	0,0 %	1,6 %	0,0%
Diploma behaald na 2 jaar	35,9 %	57,7 %	65,6 %	50,0%
Diploma behaald na 3 jaar	32,8 %	13,5 %	8,2%	-
Totaal	68,7 %	71,2 %	75,4 %	50,0%

De Masteropleiding Danstherapie heeft een instroom van eerstejaars om de twee jaar. Elk jaar is er ook een kleine instroom van studenten die al een voortgezette opleiding gedaan hebben en alsnog een masterdiploma willen halen. Zij behalen doorgaans het diploma in een jaar. Vanaf het collegejaar 2010 is de Masteropleiding Danstherapie omgezet van een tweejarige naar een driejarige opleiding. Het diplomarendement is volgend verslagjaar volledig.

Cohort	2007	2008	2009	2010*
Diploma behaald na 1 jaar	35,3%	28,0 %	50,0 %	0,0%
Diploma behaald na 2 jaar	17,6%	24,0 %	0,0%	5,3%
Diploma behaald na 3 jaar	0,0%	12,0 %	0,0%	-
Totaal	52,9%	64,0%	50,0%	5,3%

Het rendement van de Masteropleiding Kunsteducatie laat een wisselend beeld zien, dat vooral te verklaren is door een beperkte instroom van studenten (n is kleiner dan 8).

#### *Rendement Prestatieafspraken*

In het kader van de Prestatieafspraken die Codarts maakt met het ministerie van OC&W voor de periode 2013-2016 zal de komende jaren het vijfjaarsrendement van herinstromers een belangrijke rol spelen. Bij dit cohortrendement gaat het om het percentage studenten dat zich na een jaar herinschrijft en binnen vijf jaar afstudeert. Volgens deze definitie is het vijfjaarsrendement herinschrijvers bacheloropleidingen bij Codarts:

Cohort	2004	2005	2006	2007
Bachelor muziek	66,2%	71,9%	63,6%	68,8%
Bachelor dans	72,1%	83,3%	78,0%	78,0%
Bachelor docent muziek	63,2%	57,1%	75,0%	75,0%

Bachelor docent dans	55,6%	80,0%	25,0%	63,6%
Bachelor circus arts	-	-	66,7%	75,0%
Totaal bachelor	66,7%	73,2%	67,3%	70,8%

#### *Studie-uitval en Bindend Studieadvies*

Studenten aan de bacheloropleidingen krijgen aan het einde van het eerste studiejaar een advies over de voortzetting van de studie, het zogenaamde Bindend Studieadvies. Codarts verbindt aan het studieadvies een afwijzing wanneer een student niet minimaal 45 van de 60 studiepunten van het eerste jaar heeft gehaald. Na een negatief advies moet een student zijn opleiding bij Codarts staken. Het aantal studiestakers nam in collegejaar 2011-2012 af naar 103 studenten

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<b>Bachelor muziek</b>						
Aantal studiestakers,	67	73	74	68	82	59
waarvan met bindend studieadvies	12	6	9	9	3	10
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,0	2,0	2,2	2,2	2,1	2,5
<b>Bachelor dans</b>						
Aantal studiestakers,	30	24	23	24	31	16
waarvan met bindend studieadvies	8	5	9	1	9	4
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,0	1,8	1,5	1,8	1,4	1,3
<b>Bachelor circus arts</b>						
Aantal studiestakers,	3	12	5	10	5	5
waarvan met bindend studieadvies	0	0	0	0	0	1
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1	1,4	1,6	1,5	1,2	1,8
<b>Bachelor docent muziek</b>						
Aantal studiestakers,	6	8	4	5	10	10
waarvan met bindend studieadvies	0	0	0	0	0	0
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1,3	2,3	1,3	1,8	2,1	1,8
<b>Bachelor docent dans</b>						
Aantal studiestakers,	1	8	7	3	12	13
waarvan met bindend studieadvies	1	1	1	0	4	0
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1	1,1	1,2	2,3	1,7	1,1



<b>Totaal bachelor</b>						
Aantal studiestakers,	107	125	113	110	140	103
waarvan met bindend studieadvies	21	12	19	10	16	15
<b>Master Muziek</b>						
Aantal studiestakers	11	19	16	21	9	15
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1,9	1,9	1,3	1,7	1,6	1,3
<b>Master Danstherapie</b>						
Aantal studiestakers	3	9	3	3	6	1
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1	1	1	1,7	1,3	4

## 2.4 Profileringsfonds

Codarts heeft, conform art. 7.51WHW, een voorziening ter financiële ondersteuning van studenten: het Profileringsfonds. Dit fonds regelt financiële steun bij studievertraging, bestuursbeurzen en talentbeurzen voor niet EER-studenten.

**In 2012 heeft het Profileringsfonds € 79.289,17 uitgekeerd aan 21 studenten.** In totaal hebben vier studenten studievertraging opgelopen door bijzondere omstandigheden:

- ziekte (2)
- zwangerschap (1)
- niet studeerbaarheid (1)

In totaal betreft het hier **€ 4.489,17**. In 2012 hebben 17 nieuw ingestroomde niet EER-studenten een talentbeurs **ontvangen van €4.400,-** (in totaal **uitgekeerd €74.800,-**).

# 3 Onderwijs

In dit hoofdstuk verwoordt Codarts een aantal onderwijsontwikkelingen die in 2010 hebben plaatsgevonden.

## 3.1 Hogeschoolbreed

### *Een klasse apart*

Als vervolg op het strategisch plan 'Kiezen is Winnen II' heeft Codarts in 2012 het plan 'Een klasse apart' geschreven. Dit plan is opgesteld met het oog op de samenwerking met de Hogeschool der Kunsten Den Haag. Het plan beschrijft de gezamenlijke ambities voor onderwijs en onderzoek in de periode 2013-2016. De samenwerking staat, in lijn met 'Veerman', voor scherpe keuzes, strenge selectie en hoge kwaliteit. De beide instellingen zetten zich, gezien hun kennis en ervaring, in om te komen tot een landelijke voorziening voor de vooropleidingen en voor onderzoek in de kunsten.

Het plan maakt onderdeel uit van het sectorplan van het kunstvakonderwijs en van de prestatie- en profileringsafspraken, die alle hogescholen in 2012 sluiten met OCW. De reviewcommissie van OCW beoordeelt het plan van Codarts en de HdK als 'zeer goed'. De commissie vond het plan ambitieus en tegelijkertijd realistisch. Op basis van dit oordeel komt Codarts in aanmerking voor middelen uit het zogenaamde 'selectief budget'.

### *Didactisch concept en toetsing*

In 2010 is het didactisch concept van Codarts vastgesteld. Codarts beschouwt leren als een actief en sociaal proces, dat plaatsvindt in een setting die de beroepspraktijk representeert. Codarts heeft toetsing als zwaartepunt gekozen. Ook in 2012 is toetsing het centrale thema op de onderwijsagenda van Codarts.

Er is veel gedaan om het onderwerp breed te bespreken. In 2012 hebben diverse workshops plaatsgevonden, waar veel is gediscussieerd over toetsen, over de conclusies van de inspectie en over de praktijk van alledag. Die gesprekken en discussies werden als zeer waardevol beschouwd. In de workshops zijn veel good practices, waardevolle ideeën en interessante gedachten naar voren gebracht en is ervoor gekozen om hier ook maximale ruimte voor te bieden. Dat heeft erin geresulteerd dat er een afgewogen protocol en een beoordelingsformulier zijn gemaakt voor de praktijkexamens die op een breed draagvlak kunnen rekenen en waarmee bij het afgelopen eindexamen de eerste positieve ervaringen zijn opgedaan. In september 2012 is het traject verder geïmplementeerd en zijn o.a. de theoretische toetsen aan bod gekomen.

De onderwijsmanagers en de examencommissie hebben in 2012 de OER ter hand genomen en werd een uitvoerige kritische analyse gemaakt. Deze analyse is verwerkt in een aangepast OER 2012-2013, inclusief een vernieuwde vrijstellingsregeling en een handreiking praktijkexamens.

Tegelijkertijd met de inhoud van de toetsing is ook de organisatie van de administratie van de toetsing aangepakt. In 2012 zijn de voorbereidingen getroffen om van een decentrale afdelingsadministratie te komen tot een centrale student- en onderwijsadministratie.

### *Cluster en teams*

In het kader van het project 'eenvoudig beter' heeft er binnen Codarts in 2012 een intensief gesprek plaatsgevonden over de herinrichting van de organisatie. Tijdens een managementdag is een start gemaakt met het traject waarin de wijzigingen zijn besproken **onder de noemer 'clusters en teams'**. Het traject moet leiden tot een **eenvoudigere en slagvaardigere organisatie**, met meer verantwoordelijkheden lager in de organisatie. Het startpunt is de student en zijn/haar docent (in het kader van de artistieke visie van Codarts). De docenten werken altijd in teams en deze teams zijn dé bouwstenen, het vertrekpunt voor de nieuwe Codarts-organisatie. Alles wat daarbij komt (management/staf) staat ten dienste van de teams, dus aan onderwijs en onderzoek, en wordt gebundeld in clusters. Met deze vereenvoudiging van de structuur wordt ingezet op meer ruimte om - binnen Codarts-kaders - zelf verantwoordelijkheid te nemen samen te laten gaan met de positieve kant van overzicht, helderheid en slagkracht. In september zijn er drie clusters gevormd en voor elk cluster is een **'kwartiermaker' aangesteld die als opdracht heeft meegekregen deze opzet uit te werken**.

### 3.2 Muziek

Staf en docenten van de Bachelor- en Masteropleiding Muziek en van de Bacheloropleiding Docent Muziek hebben in 2012 veel energie gestoken in het realiseren van verbeteracties die voortvloeiden uit het rapport van de Inspectie van het Onderwijs, waarin geconstateerd werd dat er weliswaar geen twijfel bestaat over het gerealiseerde eindniveau bij de verschillende onderdelen van Codarts, maar dat dit eindniveau wel beter geborgd moet worden. De aandacht die dit opeiste in 2012 is in elk geval niet ten koste gegaan van de inzet en het enthousiasme dat studenten en docenten aan de dag legden bij het realiseren van hun artistieke en educatieve doelen.

In 2012 hebben Codarts en het Rotterdams Philharmonisch Orkest het startschot gegeven voor het Centre for Orchestral Training. Deze nieuwe orkestacademie geeft getalenteerde studenten van onze hogeschool de gelegenheid om, onder begeleiding van de ervaren musici van dit gerenommeerde orkest, kennis te maken met de eisen die een internationaal opererend symfonieorkest aan hun leden stelt en zo hun kansen op een plaats in een orkest te vergroten. Codarts en het Koninklijk Conservatorium (Den Haag) gaven een indrukwekkend vervolg aan hun serie symfonische samenwerkingsprojecten met een festival gewijd aan de Italiaanse componist Luciano Berio. Onder leiding van dirigent Etienne **Siebens voerden studenten Berio's baanbrekende orkestwerken Sinfonia en Rendering uit in de Doelen, het Muziekgebouw aan 't IJ en de Dr. Anton Philipszaal in Den Haag**. Samen met de Doelen organiseerde Codarts afgelopen jaar de Talentfabriek. Tijdens vijf concerten in de Jurriaanse Zaal en de Grote Zaal lieten musici van de toekomst horen dat het concertpubliek niet bang hoeft te zijn dat het hun in de toekomst aan talenten zal ontbreken.

Onze studenten gaven in 2012 wederom acte de présence op het North Sea Jazz Festival, ditmaal in een formatie onder de naam Codarts & Royal Conservatory Big Band. In dit orkest waren de meest getalenteerde jazzstudenten uit Rotterdam en Den Haag samengebracht onder leiding van Ilja Reijngoud, componist/arrangeur en hoofdvakdocent trombone bij Codarts. Als speciale gast bij dit concert trad de in Italië geboren en in New York woonachtige altsaxofonist Rudresh Mahanthappa op. De samenwerking tussen de jazzafdelingen van Codarts en het Koninklijk Conservatorium bleek in 2012 verder uit de gezamenlijke jazzsessies die beide afdelingen in Café de V in Delft en in Jazzclub Bird in Rotterdam organiseerden. De Erasmus Jazz Prijs, een door de Stichting Vrienden van het Rotterdams Conservatorium ingesteld jazzconcours, beleefde in 2012 zijn 17de editie. Winnares werd de altsaxofoniste Stephanie Francke. In de Doelen in Rotterdam nam ze het op tegen drummer Niek de Bruijn en zanger Baer Traa, allen studenten van de jazzafdeling van Codarts. De jury noemde het slotoptreden van de drie van 'waanzinnig hoog niveau'. Stephanie won niet alleen de Erasmus Jazz Prijs, maar sleepte ook de publieksprijs in de wacht.

Muziektheaterstudenten trakteerden in 2012 het publiek in het oude Luxor Theater op een avond vol mooie musicalliedjes, nieuwe spectaculaire songs en wervelende dans, onder de titel Showcase 2012. Wereldmuziek- en popstudenten presenteerden het afgelopen jaar weer hun maandelijks Full Moon-concerten in het World Music & Dance Centre. Traditionele muziek uit India, Turkije en Cuba klinkt naast volstrekt nieuwe hybride cross-overmuziek en maakt deze avonden telkens weer tot een bijzondere belevenis. Het tango-orkest OTRA, bestaande uit docenten en studenten van Codarts, verzorgde na afloop van het reguliere avondprogramma een aantal tangosalons in de Doelen en trad met veel succes op tijdens het Doble Ocho Festival in De Vereniging in Nijmegen.

In 2011 organiseerde de opleiding Docent Muziek in samenwerking met de Stichting World Music Box een educatieve campagne in enkele townships in Zuid-Afrika. In 2012 werd hieraan een vervolg gegeven. Acht studenten vertrokken in oktober voor een tiendaags werkbezoek naar Zuid-Afrika en gaven workshops op de Motswedding Primary School in Atteridgeville, een township in het westen van Pretoria.

Ook op het individuele vlak leverden studenten en docenten van Codarts in 2012 bijzondere prestaties. De zeventienjarige Kristie Su, eerstejaarsstudente klassiek viool, ontving tijdens de Carl Nielsen International Violin Competition in Odense, Denemarken, een vijfde prijs. Gezien de statuur van dit evenement, in vakkringen beschouwd als een van de belangrijke internationale vioolconcoursen, is dit een prestatie van formaat. Yoran de Bont, in 2011 afgestudeerd, speelde in 2012 drie rollen in de musical De Nieuwe IJstijd, die in januari in aanwezigheid van Koningin Beatrix in première ging. Twee jazzalumni van Codarts deden in 2012 eveneens van zich spreken. Saxofonist Bart Wirtz won de Edison Jazzism publieksprijs voor zijn cd iDreamer en saxofonist Jasper van Damme won de Conservatorium Talent Award 2012. De Music Matters Award werd gewonnen door de jazz/pop-vocaliste Doeska Vrede, popzangeres Sharon Doorson haalde de kwartfinale van The Voice of Holland en de zangstudent Vincent Spoelman werd toegelaten tot de Dutch National Opera Academy.

Ben van Oosten, hoofdvakdocent orgel, werd door de Franse regering benoemd tot Officier **dans l'Ordre des Arts et Lettres**. **Ben kreeg deze onderscheiding omdat hij een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de verspreiding van de Franse orgelmuziek uit de Romantiek en de Neoromantiek.** Dit bijna vergeten repertoire is door hem op sublieme wijze onder de aandacht gebracht van publiek en vakgenoten. Compositiedocent Robin de Raaff baarde in 2012 opzien met zijn opera over het leven van Marilyn Monroe, Waiting for Miss Monroe. De opera werd geschreven in opdracht van De Nederlandse Opera. Alberto ter Doest, artistiek manager van de afdeling Muziektheater van Codarts, is in 2012 begonnen aan zijn boek over de Estill Voice Training, een veel gebruikte zangtechniek in de musicalwereld. In maart van het afgelopen jaar introduceerde docent popdrums Hans Eijkenaar een door hem ontwikkelde Drum Clinic App. Met behulp van deze app kunnen studenten de belangrijke basistechnieken trainen.

De muziekafdeling van Codarts doet al het mogelijke om de resultaten van het onderwijs aan de wereld te tonen. Om de muziekliefhebbers buiten de muren van onze hogeschool nog beter van dienst te zijn, heeft Codarts in 2012 een begin gemaakt met het Codarts Impresariaat. Het impresariaat plaatst onze studenten in de etalage en bemiddelt bij optredens, maar levert ook een actieve bijdrage aan het muzikleven door de programmering van Virus van de Avro te verzorgen, een live muziekprogramma dat uitgezonden wordt vanuit de Rotterdamse Schouwburg.

### 3.3 Dans

Codarts dans is actief betrokken bij de Nederlandse netwerken Dans en Docent Dans en is daardoor mede bepalend voor het landelijke opleidingsprofiel. Dit landelijk opleidingsprofiel vormt de basis voor de eindkwalificaties. Alle opleidingen, inclusief de

master, hebben een goed uitgewerkt programma en een uitstekende integratie met de beroepspraktijk. Codarts dans beschikt over een internationaal netwerk van vooraanstaande choreografen, docenten en gezelschappen die met haar willen samenwerken. Deze samenwerking uit zich o.a. in gastdocentschappen, gezamenlijke projecten, het om-niet beschikbaar stellen van repertoire, uitnodigingen op festivals en het bieden van stageplaatsen. Codarts dans investeert actief in behoud en verdere uitbouw van dit brede netwerk en wordt door collega-instellingen in het buitenland als voorbeeld beschouwd.

#### *Bachelor dans*

De kracht van de Bacheloropleiding Dans als een van de oudste dansopleidingen van Nederland is gelegen in een aantal zaken. Zo is er oog voor de historische basis van de opleiding en de dynamiek van het hedendaagse werkveld. Beide aspecten worden in het streven naar excellentie meegenomen en tegen elkaar afgewogen. Het curriculum is ook bij deze opleiding grondig bekeken op actualiteit en een goed evenwicht tussen onderwijs en projecten. De opleiding onderhoudt goede contacten met het nationale werkveld en is tevens sterk internationaal georiënteerd. Beide beïnvloeden het (onderhoud aan) de eindkwalificaties en het beroepsprofiel. Studenten van Codarts worden door het werkveld zeer positief beoordeeld, zo blijkt uit gesprekken die regelmatig met instellingen en gezelschappen worden gevoerd.

Er bestaan levendige relaties met vooraanstaande opleidingen als Purchase College en Ailey in New York. Het programma van de opleiding inspireert internationale collega-instellingen. Zo is de opleiding onder andere betrokken bij het vormgeven van een bacheloropleiding Dans aan de Zürcher Hochschule der Künste waarbij de eindkwalificaties en het curriculum van Codarts als basis dienen. Gastdocenten worden structureel ingezet en vormen een belangrijke bouwsteen voor de actualiteit van de opleiding. De Bacheloropleiding Dans is er trots op dat zij met de studenten repertoire van wereldklasse kan instuderen. Dankzij haar goede relaties krijgt de opleiding hiervoor toestemming van choreografen als Jiří Kylián, Nacho Duato en Bill T. Jones. Ook creëren choreografen uit binnen- en buitenland choreografieën voor de studenten. Een belangrijk element van de beroepsgerichte aanpak is de tournee door Nederland van Talent On The Move (in samenwerking met Holland Dance). Deze maakt deel uit van het curriculum van het derde jaar. De studenten verzorgen jaarlijks in dit kader ongeveer 15 optredens en doen daarmee een schat aan praktijkervaring op.

Het programma is zo ingericht dat de studenten deze ervaring vervolgens weer inzetten tijdens de stageperiode in het vierde jaar. Een dergelijke verbinding is er ook met het lectoraat One Of A Kind. Dit leidde tot versterking van het artistieke praktijkonderzoek in het curriculum met name in de module Creatie & Reflectie. Hierin worden dwarsverbanden aangebracht met andere podiumdisciplines en wordt het onderzoekend en creërend vermogen van studenten aangewakkerd. Naast de reguliere tournee heeft de opleiding in 2012 verschillende voorstellingen gegeven voor Hare Majesteit de Koningin, zoals tijdens het openingsgala van het Holland Dance Festival en het Koninkrijksconcert.

De relatie met de Doelen heeft in samenwerking met gerenommeerde musici en ensembles nieuwe choreografieën opgeleverd die zijn uitgevoerd in de grote zaal van de Doelen met daaruit voortkomende tournees. Ook waren dansstudenten te zien tijdens diverse optredens zoals Kunsthall XX, het VPRO-programma Vrije Geluiden, Rotterdam Dance Capital en in een videoclip van Kytteman Orchestra.

#### *Bacheloropleiding Docent Dans*

2012 was voor de Bacheloropleiding Docent Dans een vruchtbaar jaar en het profiel van de opleiding is verder aangescherpt. Het doel van de opleiding is onveranderd: het afleveren van goed opgeleide studenten die feeling hebben met de veranderende grootstedelijke danseducatie in verschillende contexten.

De opleiding krijgt positieve feedback en is vernieuwend binnen deze sector van opleidingen. De tendens naar meer inschrijvingen zet door en de eerste studenten van de vernieuwde opleiding studeerden af. De alumni van 2012 zijn werkzaam als docent, danser (Aya , musical Yab Yum) of studeren verder (bijvoorbeeld master danswetenschappen in

Engeland). In het curriculum zijn verdere verbeteringen aangebracht in de opbouw en clustering van modules. De module Verdieping en Reflectie is een goed voorbeeld voor de wijze waarop verschillende didactische stijlen in één gezamenlijke module zijn te integreren. Deze aanpak heeft nog wel verdere aandacht nodig, maar de focus om meer geïntegreerd les te geven en te toetsen is er.

Op dit moment buigt docente Arienne Zwijnenburg zich in het kader van haar masterstudie **“Innoverend leren” over de verdere invulling van deze module.**

Community arts krijgt in de profilering van de opleiding volop de aandacht. Steeds meer organisaties weten de opleiding te vinden en ook de internationale stages worden veelal vanuit dit perspectief ingevuld. Dat studenten in hun derde jaar een dergelijke buitenlandse stage of project kunnen vervullen, blijft daarmee een belangrijk studieonderdeel. De eigen financiële bijdrage die hierin van studenten wordt verwacht, is de afgelopen 2 jaar verbonden aan de ontwikkeling van hun ondernemende vaardigheden. Ze weten deze deels terug te verdienen met de verkoop van hun kinder- en jongerenproducties.

De ingevoerde verbeteringen versterken de onderlinge samenhang en betrokkenheid in het onderwijsprogramma en vergroten het zicht op de studievoortgang van studenten. Gestructureerde terugkoppeling met studenten vindt plaats in het kader van hun studievoortgang, middels o.a. Evasys ten aanzien van het onderwijsprogramma en middels hun stages. Studenten geven aan dat het feedbacksysteem hen houvast geeft, duidelijk aangeeft waar ze aan moeten werken en waar hun kracht ligt. In 2012 hebben zij bovendien les gekregen in het ontvangen van feedback. Docenten ervaren het systeem weliswaar als bewerkelijk, maar wel meer verband houdend met de inhoud van hun module. Komend jaar wordt verder aandacht gegeven aan het bewust geven van feedback door docenten.

De samenwerking met culturele instellingen in Rotterdam is verder uitgebouwd en ook (inter)nationaal is er sprake van een levendige uitwisseling en samenwerking. Deze leveren een uitstekende aansluiting van afgestudeerde studenten die weten in te spelen op vragen uit de volle breedte van het culturele werkveld. De externe stage beslaat een heel semester waardoor studenten meer ruimte hebben om hun horizon te verbreden. Ook is de stageschool gekoppeld aan het ontwikkelen en versterken van het ondernemerschap van studenten, doordat ze deze zelf moeten initiëren. Studenten werkten mee aan diverse community arts-projecten. Zo liepen de eerstejaarstudenten kijkstage bij het Rotterdams Wijktheater. De tweedejaars waren actief betrokken bij het opzetten van een **multidisciplinair project; “Charlois aan het water”, eveneens in samenwerking met het Rotterdams Wijktheater.**

De opleiding is aan de slag gegaan met de feedback van stagebegeleiders dat stemgebruik een zwakte is bij de studenten. Tegenwoordig worden studenten dan ook met behulp van logopediste Sandra Roosenburg al in het eerste jaar gescreend en krijgen ze les over gezond stemgebruik. Ook is er in de muziekles meer aandacht voor stemgebruik gekomen. Onze studenten brengen al met al een goede basiskennis en attitude mee om aan de slag te gaan bij buurthuizen, bij educatieve afdelingen van een dansgezelschap, dans- en balletscholen of in het (primaire en voortgezet) onderwijs. De externe uitstraling van de Bacheloropleiding Docent Dans uitte zich in 2012 ook in een gevarieerd deelnemers- en publieksbereik van bijna 2000 kinderen, jongeren en volwassenen.

Op personeelsgebied vonden enkele wijzigingen plaats. Er traden nieuwe docenten aan voor de vakken Ballet en Anatomie (theorie Gezond Doceren). Het kernteam van de opleiding bestaat sinds september uit twee interne leden, Ben Bergmans en Hilke Diemer, en twee externe leden, Eva Monen en Hans Lein.

Alle leden van het kernteam hebben een persoonlijk netwerk dat essentieel is voor de inhoud en ontwikkeling van de opleiding. Het kernteam heeft vooral een adviserende functie.

Daarnaast zijn de interne leden verantwoordelijk voor diverse onderwijsprojecten. Hilke Diemer verzorgt de organisatie van de buitenlandse projecten en Ben Bergmans draagt zorg voor de organisatie van studioavonden, voorstellingen en talentscouting.

### *Masteropleiding Danstherapie*

Voor de Masteropleiding Danstherapie stond het jaar 2012 in het teken van herontwikkeling van het curriculum van twee naar drie jaar en voorbereiding op de accreditatie, die begin november plaatsvond.

Daarbij is in het bijzonder gelet op een meer organische inbedding en ontwikkeling van onderzoek binnen het curriculum en aansluiting gezocht bij het lectoraat Sustainable Performance. Het didactisch model De Reis leent zich uitstekend voor deze master, waarin zelfreflectie en professionele ontwikkeling hand in hand gaan, en deze is volledig in het curriculum geïntegreerd.

De eindkwalificaties van de opleiding zijn herzien en geactualiseerd. Er is een nieuwe module toegevoegd, Development Lab geheten, waarin de studenten zelf de leerstof uit de overige modules integreren en persoonlijke en professionele leervragen onderzoeken.

De opleiding wordt voornamelijk door gastdocenten verzorgd. Om de kwaliteit en continuïteit van de opleiding te waarborgen is dan ook een kernteam ingesteld. Naast de opleidingsmanager hebben een danstherapeut en lid van de Onderzoekscommissie Danstherapie hierin zitting (beiden alumnus van de opleiding).

In september 2012 zijn zeventien nieuwe studenten met de opleiding gestart en van het cohort 2010-2012 heeft in 2012 één student haar diploma behaald. De anderen hebben een derde jaar nodig om stage, onderzoek en thesis af te ronden. Het bevestigt dat de omzetting van twee naar drie jaar voor deze deeltijdopleiding met een omvang van 120 studiepunten, een zinvol besluit was.

## **3.4 Circus Arts**

In het voorjaar van 2011 heeft het accreditatie panel van de NVAO de opleiding Circus Arts bezocht en geoordeeld dat de opleiding aan alle kwaliteitseisen van de 16 standaards voldoet, de huisvestingssituatie werd als belangrijk aandachtspunt genoemd. Op dit terrein vonden grote ontwikkelingen plaats. In juni 2012 vond de ondertekening plaats van het contract voor de nieuwe huisvesting van Circus Arts in Fenixloods 2 op Katendrecht in Rotterdam. Na afhandeling van de vergunningen-en bezwaarprocedures kan in het voorjaar van 2013 de uiteindelijke bouw starten.

Een selectie uit de voorstellingen en projecten:

### *City Circus (Schouwburgplein, Rotterdam)*

In de jaren dat er geen Circusstad Festival is, is er het kleinere evenement City Circus. In 2012 presenteerden de eerstejaarsstudenten van de opleiding Circus Arts Day in, Day Out, een dansante productie met een choreografie van Wies Merckx (De Dansers) en live begeleid door Guy Cornille.

### *Road to Nowhere (de Gouvernestraat en Circo Circolo, Rotterdam)*



Tweede- en derdejaarsstudenten Circus Arts traden op in de productie Road to Nowhere. De voorstelling werd geregisseerd door Andreas Schaffenberg.

#### *Take Off 2012 (oude Luxor Theater, Rotterdam)*

In de eindexamenvoorstelling Take Off stonden circusstudenten van Codarts met een avondvullend programma in het oude Luxor Theater. Ze presenteerden zich individueel tijdens The Individual Acts en als groep in een zeer gevarieerd programma genaamd The Show.

Take Off 2012 werd geregisseerd door Marlène Rubinelli-Giordano.

#### *Festival Kunsthal 20 jaar (Kunsthal, Rotterdam)*

De Kunsthal organiseerde ter ere van haar verjaardag een bruisend cultureel weekend waarin poëzie, theater, muziek, circus, film, dans en beeldende kunst samenkwamen. Codarts verzorgde bijzonder optredens in de tentoonstellingshallen.

#### *Lof der Geneeskunst 2012 (de Doelen, Rotterdam)*

De afgelopen jaren heeft Codarts de theatrale omljsting verzorgd van de publiekslezing van de medische faculteit van Erasmus Universiteit Rotterdam. De optredens zijn gerelateerd aan het thema van de lezing. In oktober 2012 werd door de dansafdeling van Codarts het zeer ritmische en dynamische werk van Jens Van Daele uitgevoerd, live begeleid door componist/drummer Greg Smith. *Circus Arts had veel succes met de Cyr Wheel act van Lisa Chudalla.*

Slagwerker Niels Verbeek, eerstejaarsstudent Master of Music, speelde Mare Tranquillitatis (**ofwel 'zee van rust'**), **solo voor steeldrum, gecomponeerd door Mark Berry.**

#### *Opening tentoonstelling 125 jaar Theater Carre*

Met een partneracrobatiek en duo-jongleren act was Circus Arts aanwezig bij de opening van de tentoonstelling 125 jaar Theater Carre in de aula van de Universiteit van Amsterdam.

#### *Audities*

Circus Arts zag wederom een toename van gekwalificeerde auditanten. Voor het academisch jaar 2012-2013 zijn 20 studenten aangenomen, waarvan 17 studenten met de studie zijn gestart.

#### *Open dag*

Door extreme winterse omstandigheden was de opkomst voor de Open Dag Circus lager dan het jaar daarvoor.

#### *Talentontwikkeling*

In 2012 is weer een nieuwe talentenklas gestart als voorbereiding op de audities van de bacheloropleiding Circus Arts. Van de vorige talentenklas zijn 2 deelnemers aangenomen voor de circusopleiding.

De SKVR (Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam) is op zondag een circusklas gestart voor amateurs. De lessen worden gegeven door docenten van de circusopleiding. Soesja Pijlman, oud-student Circus Arts, is de coördinator van de Talentenklas en de circuslessen bij de SKVR. Voor sommige geselecteerde kandidaten vormt de hoogte van het lesgeld een bezwaar.

#### *Docenten*

I.s.m. het Health Centre (Student Life) is een nieuw programma voor de gezondheidsmodules ontwikkeld, die door verschillende docenten in blokken worden gegeven. Ook is i.s.m. het Health Centre een nieuwe fysiotherapeute aangetrokken met een circusachtergrond. In verband met een grote toename van het aantal studenten in de specialisatie luchtwerk is Fabrizio Spiteri aangesteld als assistent docent onder de hoede van de hoofdvakdocent Evgeniya Kalugina.

### *Buitenlandse bezoeken*

Anna Beentjes en objectmanipulatie-docent Gregor Kiock waren in oktober aanwezig bij de FEDEC conferentie en het CIRC*a* Festival in Auch, Frankrijk. Opgemerkt werd dat de circusopleiding nog te weinig bekend is in de wereld van het nieuwe circus, bij andere circusopleidingen en bij potentiële studenten. Dit wordt meegenomen de te ontwikkelen activiteiten voor het komende schooljaar

## **3.5 Student life**

Codarts onderkent het belang van een goede gezondheid en welzijn bij de ontwikkeling en ontplooiing van jonge uitvoerend kunstenaars en docenten en ziet het als haar verantwoordelijkheid hier binnen de opleidingen structureel en substantieel aandacht aan te besteden. In 2012 is Codarts verder gegaan met de implementatie van een professioneel zorg- en begeleidingssysteem voor al haar studenten. Onder de noemer Student Life biedt Codarts studenten een pakket voorzieningen aan dat ertoe moet bijdragen dat elke student de juiste informatie, ondersteuning, begeleiding en zorg ontvangt- voorafgaand aan en tijdens de studie - over zaken die met studeren, welzijn en gezondheid te maken hebben. Onder Student Life vallen de volgende voorzieningen: studieloopbaanbegeleiding, Health Centre, mentoraat, decanaat en het international office. Deze voorzieningen richten zich in directe zin op voorlichting en informatie alsmede op eerstelijns ondersteuning en in indirecte zin op het onderwijs.

### *Studieloopbaanbegeleiding (SLB)*

In 2010 is een begin gemaakt met studieloopbaanbegeleiding. Iedere student heeft een eigen studieloopbaan begeleider (SLB-er). Op dit moment zijn er 34 SLB-ers, verdeeld over alle opleidingen van Codarts. De studieloopbaanbegeleider volgt, bewaakt en bevordert de studievoortgang en stimuleert de student om zelfstandig en bewust te kiezen, te handelen en verantwoordelijkheid te nemen. Elke individuele student voert met de studieloopbaanbegeleider een aantal voortgangsgesprekken gedurende de vier jaren van zijn/haar studie. Hierin wordt de studievoortgang besproken, knelpunten benoemd en indien nodig actieplannen opgesteld om problemen te verminderen. De verslagen van de gesprekken worden vastgelegd in Osiris.

De studieloopbaan begeleiders hebben in 2011 een training gevolgd die verzorgd werd door een erkend extern bureau. In opvolging van deze training hebben de SLB-ers in

januari/februari, juni en oktober 2012 in de zg. Professionele Leer Gemeenschap (PLG) onder andere voorlichting en scholing gekregen op het gebied van:

- het Health Centre en het mentoraat (doorverwijzen/wanneer en naar wie)
- verzekeringen
- studeren met een functiebeperking
- Osiris (dossiervorming, verslaglegging van SLB gesprekken met studenten)
- vragenlijsten voor de verschillende gesprekken per opleiding en intervisie.
- communicatie/ gesprekstechnieken

In 2012 is er veel aandacht besteed aan de positionering van Student Life en dus ook aan SLB. Het was nodig om de studieloopbaanbegeleiding meer te promoten onder studenten en docenten. Alle studenten kregen een folder met informatie over SLB, er was voorlichting op verschillende locaties en tijdens de introductieweek. Het resultaat hiervan is dat alle studenten op de hoogte zijn van SLB. Ze weten wat ze van een SLB-er kunnen verwachten en wat er van hen verwacht wordt.

Er is maandelijks overleg met de coördinator van Student Life, mentoren, decaan en een medewerker international office en de coördinator SLB. Het doel hiervan is naast beleidsontwikkeling en afstemming dat praktische zaken worden besproken, problemen snel worden gesignaleerd en worden opgelost. Tevens is een begin gemaakt met overleg tussen de onderwijsmanagers en de coördinator SLB, en daarnaast tussen de SLBe-rs per opleiding, de coördinator SLB en de onderwijsmanagers.

## Health Centre

### *Kenniscentrum*

**'Fysiek en mentaal gezonde en weerbare uitvoerend kunstenaars en docenten die zelfredzaam zijn met betrekking tot de belasting en individuele belastbaarheid zijn beter in staat tot artistiek duurzame excellente prestaties te komen (uit Plan Health Centre 2011-2014)'. Vanuit deze visie is het Health Centre in 2012 verder gegaan met de ontwikkeling en implementatie van een herkenbaar en integraal gezondheidsbeleid binnen Codarts.**

Het Health Centre is een kenniscentrum binnen Codarts met een onafhankelijk multidisciplinair Health Team van gedreven en vakbekwame paramedici en specialisten met kennis en ervaring in het werken met studenten en professionals binnen de verschillende disciplines van de podiumkunsten en de topsport.

De strategie van het Health Centre is gericht op het ontwikkelen van een preventief gezondheidsbeleid. De strategie geeft mede sturing aan het realiseren van prestatiebevorderend onderwijs.

Het Health Centre is toegankelijk en beschikbaar voor alle studenten en richt zich daarbij op de specifieke behoeften van de opleidingen. Er wordt in vier domeinen gewerkt, te weten voorzieningen en faciliteiten, educatie en voorlichting, screening voor talentontwikkeling en research & development. Het Health Centre hanteert een gefaseerde aanpak van het implementatietraject. De eerste fase ging van start in september 2011 met de organisatie en inrichting van het kenniscentrum binnen Codarts waar studenten terecht kunnen voor advies, ondersteuning en begeleiding op fysieke aspecten van het vak als uitvoerend kunstenaar.

### *Voorzieningen en faciliteiten*

Sinds 2011-2012 hebben alle studenten van Codarts toegang tot het Health Centre dat wordt bemand door diverse specialisten op het gebied van blessurepreventie- en management, adem- en stemtechniek, energiegebruik/voeding, gehoor- en gehoorbescherming alsmede houding- en beweging. Er wordt gewerkt met een vast interdisciplinair team van twee manueel-fysiotherapeuten, een fysiotherapeut, een conditie

coach, een logopedist, een transitional coach, een performance coach, een gehoorspecialist en een diëtist. Mocht behandeling nodig zijn dan worden de studenten doorverwezen naar het uitgebreide, externe netwerk. In het kader van studievoortgang en prestatieverbetering kunnen studenten gebruik maken van een speciale oefenruimte met oefenmateriaal waar ze kunnen werken aan herstel van een blessure of een trainingsprogramma.

#### *Klankbord voor docenten en management*

Naast het fungeren als eerste aanspreekpunt voor studenten met specifieke fysieke hulpvragen, biedt het Health Centre ook een klankbord voor docenten en management voor vragen met betrekking tot talentontwikkeling, de balans tussen belasting en belastbaarheid, een optimale leeromgeving en trainingsleer. Daarnaast zijn de specialisten beschikbaar voor het geven van informatie, voorlichting en workshops.

#### *Research & development*

Het Health Centre, samen met het mentoraat, levert een actieve bijdrage aan innovatie en aan continue kwaliteitsverbetering van de fysieke en mentale ondersteuning en begeleiding van de studenten van Codarts door middel van structureel meten, onderzoek en ontwikkeling. Het Health Centre signaleert hiermee specifieke behoeften van de opleidingen die nader onderzoek behoeven of aanpassingen **in onderwijsprogramma's vergen**. Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkeling van een nieuw onderwijsprogramma bij Muziektheater dat nader wordt toegelicht onder het kopje Educatie en voorlichting. Door het permanent gericht zijn op actuele ontwikkelingen in de wetenschap en de beroepspraktijk kunnen medewerkers van het Health Centre relevante kennis opdoen en beschikbaar maken voor Codarts. Voorbeelden hiervan zijn de participatie aan diverse (inter)nationale congressen en symposia. Coördinator Student Life nam deel als spreker aan **het symposium 'Oefening Baart Kunst' van de NVDMG. Ook zijn het Health Centre en mentoraat betrokken bij wetenschappelijk onderzoek en internationale samenwerkingsprojecten binnen de dans- en muziekgeneeskunde.** Een van de voorbeelden hiervan is het Presto-onderzoek. Sinds 2012 neemt Codarts deel aan een nationaal promotieonderzoek naar het effect van een preventie programma op het verminderen van fysieke klachten bij conservatorium studenten. Dit onderzoek, Presto genaamd, wordt uitgevoerd onder leiding van een revalidatieartsinopleiding en de Universiteit van Maastricht.

Het Health Centre speelt een actieve rol binnen het externe netwerk. Dit is zowel het geval op regionaal niveau in intensieve samenwerkingsverbanden met specialisten van het Erasmus MC en het Ikazia ziekenhuis als op nationaal niveau met topspecialisten op specifieke aandachtsgebieden. Ook binnen de diverse beroepsgroepen- en verenigingen die zich richten op de podiumkunsten zijn medewerkers van het Health Centre betrokken.

#### *Educatie en voorlichting*

Het opleiden van uitvoerend kunstenaars en kunstdocenten die lichaam- en houdingsbewust zijn en op een gezonde en verantwoorde wijze omgaan met hun lichaam is voor alle opleidingen van Codarts een belangrijk aandachtspunt. Educatie en voorlichting in onder meer blessurepreventie zijn binnen enkele opleidingen al een vanzelfsprekend onderdeel van het curriculum. Binnen de bachelors Uitvoerende Dans, Docent Dans en Circus Arts is een theoretisch onderwijsprogramma op het gebied van gezondheid en performance al sinds 2010 een vast onderdeel binnen het curriculum. Nieuw dit jaar was aandacht voor een gezond stemgebruik binnen de opleiding Docent Dans. Ook het belang van een goede algehele conditie en een beter begrip van houding- en beweging bij verbetering van artistieke prestaties en het voorkomen van blessures wordt onderkend bij eerder genoemde opleidingen door het programmeren van vakken als conditielessen, yoga **en pilates. Tijdens het volgen van de module 'Beroep en Educatie' konden alle nieuwe studenten binnen de bachelor Muziek kennismaken met de fysieke en mentale gezondheidsaspecten van het beroep musicus door het volgen van workshops over onder meer gehoorschade en gehoorbescherming, blessurepreventie, voeding, Alexanderteknik, stresspreventie en stemgezondheid.**

Door middel van workshops zoals performance preparation en detox werden studenten in de gelegenheid gesteld zich op fysiek en mentaal gebied voor te bereiden op hun examens. Muziektheater is in 2012 gestart met een pilot onderwijsprogramma Health & Performance met als doel de studenten een gedegen basiskennis bij te brengen op het gebied van fysieke en mentale gezondheid binnen hun vakgebied. Dit onderwijsprogramma is een samenwerking tussen het Health Centre en het mentoraat en is complementair met bewegingsvakken binnen Muziektheater.

Ook in 2012 hebben de medewerkers van het Health Centre voorlichting en informatie gegeven over onderwerpen als gehoor en gehoorbescherming, gezond stemgebruik, goede voeding. Via intranet, in de introductiepakketten en tijdens spreekuren op locatie.

### *Screening*

Alle nieuwe studenten binnen de dansopleidingen en de circusopleiding ondergaan een uitgebreid medisch- en bewegingsonderzoek dat deel uitmaakt van de auditieprocedure. Deze screening dient mede om de studenten meer inzicht te geven in de eigen fysieke mogelijkheden en beperkingen. De studenten krijgen op basis van de resultaten van de screening een individueel trainingsprogramma om zelfstandig verder te werken aan de aandachtsgebieden. Zoals bij educatie en voorlichting al werd vermeld is het belang van een gezond stemgebruik op de agenda gezet bij de opleiding Docent Dans. De logopedist van het Health Centre screent sinds 2012 de studenten van deze opleiding. Zangstudenten bij de afdelingen klassieke muziek, muziektheater en dit jaar ook bij de afdelingen pop, wereldmuziek en jazz ondergingen aan het begin van het academisch jaar een stemscreening met als doel preventie van stemblessures en het kunnen inzetten van een passende begeleiding van gezond stemgebruik door Sandra Roosenburg, logopedist van het Health Centre.

### *Mentoraat*

Het mentoraat zoals het nu functioneert is gestart in januari 2011. Met ingang van mei 2012 is het mentoraat uitgebreid van een naar twee mentoren. De mentoren zijn inzetbaar voor alle studenten van Codarts en richten zich op individuele begeleiding alsmede educatie en voorlichting.

De mentoren hebben het afgelopen jaar lezingen en workshops performance preparation en stresspreventie aan verschillende opleidingen gegeven. In deze workshops c.q. lezingen is onder andere gewerkt aan timemanagement, omgaan met feedback, focussing, omgaan met spanning en mentale weerbaarheid. In volgende workshops zal ook aandacht zijn voor leefstijlmanagement en gedachtetraining. In 2012 is begonnen met een pilot Living in Rotterdam voor eerstejaars UD-studenten dat in 2013 verder wordt ontwikkeld en geïmplementeerd.

Daarnaast zijn de spreekuren van het mentoraat druk bezocht. Hier kunnen studenten terecht met (lichte) psychosociale problemen. Een groot deel van de studenten werd doorverwezen door studieloopbaanbegeleiders, anderen vonden de weg naar het mentoraat via intranet, medestudenten of docenten. De studenten geven aan baat te hebben bij de gevoerde gesprekken. In een aantal gevallen is het externe netwerk ingeschakeld.

Studenten kunnen op intranet informatie vinden over onderwerpen die betrekking hebben op mentale weerbaarheid. De onderwerpen tot nu toe zijn: aanpak van pesten, stressmanagement, heimwee en een literatuurlijst over de eerder genoemde onderwerpen. Het doel van alle activiteiten van het mentoraat is om studenten te stimuleren tot zelfredzaamheid.

### *Decanaat*

Het studentendecanaat is gevestigd in Rotterdam Building, op loopafstand van het hoofdgebouw, en is goed bereikbaar voor studenten.

In de functie van belangenbehartiger en algemeen vertrouwenspersoon voor studenten is er in 2012 intensief beroep gedaan op het decanaat in de vorm van het geven van advies,

informatie en coaching op het gebied van onderwerpen die samenhangen met de studie(loopbaan), persoonlijke omstandigheden die van invloed zijn op het studeren of met het wonen en leven in de nieuwe omgeving. Met name in de situaties waar er problemen of studieovertraging dreigde te ontstaan of ontstond was het decanaat adviserend en ondersteunend.

Naast haar kernactiviteiten heeft het decanaat een bijdrage geleverd aan ontwikkelingen binnen Codarts die ten goede komen aan ondersteuning van de algemene voorzieningen ten behoeve van studenten (Student Life).

Contacten met het College van Bestuur, de examencommissie, opleidingsmanagement en ondersteunende geledingen binnen Codarts waren adviserend, informerend en afstemmend m.b.t. ontwikkeling, uitvoering en besluitvorming.

In 2012 is verder gewerkt aan het voorstel voor beleid, ontwikkeling en implementatie voor studeren met een functiebeperking. Studenten zijn vanaf het allervroegste stadium van de studie geïnformeerd. Zij vonden hun weg naar het decanaat (zelfstandig of via verwijzing door de opleiding) en zijn na aanmelding geïnformeerd over o.a. wettelijke regelgeving met betrekking tot studeren met een functiebeperking en gekend in de mogelijkheden binnen Codarts. Waar noodzakelijk is in overleg met de opleidingen / examencommissie tegemoet gekomen aan de gevraagde voorzieningen. De ervaringen waren waardevol voor het vergroten van inzichten, belangrijk voor de verdere ontwikkeling. De werkgroep studeren met functiebeperking zal mede op basis van de opgedane ervaringen plannen verder uitwerken.

### 3.6 De examencommissie

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de activiteiten van de examencommissie van Codarts. De examencommissie concludeert dat niet de veranderde situatie van de examencommissie - onafhankelijk, Codarts-breed, met een nieuw wettelijk mandaat - maar de stabilisatie daarvan binnen een permanent veranderend instituut, 2012 heeft gekenmerkt.

#### *Samenstelling*

De examencommissie kende in 2012 een ongewijzigde samenstelling, en bestond uit de leden:

- Marien van Staal, voorzitter
- Henri Bok, vicevoorzitter
- Arthur Hofmeester
- Djono Walch

Henri Bok is verbonden aan de bachelor- en masteropleidingen Muziek, Arthur Hofmeester aan de bacheloropleiding Circus en Djono Walch aan de dansopleidingen. In hun personen zijn de drie opleidingsclusters van Codarts alle in de examencommissie vertegenwoordigd. Kennis van de materiële vlakken domein, curriculum en vakdiscipline is hiermee verzekerd. In hun eigen praktijk als examinator en in scholingstrajecten hebben de leden toetsdeskundigheid opgebouwd.

De voorzitter, die naast musicus ook jurist is, waarborgt de deskundigheid op het gebied van wet- en regelgeving. Tot 1 augustus was Marien van Staal als docent verbonden aan de muziekopleidingen; sindsdien fungeert hij als extern voorzitter. Als ambtelijk secretaris was Marinke Visser aan de examencommissie toegevoegd.

#### *Vergaderingen, werkwijze, organisatie*

In 2012 heeft de examencommissie 10 keer formeel vergaderd. Aan iedere vergadering is een agenderend overleg tussen voorzitter en secretaris voorafgegaan. De agenda werd opgemaakt aan de hand van de volgende gegevens:

- het jaarwerkplan dat door de voorzitter en de secretaris is vastgesteld
- de actielijst van de vorige vergadering
- de aanvragen van studenten

- de overige ingekomen stukken
- lopende zaken die de examencommissie aangaan

Een aantal Codarts-medewerkers is uitgenodigd om op de vergadering beleidsaspecten toe te lichten. Ook buiten de vergaderingen hebben de examencommissieleden en de secretaris regelmatig overlegd. Spoedeisende besluiten zijn per e-mail genomen, overeenkomstig het huishoudelijk reglement van de examencommissie.

De voorzitter en de secretaris hebben over lopende zaken intensief contact met managers, docenten en beleidsmedewerkers.

De vergaderingen worden genotuleerd; aan de notulen wordt een geactualiseerde activiteitenlijst toegevoegd. De notulen worden gearchiveerd, maar niet gepubliceerd; belanghebbenden kunnen ze inzien na aanvraag bij de voorzitter. De besluiten van de examencommissie worden gepubliceerd op het intranet.

Ook heeft de examencommissie structureel overleg met het College van Bestuur (CvB). In 2012 heeft dat twee maal plaats gevonden.

#### *Bevoegdheden, taken*

De examencommissie is een commissie als bedoeld in artikel 7.12 van de WHW. De taken en bevoegdheden van de examencommissie staan omschreven in haar huishoudelijk reglement. Het huishoudelijk reglement is op 3 januari 2011 door het CvB van Codarts vastgesteld, en is op intranet gepubliceerd.

#### *Het werkplan*

De examencommissie gebruikt een werkplan dat door de voorzitter en de secretaris is opgesteld aan de hand van beleidsplannen en van de notities en publicaties, in dit verslag vermeld onder Deskundigheidsbevordering. Tijdens iedere vergadering wordt de taakstelling uit het werkplan geëvalueerd. Hoewel het lastig is om van tevoren het tijdsbeslag van de verschillende onderdelen goed in te schatten, is het werkplan een onmisbaar instrument gebleken om de taken van de examencommissie optimaal te vervullen. De planning is voor meer dan tachtig procent gerealiseerd.

Aan het begin van het studiejaar wordt het werkplan door voorzitter en secretaris herzien en aangepast aan de nieuwste ontwikkelingen; en ook tussentijdse wijzigingen worden, waar nodig, aangebracht.

#### *Kwaliteitsborging examens en tentamens (artikel 7.12b lid 1 sub a WHW)*

Alle leden van de examencommissie hebben eindexamens bezocht in de maanden mei, juni en juli. Daarbij is vooral aandacht besteed aan opleidingen die in 2011 niet aan bod waren gekomen. De bevindingen, die in grote lijnen - maar niet uitsluitend - positief waren, zijn met de betrokken managers besproken. Een algemeen overzicht van de bevindingen wordt aan het CvB en het Onderwijsmanagersoverleg (OMO) overlegd in de vorm van een verslag dat vóór de volgende examencyclus, voorjaar 2013, zal verschijnen.

De examencommissie heeft in het najaar een steekproefsgewijs onderzoek opgestart naar de toetskwaliteit buiten het hoofdvak. De commissie realiseert zich, dat deze materie eveneens aan de orde komt in de lopende van 1100 naar 400-actie. Toch wilde de commissie haar eigen verantwoordelijkheid voor de toetskwaliteit buiten het hoofdvak vorm geven. Het onderzoek loopt nog; ook deze bevindingen zullen, samen met de in de vorige alinea genoemde, worden aangeboden aan het CvB en het OMO. Daarnaast zullen zij een rol spelen in de nieuw op te zetten toetssystematiek binnen het gereduceerde moduleaantal; de commissie is bij die opzet actief betrokken.

In het jaar 2012 zijn de wenselijkheid en de vorm van toetscommissies onderwerp van overleg geweest in veel Codartsgremia, de examencommissie inclusief. In juni heeft de examencommissie een plan van aanpak vastgesteld om te komen tot de oprichting van toetscommissies, inclusief een overgangsregeling. Dit plan van aanpak is aan het OMO geadviseerd.

De examencommissie zal naar aanleiding van de steekproeven bij de theoretische toetsen de instelling van toetscommissies proactief begeleiden. Het overleg daartoe met de projectwerkgroep 1100-400 is inmiddels geopend.

*Richtlijnen en aanwijzingen (artikel 7.12b lid 1 sub b WHW)*

Er is een Handreiking Praktijkexamens uitgebracht ten behoeve van beoordelingscommissies Muziek. In deze handreiking is het toetsbeleid van Codarts, zoals dat in juni 2011 was vastgesteld na accordering door de examencommissie, geëffectueerd. In het scholingstraject-Besseling van voorjaar 2012, dat hierna onder Deskundigheidsbevordering wordt vermeld, zijn stappen gemaakt om te komen tot algemene beoordelingscriteria en toetsprotocollen. De examencommissie heeft geen aanleiding gezien om naast deze activiteiten nog andere richtlijnen en aanwijzingen als bedoeld in de WHW aan beoordelaars te geven.

*Alternatieve trajecten (artikel 7.12b lid 1 sub c WHW)*

De examencommissie heeft een tiental aanvragen voor alternatieve trajecten behandeld. De meeste hadden betrekking op minors bij Wereldmuziekopleidingen.

Omdat artikel 7.12b lid 1 sub b WHW verwijst naar artikel 7.3d, dat de mogelijkheid van een vrij studieprogramma beperkt tot het wetenschappelijk onderwijs, en omdat de Codarts-OER uitsluitend de mogelijkheid van een externe minor kent, heeft de examencommissie deze alternatieve trajecten deels afgewezen, en deels pas toegewezen na uitvoerige toetsing van de door het alternatief aangeboden competenties en de studielast ervan. In de toekomst zal de OER op dit punt moeten worden aangepast. De examencommissie blijft terughoudend in het verlenen van toestemming voor alternatieve studietrajecten.

*Vrijstellingen (artikel 7.12b lid 1 sub d WHW)*

De examencommissie kent vrijstellingen toe. Zij is daarom intensief betrokken geweest bij de totstandkoming en accordering van het Reglement Vrijstellingen dat op 9 mei 2012 door het CvB is vastgesteld.

In de loop van het najaar heeft de examencommissie de procedure om vrijstellingen te verlenen aangescherpt binnen het nieuwe reglement. Voor de inhoudelijke advisering door tenminste twee docenten, de formele advisering door de onderwijsmanager en de assessments zijn nieuwe formats ontworpen. Daarin is het vierogenprincipe, een kernpunt in het Codarts-toetsbeleid, opgenomen.

Nieuw was de toepassing van de regel dat vrijstellingen voor vakken uit het eerste semester voor 1 oktober, en voor vakken uit het tweede semester voor 1 februari moesten worden aangevraagd. De eerste regel stuitte op het praktische gegeven dat studenten zich nog tot 1 oktober kunnen inschrijven; als deze administratieve handeling goed en wel was afgerond, verstreek de termijn om vrijstellingen voor het eerste semester aan te vragen. Toch heeft de regeling gewerkt: in de oktobervergadering is een klein stuwmeer aan vrijstellingsaanvragen behandeld, in de maanden daarna was het rustig aan het front.

In het kalenderjaar 2012 zijn vrijstellingsaanvragen van 83 studenten gehonoreerd, en van zeven afgewezen. De meeste aanvragen betroffen meer dan één vrijstelling; niet alle verzoeken zijn ingewilligd. Het merendeel van de aanvragen was gebaseerd op eerder gevolgde opleidingen.

Ter vergelijking: op het Koninklijk Conservatorium (KC), een instituut dat ongeveer twee keer zo groot is, bedragen deze getallen (voor het studiejaar 2011-2012) 158 en 4.

In deze cijfers zijn niet opgenomen de zij-instromers van Docent Muziek, de derdejaars-instromers van Dans en de vrijstelling op grond van in de Codarts-vooropleiding behaalde eerstejaarstentamens, die sinds december 2012 de vroegere studiepuntenacceptatie door



de examencommissie vervangt. Deze categorieën leveren een kleine dertig extra vrijstellingen op.

In goed overleg hebben de examencommissie en het management van Dans in februari de derdejaarsinstroom aangepast aan het algemene vrijstellingenbeleid van Codarts.

#### *Fraude (artikel 7.12b lid 2 WHW)*

Er heeft zich in 2012 één fraudegeval voorgedaan. De examencommissie heeft onderzoek gedaan en hoor en wederhoor toegepast; daarna heeft zij conform artikel 7.12b lid 2 WHW een sanctie opgelegd. De betrokken student heeft het geschil voorgelegd aan de Commissie van Beroep voor de examens. In het - verplichte - overleg vóór de behandeling door deze laatste commissie is een schikking met de student getroffen waarbij de examencommissie haar sanctie handhaafde, maar de ingangsdatum ervan vervroegde. Naar aanleiding van de gang van zaken bij de melding van deze fraude, die niet overeenstemde met de voorschriften in de OER, heeft de examencommissie gesproken met de betrokken onderwijsmanager.

#### *Verslag (artikel 7.12b lid 5 WHW)*

In 2012 is de examencommissie overgestapt van een verslag per studiejaar naar een per kalenderjaar. Op 15 april 2012 heeft de voorzitter het verslag voor de periode september 2010 tot en met december 2011 overhandigd aan het CvB. Het verslag is ongewijzigd in het Codartsjaarverslag overgenomen.

#### *Aanwijzingen examinatoren (artikel 7.12c WHW)*

Door accordering van door de onderwijsmanagers aangereikte namenlijsten heeft de examencommissie haar wettelijke verantwoordelijkheid voor de samenstelling van de beoordelingscommissies genomen. In het bijzonder heeft de examencommissie aandacht besteed aan de kwalificaties van de externe deskundigen. De commissie zag geen aanleiding in de voorgestelde samenstelling in te grijpen.

#### *Onderwijs- en examenregeling (artikel 7.12 WHW)*

Het CvB stelt de onderwijs- en examenregeling vast, de examencommissie kent hier geen directe verantwoordelijkheid. Maar omdat het kernartikel voor de examencommissie van de WHW, artikel 7.12, verwijst naar de voorwaarden die de OER stelt, heeft de commissie een rechtstreeks belang bij de juiste inhoud van de regeling. Rob Broek, die samen met Leo Molendijk de OER heeft herzien, heeft op de vergadering van 6 juni de stand van zaken rond de OER toegelicht. De examencommissie heeft aanvullende voorstellen gedaan, en daarna de nieuwe OER gecontroleerd en geaccordeerd.

#### *Deskundigheidsbevordering*

##### *a. Deskundigheidsbevordering van de commissieleden:*

De examencommissie gebruikt de brochure Geslaagd! Handreiking examencommissies van de HBO-raad als leidraad.

Daarnaast heeft de commissie de volgende uitgaven bestudeerd:

- Boekhouder of wakend oog (2009) van de Inspectie van het Onderwijs
- Competent erkend? (2009) van de Inspectie van het Onderwijs
- Examencommissies zijn in control over de kwaliteit van de examens (2011) van Hobéon Certificering
- Vreemde ogen dwingen (2012) van de Commissie externe validering examenkwaliteit HBO

Arthur Hofmeester, Henri Bok, Marien van Stalen en Marinke Visser hebben twee studiedagen bijgewoond, georganiseerd door de HBO-raad.

*b. Deskundigheidsbevordering van de leden van beoordelingscommissies en de beoordelaars van theoretische toetsen:*

Van maart tot juli is een scholingstraject gevolgd om beoordelingscriteria en examenprotocollen vast te stellen. Onder leiding van een extern deskundige, Cees Besseling, zijn zeven workshops georganiseerd, een voor elke afdeling. Drieënzestig deelnemers hebben de training gevolgd.

*Accreditaties*

De voorzitter en de secretaris hebben gesprekken gevoerd met de accreditatiecommissies van de masteropleiding muziek, de dansopleidingen en de masteropleiding danstherapie. Al deze accreditaties zijn positief afgesloten.

*Communicatie, bereikbaarheid*

In het najaar van 2012 heeft de examencommissie alle vindplaatsen op het Codarts-intranet gecheckt op bereikbaarheid en inhoud. Studenten kunnen nu op intranet lezen wat de examencommissie voor hen kan betekenen, en online aanvraagformulieren invullen.

*Samenwerking met het Koninklijk Conservatorium, Hogeschool der Kunsten Den Haag*

De voorzitter, die tot 1 augustus eveneens docent aan het KC is geweest, wisselt al geruime tijd met de Haagse examencommissie adviezen uit. In september heeft het CvB hem gevraagd om in overleg met zijn collega-voorzitter in Den Haag een opzet voor een gezamenlijke examencommissie van Codarts en de Hogeschool der Kunsten Den Haag te schetsen.

Op 18 oktober heeft de voorzitter een vergadering van de examencommissie van het KC bijgewoond. Met Wouter Turkenburg, de voorzitter van die commissie, heeft hij regelmatig contact. In het najaar 2012 was nog niet alles duidelijk over de fusieplannen. Ook bleken in Den Haag de gedachten over een gezamenlijke commissie minder concreet te zijn dan bij Codarts. Onder deze omstandigheden was het nog iets te vroeg om een concreet plan van aanpak op te stellen. Dit feit heeft de voorzitter op 8 november aan het CvB meegedeeld. De gesprekken worden in een positieve en creatieve sfeer voortgezet.

*Slotwoord*

Codarts is een energieke hogeschool, die aan alle impulsen tot verbetering, afkomstig van onderwijsinspectie en accreditatiecommissies of uit voortschrijdend inzicht, gretig gehoor geeft. De regel uit Gezang 179 van de Hervormde Bundel, uitgave 1938, dringt zich op: leder woelt hier om verandering. De komende samenwerking met de Haagse Hogeschool der Kunsten zal aan deze natuurlijke drang een extra momentum geven. De examencommissie voelt zich thuis in deze context, en bewaakt de toetskwaliteit binnen Codarts door handhaving én vernieuwing evenwichtig toe te passen. Naar de eisen van de tijd zal zij dat in de komende periode proactief blijven doen.

# 4 Onderzoek

## 4.1 Onderzoek in ontwikkeling

De laatste tien jaar nam de discussie over de rol en de plaats van onderzoek binnen het hoger beroepsonderwijs toe. Hoewel deze discussie nog niet is afgerond, is in grote lijnen overeenstemming bereikt over de manier waarop hogescholen hun onderzoekstaak vervullen. Voorop daarbij staat, dat onderzoek in het hoger beroepsonderwijs praktijkgericht onderzoek is. Onderzoek dat zich richt op verbetering en vernieuwing van de beroepspraktijk waarvoor de hogescholen hun studenten opleiden. Praktijkgericht onderzoek vergroot de bestaande kennis binnen een domein en levert oplossingen voor praktische problemen op de werkvloer. Onderzoek in het hbo is doorgaans multi- en of transdisciplinair van aard en ingebed in een reeks van interne en externe organisatorisch verbanden. Codarts ambieert zich te ontwikkelen tot een gerenommeerde (en eigentijdse) hogeschool voor de kunsten waarin onderzoek één van de kernactiviteiten is. Praktijkgericht dan wel artistiek onderzoek draagt volgens Codarts bij aan de kennisvermeerdering op het brede terrein van de kunsten, aan vernieuwing van het onderwijs en aan professionalisering van het docentencorps. Daarnaast wil Codarts een laboratoriumfunctie vervullen voor de verschillende beroepenvelden waarvoor de hogeschool opleidt, om op deze wijze de kenniscirculatie tussen het beroepenveld en het onderwijs een krachtige impuls geven. De resultaten van het binnen Codarts verrichte onderzoek wordt via verschillende lokale, regionale, nationale en internationale netwerken aan collega-instellingen en aan het beroepenveld ter beschikking gesteld.

Als grootstedelijke, eigentijdse kunsthogeschool is Codarts ervan overtuigd dat de kunsten en de kunstenaars niet losgezongen kunnen worden van hun fysieke en maatschappelijke bestaan. In de visie van Codarts is de (toekomstige) kunstenaar en kunstdocent een mens van vlees en bloed die functioneert binnen een gegeven maatschappelijke context. De eerste overweging vertaalt de hogeschool in de onderzoekslijn 'well-being', een onderzoekslijn waarin de nadruk ligt op de individuele fysieke en psychische factoren die een optimaal functioneren in de professionele praktijk bevorderen dan wel in de weg staan. De tweede overweging vertaalt de hogeschool in een onderzoekslijn die de maatschappelijke positie van de kunstenaar tot onderwerp heeft. Uitgangspunt hierbij is dat de kunstenaar niet alleen een passieve houding inneemt ten opzichte van ontwikkelingen in de markt, maar zich ook actief, met gebruikmaking van de middelen die de artistieke discipline biedt, mengt in het maatschappelijke debat.

Codarts is ervan doordrongen dat ook in de kunsten de beroepspraktijk behoefte heeft aan gevalideerde kennis en inzicht, aan 'evidence based practice'. De hedendaagse kunstenaar en kunstdocent is een reflecterende beroepsbeoefenaar, iemand die nadenkt over zijn eigen aanpak en werkwijze en de discussie met andere professionals welbewust zoekt. Codarts wil de studenten zodanig equiperen dat zij in deze wereld hun plek kunnen vinden. Onderzoek draagt bij aan de vorming van deze reflecterende beroepsbeoefenaar, omdat onderzoek zowel de kwaliteit van de **onderwijsprogramma's als de kwaliteit van het docentencorps** verhoogt.

In lijn met de ambitie heeft Codarts de kwaliteit van de volgende vijf onderdelen als maatstaf voor de kwaliteit van onderzoek genomen.

- de lectoraten;
- de driemasteropleidingen;
- projecten gericht op kennisverwerving teneinde vragen uit de professionele praktijk te beantwoorden;

- (promotie)onderzoeken en wetenschappelijke publicaties van medewerkers;
- de minor onderzoek binnen de bacheloropleidingen.

#### *Onderzoeksagenda in Een Klasse Apart*

In 2012 heeft Codarts haar onderzoeksagenda intensief besproken met de Hogeschool der Kunsten Den Haag (HdK) met het oog op de fusie. Het resultaat van die bespreking is vastgelegd in het beleidsdocument Een Klasse Apart. Codarts en de HdK zien onderzoek als een van de kernwaarden van de samenwerking. De hedendaagse kunstenaar is een reflecterende beroepsbeoefenaar, iemand die nadenkt over zijn eigen aanpak en werkwijze en welbewust de discussie met andere professionals zoekt. Onderzoek draagt bij aan de vorming van deze reflecterende en innoverende beroepsbeoefenaar.

Gezamenlijk is een plan uitgewerkt om te komen tot het samenbrengen van onderzoek, onderwijs, promotietrajecten en begeleiding in een zelfstandig *Centre of Expertise voor onderzoek in relatie tot de kunsten*. Het Centre beoogt een bijdrage te leveren aan de vernieuwing in het kunstonderwijs voor bachelor- en masteropleidingen en leggen de focus op een aantal specifieke onderzoeksdomeinen die aansluiten bij ons profiel. Het betreft Music in a global context, Nieuwe media & Cultural industries, Educatie en community arts en Excellence and well-being.

Sinds 2009 hanteert de HBO-raad een monitor voor onderzoek. In onderstaande tabellen zijn de resultaten van Codarts samengevat

*Tabel 1: In 2012 gerealiseerde inkomsten voor onderzoek*

	<b>Gerealiseerde inkomsten in K€</b>
Rijksbijdrage	€ 505.975
RAAK	
Internationaal	
Overig	

*Tabel 2: Onderzoek inzet (peildatum 1 januari 2013)*

Categorie	<i>Totaal aantal</i>	<b>Totaal FTE's</b>	<i>Aantal gepromoveerden</i>
1. Lectoren	3	1,5	
2. Docenten en andere onderzoekers	21	1,8	2
3. Promovendi	0	0	
4. Ondersteuning	10	0,8	
5. Studenten	32		

## **4.2 Lectoraten**

Lectoraat One Of A Kind

In september 2010 is het lectoraat One Of A Kind van start gegaan. Het lectoraat staat onder **leiding van choreograaf Jiří Kylián** en is genoemd naar één van zijn spraakmakende

balletten. Met het onderzoeksproject *One Of A Kind* beoogt Jiří Kylián de bredere context van de danser en de choreograaf te verkennen. Samen met kunstenaars en wetenschappers uit tal van disciplines doet Jiří Kylián, met dr. Friederike Lampert en dr. Désirée Staverman als **associate researchers**, onderzoek naar een reeks thema's die gerelateerd zijn aan dans en choreografie. *One Of A Kind* wil studenten en docenten van Codarts stimuleren om hun kennis te verbreden en uit te wisselen. Documentatie van de activiteiten van het lectoraat gebeurt naast verslaglegging in tekstuele vorm voornamelijk visueel. Nieuwe methoden en technieken, zoals een interactieve website, spelen hierbij een voorname rol.

De doelstellingen van het lectoraat zijn:

- studenten en docenten laten kennismaken met de bredere context van de danser en de choreograaf;
- bevordering van een grensoverschrijdende benadering;
- uitstraling op de professionele danseducatie, de beroepspraktijk en het wetenschappelijk veld.

De activiteiten van het lectoraat richten zich op:

- kenniscreatie en praktijkgerichte kennisontwikkeling via thematische projecten;
- professionalisering van docenten;
- **ontwikkelen van een 'filming eye' als research tool;**
- bijdragen aan innovatie van de curricula.

*Research team:*

**Kernteam: het lectoraat is in september 2010 gestart met de aanstelling van Jiří Kylián als lector. Jiří Kylián wordt geassisteerd door twee associate lectoren: mevr. Dr. Friederike Lampert (danswetenschapper) en mevr. Dr. Désirée Staverman (musicoloog)**

De Kenniskring bestaat uit docenten en studenten van Codartsen uit wisselende gastdocenten, waaronder danser en docent Michael Schumacher. Naast dansers en musici worden al naar gelang het thema kunstenaars uit diverse disciplines aangetrokken alsook wetenschappers met een achtergrond in filosofie, sociologie of medicijnen. Daarnaast maakt het filmteam van UMA-media (Breda) gedurende de hele lectoraatsperiode deel uit van het research team.

*Producten*

- in 2012 zijn de short films nummer drie en vier uitgekomen (nummer vijf volgt in 2013);
- interactieve website, gelanceerd in september 2011: <http://oneofakind.codarts.nl/>
- meerjarenplanning van projecten over dans en stem, dans en muziek, dans en decorontwerp, architectuur en kostumering, dans en fotografie, dans, video en belichting;
- symposia, workshops en presentaties.

Het lectoraat heeft een looptijd van vier jaar van september 2010 tot september 2014.

In februari 2012 heeft het project 'Dance and Film' plaatsgevonden. Het oorspronkelijk geplande project 'Dance and Costume' is om inhoudelijke redenen verschoven naar mei 2013, wanneer dit thema geïncorporeerd wordt in het dubbelproject 'Dance, Design, Light and Architecture'.

*Dance and Film*

Het vierde project 'Dance and Film' handelde over nieuwe invalshoeken die door de interactie tussen dans en film worden gestimuleerd. Het begon met een symposium, bijgewoond door circa 200 studenten van Codarts, waarin Jiří Kylián discussieerde met diverse gasten, onder wie bekende choreografen en filmregisseurs. Als introductie werden er filmvoorbeelden getoond en becommentarieerd door Jiří Kylián, Michael Schumacher en kunstenaar Jason Akira Somma. Op deze wijze werd de sterke interactie tussen dans en film

**gedemonstreerd, aangezien zowel dans als film beschouwd kunnen worden als 'bewegende beelden'**. Anna Henckel-Donnersmarck gaf een lezing over Choreographing the dialogue between performer, camera and editing in Hollywood Musicals. Aan de hand van filmvoorbeelden (o.a. van Fred Astaire, Gene Kelly en Busby Berkeley) toonde zij hoe film dans ondersteunt en dat danstechniek nieuwe mogelijkheden creëert voor filmregie. In een **podiumgesprek met Boris Paval Cohen, Jiří Kylián and Sabine Kupferberg stond het ontstaansproces van de film Car Men centraal**. De samenwerking tussen choreograaf en regisseur bleek daarbij verrijkend voor het creatieve proces. Tenslotte stelden choreograaf Ed Wubbe en David Hinton dat dans anders gechoreografeerd dient te worden wanneer **bedoeld voor film (aan de hand van filmvoorbeelden van Wubbe's dansfilm Lost en van David Hinton's Strange fish)**.

In de workshops die volgden lag het accent op de creatieve interactie tussen dans en film. In de eerste workshop werd samengewerkt tussen film/animatie studenten van de AKV St. Joost

(Breda) en dansers van Codarts, waarbij korte filmprojecten werden ontwikkeld. Dansers deden ervaring op met het werken met filmers en experimenteerden met een animation suit. De resultaten waren verbazingwekkend, terwijl het proces ook duidelijk maakte dat interdisciplinaire projecten beide disciplines uitdagen om te onderzoeken wat te behouden en waar te transformeren. In een afsluitende sessie reflecteerden de studenten samen met Jack Gallagher over de problematiek van dansfilm projecten en oefenden zij met het **conceptualiseren van een dansfilm**. In de **tweede workshop focusten Jiří Kylián, Jason Akira Somma en Michael Schumacher op de interactie tussen live-performance en live-camera**. Kylián choreografeerde een kort stuk voor een groep Bachelor of Dance studenten van Codarts, met gebruikmaking van een video feedback systeem, bediend door Jason Akira Somma. Tijdens dit proces ervoeren studenten de kracht van het manipuleren van visuele beelden met hun lichaam, en omgekeerd het gemanipuleerd worden door de bewegende beelden van een live-camera. De workshopresultaten werden gepresenteerd en bediscussieerd met het publiek, dat voornamelijk bestond uit studenten die tevens een enquête invulden over hun ervaring tijdens de presentatie. Het project werd besloten met een feedbackronde met de deelnemers.

#### Lectoraat Sustainable Performance

Het lectoraat Sustainable Performance van Codarts heeft o.l.v. lector Frank Heckman het didactisch model De Reis ontwikkeld dat innovatief is in het bijzonder voor kunstonderwijs. Kern van de gedachte is dat je kunt sturen op flow. Flow-ervaringen zijn optimale ervaringen die – in combinatie met een sterke ambachtelijke artistiek-technische training – extra kwaliteit bij prestaties genereren. Flow-ervaringen motiveren, nodigen uit en werken als een **magneet op leren, waardoor kansen worden gecreëerd voor 'sustainable performances'**.

**In De Reis is de metafoor van de Hero's journey (Campbell) verbonden met de principes van de Positieve Psychologie en Csikszentmihalyi's Flow-theorie, alsook met Open System Denken / Sociale Ecologie (Emery en Trist).**

Circa 40 studenten en docenten uit alle afdelingen van Codarts hebben gedurende bijna twee jaar (2010 en 2011) deelgenomen aan het action research.

In het action research zijn de processen van ontwikkeling en evaluatie ondersteund met onderzoeksinstrumenten als interviews, vragenlijsten, focusgroep, matrix, scorecard.

In 2012 heeft verwerking en analyse van de gegevens plaatsgevonden en is een begin gemaakt met de rapportage van de bevindingen: Lectoraat Sustainable Performance op Reis (A.Schrijnen-van Gastel & F. Heckman).

Ook is in 2012 begonnen met de interactieve publicatie van Flow on stage. The art of sustainable performance (F.Heckman): [www.flowonstage.wordpress.com](http://www.flowonstage.wordpress.com). Deze publicatie is **een uitnodigend 'werkboek' voor studenten en docenten en bevat veel audiovisueel materiaal en apps**.

Het action research geeft aanwijzingen dat het bewust afstemmen op flow leidt tot het beter en vaker leveren van artistieke topprestaties. Uit de onderzoeksbevindingen leiden wij af, dat aandacht voor fysieke, mentale, emotionele en sociale aspecten rondom performances een positief effect heeft op zelfvertrouwen en autonomie en op het vermogen om actief en adaptief te zijn, m.a.w. in staat een open verbinding aan te gaan met zichzelf en (sociale) **omgevingsfactoren. De deelnemers meldden dat ze, ook op het podium, meer 'in het moment' konden zijn en dat hun flow-ervaringen in aantal en intensiteit toenamen.** Dit alles leidde tot een groei in de kwaliteit, en het op hoog niveau kunnen handhaven van hun **performances en dat verwijst naar sustainability: 'frequent flow = sustainable performance'.**

Andere activiteiten van het lectoraat waren:

- Ontmoetingen met de deelnemers aan De Reis:
  - Return Revisited met reflectie op ervaringen tijdens De Reis (16.2.2012);
  - Reflectie op doorwerking van het reistrject met focus op sustainability in onderwijslespraktijk en professionele praktijk (17.9.2013).
- 1<sup>e</sup> clinic The Calling:
  - Start van De Reis met alle masterstudenten van Codarts en Koninklijk Conservatorium Den Haag (1 en 2 oktober 2012);
  - Overleg met / terugkoppeling door research coaches van de Master of Music over 1<sup>e</sup> clinic The Calling.
- Advisering van individuele studenten en docenten, plus interventies met het oog op sustainable performance.
- Betrokkenheid bij afstudeerprojecten Artistic Research / Master of Music die inhoudelijk samenhangen met het profiel van het lectoraat, w.o. coaching en zitting examencommissie.
- Enkele basecamps voor studenten van de MasterMuziek, w.o. Basic Touch met Raoul Lambert.
- Advisering m.b.t. organisatie(veranderings)modellen t.b.v. verwezenlijking van Artistiek Landschap, o.m. met artistiek managers Codarts-breed en Global Music in het bijzonder door F. Heckman.
- Werksessies met de onderwijsmanagers van Codarts rondom didactisch concept en De Reis (18.1.2012 en 14.3.2012).
- Ontwerp programma en organisatorische voorbereiding van Sustainable Performance Agency, een trainingsprogramma voor docenten en (research) coaches.
- Introductie/kennismaking met lectoraat Sustainable Performance en De Reis tijdens de Codarts-brede introductieweek (28 en 29 augustus 2012) door F.Heckman.
- Bijdragen aan workshops Essential Personal Performing voor muziekstudenten, door F. Heckman.
- Enkele ontmoetingen en uitwisseling met de onderzoekers van het Koninklijk Conservatorium o.l.v. Henk Borgdorff.
- Bijdrage aan congres van de Guildhall School of Music and Drama in Londen, Frank Heckman samen met Henrice Vonck.
- **Vorbereiding deelprogramma van The Big Day op 27 april 2013: Dialoog 'Wat is het artistiek geheim van Rotterdam?'**
- Overleg met Student Life over afstemming activiteiten lectoraat en Student Life.

#### *Communicatie*

De interne communicatie met de leden van de SP-Community of Practice verliep via de NING SP.

T.b.v. externe communicatie maakte het lectoraat SP gebruik van intranet en website Codarts, en is sinds begin 2011 ook de eigen website van het lectoraat [www.sustainableperformance.nl](http://www.sustainableperformance.nl) operationeel met schriftelijke verslagen en filmrapportages van activiteiten en deelonderzoeken.

#### *Research team*

Het lectoraat heeft een looptijd van vier jaar: april 2009-april 2013. Lector Frank Heckman is in 2012 ondersteund door het kernteam: Annelies Schrijnen-van Gastel (onderzoeker / assistent-lector), Maarten Bruns (onderzoeker) en Marijke Tielenius Kruijthoff (junior onderzoeker).

Lectoraat Nieuw Muziektheater

#### *Doelstelling*

Sinds 1 september 2010 is de Nederlandse componist, dirigent en dichter Micha Hamel als lector Nieuw Muziektheater aan Codarts verbonden. Zijn aanvankelijke opdracht was om inhoud te geven aan de in 2010 gestarte studievariant Nieuw Muziektheater binnen de opleiding Master of Music. Deze werkzaamheden zijn inmiddels afgesloten. In het kalenderjaar 2012 heeft de lector onderzoek gedaan naar de bijzondere situatie waarin onze westerse podiumkunsten zich bevinden. Waren zij vroeger ingebed in een representatiecultuur, nu zijn zij gedwongen zich een plaats te veroveren binnen een wereld waarin de presentiecultuur dominant is. Het onderzoek van de lector richt zich met name op de gevolgen die deze veranderingen hebben voor de westerse klassieke muziek.

#### *Kenniskring*

De kenniskring van het lectoraat heeft in de zomer van 2012 een andere vorm gekregen, omdat de lector een ander onderzoeksterrein betrad. Om praktische redenen is de kenniskring klein van omvang en wordt per project van aanvullende leden voorzien. De samenstelling weerspiegelt de artistieke visie van de lector. Huidige leden zijn:

- Bart Gruson (associate lector) socioloog, senior beleidsmedewerker van Codarts
- Arlon Luijten (lid), docent van Codarts, acteur en theatermaker
- Sander van Maas (lid), profielhoogleraar Muziekwetenschap aan de Universiteit Utrecht, wetenschappelijk medewerker Capaciteitsgroep Muziekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam
- Vincent van Warmerdam (lid) musicus, componist en theatermaker
- Dirk van Weelden (lid) schrijver, filosoof, redactielid van De Gids en lid van de Nederlandse Academie voor 'Patafysica (NAP)
- Annelinde Bruijs (lid) student muziektheater Codarts.

#### *Onderzoek*

De kernvraag van het lectoraat luidt: gesteld dat we in een tijdperk leven waarin de presentiecultuur een steeds belangrijker rol speelt ten koste van de representatiecultuur, welke presentie-producerende elementen zijn dan nodig om het publiek te interesseren voor een van oorsprong inhoudgestuurde podiumkunst zoals de westerse kunstmuziek? Een en ander aan de hand van het theoretische, door de Duitse literatuurwetenschapper Hans **Ulrich Gumbrecht geformuleerde concept 'presence' (Gumbrecht, H. U. 2004. The Production of Presence: What Meaning Cannot Convey. Stanford: Stanford University Press).** De lector heeft zich in het kalenderjaar 2012 voorbereid op het operationaliseren van de bovengenoemde onderzoeksvraag. In 2012 hebben de lector en de kenniskring één project gerealiseerd waarbij onderzocht werd welke ideologieën er gecommuniceerd werden voor, tijdens en na een recital van westerse klassieke muziek. Negen studenten van de Master of Music namen deel aan dit project. In de eerste sessies werden alle formaliteiten en gedragingen van de musicus blootgelegd, in de tweede sessie werd beeldmateriaal van beroemde musici geanalyseerd en geabstraheerd, in de derde, vierde en vijfde sessie werd de verhouding tussen musicus en muziek verandert, vernieuwd en herschikt teneinde de artistieke premisses van de muziekstudenten aan het wankelen te brengen. Het project werd afgesloten met een discussie tussen de deelnemende studenten, de lector en de kenniskringleden. De discussie vertrok vanuit de praktijkvraag hoe de westerse klassieke concertpraktijk een connectie kan vinden met de huidige ontwikkelingen in de maatschappij en in het kunstenveld.



De lector heeft daarnaast in 2012 vier onderzoeksprojecten ontworpen die in 2013 zullen worden uitgevoerd: 'porositeit', 'recycling', 'creahub' en 'partial attention'.

**Het onderzoek in het kader van het lectoraat is 'practice-based' en vertrekt vanuit vragen uit de hedendaagse muziekpraktijk. Het lectoraat richt zich uitdrukkelijk op de consumptie en productie van westerse gecomponeerde muziek in de breedste zin des woords. De lector en zijn kenniskring zijn 'embedded' onderzoekers: zij maken deel uit van de praktijk die zij onderzoeken.**

#### *Producten*

Alle bijeenkomsten van de kenniskring zijn op een geluidsdrager vastgelegd. Het onderzoeksproject 'presentation and presence' is op video vastgelegd, ge-edit en op DVD beschikbaar gesteld aan een bredere kring van belangstellenden. Dit project heeft tevens geleid tot een collegereeks die in de lente van 2013 door de lector zal worden gegeven binnen het programma van de MasterMuziek. Deze collegereeks gebruikt de lector als een pilot voor het door hem nieuw ontwikkelde studieonderdeel hedendaags kunstenaarschap.

# 5 Codarts in company

Codarts staat midden in de samenleving. Het is de visie van Codarts dat we studenten opleiden die midden in de samenleving staan en zich bewust zijn van de rol die kunst heeft op maatschappelijke vraagstukken. Het gaat om sustainable performers. Kunstenaars die weten dat succes steeds opnieuw verdiend moet worden en dat een gezond lichaam en sterke geest net zo belangrijk zijn dan de ambachtelijke traditie.

Codarts kent een sterke regionale inbedding en werkt samen met onderwijsinstellingen (cultuurprofielscholen), amateurscholen in de kunsten, podia en gezelschappen. Daarnaast is Codarts een door het in Rotterdam aanwezige werkveld veelgevraagde partner.

Codarts is sterk aanwezig in het nationale werkveld. Onze alumni vinden vrij gemakkelijk werk, mede dankzij een goed onderhouden relatie met het werkveld en de uitstekende kwaliteit en mentaliteit van onze afgestudeerden. Wat voor het nationale werkveld geldt, geldt voor een aantal onderdelen van Codarts ook voor het internationale werkveld. Het karakter van Codarts kent een internationale component.

Het werken met een internationale studentenpopulatie stelt Codarts in staat elke student – dus ook de Nederlandse – in aanraking te laten komen met diverse internationale artistieke ontwikkelingen.

## 5.1 In samenwerking met Codarts

### *Samenwerking in scouten en begeleiden van toptalenten*

Codarts heeft een uitgebreide infrastructuur voor de vooropleiding van jong talent. Codarts heeft een Havo/vwo voor Muziek en Dans waar leerlingen artistieke vakken volgen.

Ongeveer tweehonderd dans- en muzikaleerlingen maken hier gebruik van.

Mede met het oog op de fusie zijn in 2012 samen met de HdK gesprekken gevoerd over een gezamenlijke aanpak van de activiteiten van de vooropleidingen. Dat kan worden gezien als een vervolg op de campagne ikworddanser.nl, een initiatief van Codarts en het Koninklijk Conservatorium om nieuwe jonge Nederlandse studenten te werven.

Bij die gesprekken zijn ook de andere partijen meegenomen waarmee Codarts convenanten heeft ROC Zeeland, het Bonnefanten College (LVO Limburg), het Albeda College, het Grafisch Lyceum en het LMC.

In 2012 is ook de circusopleiding gestart met een talentenklas om een goede aansluiting te gaan krijgen tussen het amateurveld en de opleiding.

### *Samen met podia en gezelschappen in Rotterdam en ver daarbuiten*

In hoofdstuk 2 staat een overzicht van de diverse projecten en evenementen die in 2012 zijn uitgevoerd. Uit gesprekken met studenten weet Codarts dat studenten deze projecten bijzonder waarderen. Het verrijkt hun leeromgeving met een goede dynamiek tussen praktijk en theorie.

Codarts voert een actief beleid ten aanzien van contacten met podia gezelschappen en festivals. Codarts wordt door Rotterdam vaak benaderd voor deelname aan activiteiten in de stad die de cultuur in de stad versterken en Rotterdam als internationale stad verder profileren. **Codarts voert jaarlijks zo'n 200 voorstellingen uit.** Ook organiseert Codarts buiten het onderwijsprogramma om workshops en cursussen. Zoals de zomercursus Muziek aan de Basis. Codarts organiseert deze cursus samen met Gehrels Muziekeducatie. De cursus is bedoeld voor docerende musici en leraren in het basisonderwijs die hun kennis en vaardigheden op het gebied van lesgeven aan (grote) groepen kinderen willen verbreden.

### *Samen met het werkveld in de opleiding*

Docenten van over de hele wereld dragen bij aan de invulling van een pedagogisch programma dat recht doet aan de visie dat de wereld het podium is. Codarts streeft er

## 5.2 Codarts Mondiaal

internationale projecten.

Docenten van Codarts hebben een uitgebreid (veelal internationaal) netwerk in het werkveld. Dat netwerk staat ter beschikking van de afdelingen en opent deuren in het buitenland voor uitwisseling en projecten.

De internationaliseringagenda is ingebed in de internationaliseringagenda van de stad Rotterdam. Het college van B&W heeft het **'Programma Internationalisering voor de Rotterdamse cultuursector'** opgezet. Dit programma heeft als doel het culturele klimaat in de stad te versterken in lijn met de internationale economische positie van Rotterdam. Rotterdam kijkt dan met name naar de samenwerking met de havensteden en **'Culturele Hotspots'**, als Sao Paolo, Shanghai, en Istanbul. Ook is er een intensief samenwerkingsverband met Antwerpen. Het programma zet in op versterking van het imago van Rotterdam als jonge, internationale stad aan het water, als stad van de toekomst. De gemeente wil dit doen door kunst en cultuur beter zichtbaar te maken, zowel binnen de stad als daarbuiten. Codarts is een van de partijen die invulling geeft aan dit programma.

### *Student- en docentpopulatie*

De studenten van Codarts hebben 48 verschillende nationaliteiten. Een aantal opleidingen is sterk internationaal en een aantal kent een nagenoeg Nederlandse populatie. Bij de



## **6 Faciliteren en Faciliteiten**

Faciliteren en faciliteiten. Het zijn zaken die achter de schermen van het onderwijs plaatsvinden maar essentieel zijn om het onderwijs goed tot zijn recht te laten komen.

#### Codarts Productiebureau

In de uitvoerende kunsten zoals dans, muziek en circus is een goed productiebureau onmisbaar voor het realiseren van optredens waar studenten en docenten trots op kunnen zijn.

Het Codarts Productiebureau faciliteert producties, evenementen en lessen de muziek-, dans- en circusafdelingen. Het productiebureau stelt zich ten doel studenten en docenten van Codarts een optimale, professionele omgeving te bieden voor onderwijs, studie, examens en optredens, door middel van materiaal, instructie en technische ondersteuning. Het productiebureau viel als afdeling onder de onderwijsmanagers.

Sinds 2012 valt het productiebureau onder Facilitaire Zaken en het CvB, waardoor er een kwaliteitsverbetering is gerealiseerd. Medio 2012 zijn de dansafdelingen voorzien van nieuwe audiovisuele apparatuur. Ook zijn de theorielokalen op Kruisplein opnieuw ingericht. Het pianopark beheer is ondergebracht bij de muziekafdeling.

#### Communicatie & PR

De afdeling Communicatie & PR (CO&PR) is verantwoordelijk voor de externe communicatie van de hogeschool. De afdeling onderhoudt contacten met de media, verzorgt de publicaties en activiteiten in het kader van studentenwerving (brochures, flyers en open dagen), coördineert de website van de studiegids [studiegids.codarts.nl](http://studiegids.codarts.nl), beheert de website [www.codarts.nl](http://www.codarts.nl), Codarts Facebook en het Codarts intranet. De afdeling is verantwoordelijk voor de publiciteit rondom projecten, voorstellingen en andere activiteiten van de hogeschool. Naast de digitale nieuwsbrief, wordt ook het relatiemagazine Codarts Magazine (twee keer per schooljaar) en de digitale personeelsnieuwsbrief (samenwerking P&O) uitgebracht. Met alle communicatiemiddelen tracht de afdeling CO&PR o.a. kwaliteit, openheid en diversiteit uit te stralen. Codarts is een topinstituut waar toptalent wordt opgeleid voor een carrière in muziek, dans of circus. O.a. de Codarts-website en brochures onderscheiden zich van die van andere hogescholen door de theatrale uitstraling. Nergens ter wereld vind je een instituut waar je dans, circus en zo veel verschillende muziekstromingen kunt studeren. Ook deze openheid en diversiteit komen in alle communicatie-uitingen naar voren door het gebruik van terminologie en foto's die kenmerkend zijn voor de verschillende opleidingen.

#### Mediatheek & Archief

Begin 2012 verscheen het lan van aanpak **'Zichtbaar aanwezig'**. De titel van dit plan, dat geschreven is als antwoord op de in 2011 door Michiel Laan uitgevoerde scan, verwijst naar de ambitie om ook in **'het digitale tijdperk'** volop dienstverlenend in het onderwijs aanwezig te zijn. Het mediatheekteam heeft hier in 2012 gestalte aan gegeven door invoering van regelmatig overleg met vertegenwoordigers van de opleidingen, door verbeterde informatievoorziening (o.a. middels inzet van social media) en door een nieuwe opzet van een kennismakingstraject voor eerstejaarsstudenten. De mediatheek speelt ook verder een actieve rol in het denken over onderwijs in informatie- en onderzoeksvaardigheden. Mediathecarissen zijn actief in het verzorgen van voorlichting aan eerstejaarsstudenten.

**Voorjaar 2012 heeft Arbodienst 'De Witte Raaf' na signalen uit de mediatheek een onderzoek** uitgevoerd. De uitkomsten zijn besproken met de Codarts Arbo-werkgroep en hebben geleid tot drie aanpassingen. De balie is nu ook geschikt om als werkplek te gebruiken en heeft een nieuwe, ergonomische indeling gekregen. De ruimte tussen de boekenkasten op de benedenverdieping is vergroot door een slimmere plaatsing van deze kasten en de

verlichting werd verbeterd. Tenslotte wordt begin 2013 het kantoor vergroot waarmee er drie volwaardige werkplekken zullen zijn. Met de komst van Luuk Hoekstra als mediathecaris klassieke muziek is het team op volle sterkte. De gewenste vakspecialismen zijn vertegenwoordigd en alle opleidingen kunnen met hun vragen bij één van de mediathecarissen terecht.

In de Nationale Studenten Enquête 2012 scoorde de mediatheek met 3,89 op de schaal van 5 een hoger resultaat dan in 2010. Om meer inzicht te vergaren in de bekendheid met en mate van waardering van de verschillende faciliteiten heeft de mediatheek vervolgens voor het eerst een uitgebreid gebruikersonderzoek onder studenten en docenten laten uitvoeren. Als daar aanleiding toe is zullen de uitkomsten van dit gebruikersonderzoek tot nieuwe acties leiden.

In het kader van de samenwerking met de Hogeschool der Kunsten Den Haag hebben **enkele wederzijdse kennismakingsbezoeken met de collega's van de mediatheek van het Koninklijk Conservatorium** plaatsgevonden. Afsproken is dat klanten van de ene mediatheek -tegen de plaatselijk geldende voorwaarden- toegang hebben tot de collectie van de andere mediatheek.

**De proef met het beschikbaar stellen van streaming audio 'Muziekwebbluister' heeft aan het licht gebracht dat toepassing in onderwijsituaties nog enkele aanpassingen nodig maakt. Na overleg heeft de Centrale Discotheek Rotterdam (CDR) aangeboden 'Muziekwebbluister' in 2013/14 opnieuw te faciliteren zodat de docenten het product daadwerkelijk kunnen testen, welk aanbod aanvaard is.**

Al meer dan 10 jaar ondersteunt de mediatheek projecten op het gebied van kunstonderwijs in minder bevoorrechte gebieden. Dit doet de mediatheek door geld in te zamelen middels **verkoop van 2e hands boeken, bladmuziek cd's, lp's, dvd's etc. In het verleden zijn projecten in Indonesië, Argentinië en Zuid-Afrika** ondersteund. In 2012 zamelde de mediatheek geld in voor een project van World Music Factory in Chili dat in 2013 uitgevoerd wordt.

## Huisvesting

Gelet op het jaarverslag van 2011 heeft het CvB besloten om de huisvesting van de verschillende Codarts locaties te heroverwegen. Doel hiervan is om het aantal benodigde vierkante meters zo efficiënt mogelijk te benutten. Codarts heeft een opdracht aan een extern bureau verstrekt om de huisvesting te onderzoeken. Naar verwachting is dit onderzoek in 2013 afgerond.

### *Circusopleiding*

De bacheloropleiding Circus Arts van Codarts Rotterdam zal zich in 2013 vestigen in de Fenixloods 2 te Rotterdam. Ook hét jeugdcircus uit Rotterdam, Circus Rotjeknor, verhuist mee. Samen vormen zij daar een nieuw, talentvol circuscentrum dat op het creatieve en vernieuwende Katendrecht helemaal op zijn plaats is.

De circusopleiding van Codarts heeft besloten naar Rotterdam te verhuizen vanwege het grote belang van circustheater in de stad. Daarnaast hebben de specifieke voorzieningen die een circusopleiding behoeft, zoals een hal van 12 meter hoogte, en de centrale ligging van de loodsen grote rol gespeeld.

Circus Arts en Circus Rotjeknor kunnen door de gezamenlijke huisvesting een belangrijke bijdrage leveren aan de verdere talentontwikkeling. Door kinderen, jongeren, studenten en professionals onder één dak te brengen ontstaat er nieuwe kansen voor gerichte **programma's voor talenten. Een gezamenlijke faciliteit** stimuleert een gezonde infrastructuur voor circus in de stad en biedt nieuwe mogelijkheden voor festivals, gezelschappen en andere professionals voor training en voorstellingen.

### *Monumentenstatus WMDC*

Het WMDC is door de gemeente Rotterdam genomineerd als gemeentelijk monument. Medewerkers van de gemeente hebben hiervoor het pand bezocht. De architect die de renovatie heeft begeleid is bij dit bezoek aanwezig geweest. Bij het schrijven van het jaarverslag 2012 is er nog geen bericht ontvangen vanuit de gemeente Rotterdam over een eventuele toekenning van de monumentenstatus bekend.

### *Kruisplein*

Op het Kruisplein is de centrale hal op de parterre opnieuw geschilderd. De oude balie onder de roltrap is gesloten en voorzien van een lichtbak. In deze lichtbak is een foto van studenten van Muziektheater geplaatst. Momenteel is de stafdienst Facilitaire Zaken bezig om de brandmeldinstallatie van het Kruisplein te vervangen. Met het vervangen van de brandmeldinstallatie moeten ook de wanden van alle technische ruimtes opnieuw brandwerend worden gemaakt. De pui van de leveranciersingang op het Kruisplein is gerenoveerd. Het binnenklimaat van het WMDC is inmiddels verbeterd.

### *Open op zondag*

Vanuit de studentenpanels is de vraag gesteld of het haalbaar zou zijn de locatie Kruisplein ook op zondag voor een aantal uren open te stellen voor zelfstudie. Er is zeker vanuit de studenten muziek behoefte om gebruik te maken van de studiefaciliteiten. Ook op zondag is het voor hen van belang om er een geconcentreerde studie en repetitiedag van te maken. Op basis van dit verzoek is in 2012 een pilot gedraaid. Voorafgaand aan de examens is het Kruisplein een aantal zondagen is geopend.

De pilot is goed verlopen en studenten hebben het zeer gewaardeerd dat zij nu ook op de zondag naar het Kruisplein kunnen. De pilot is inmiddels omgezet in een vaste openstelling op zondag en er is apart budget in de begroting opgenomen om o.a. de personeelskosten te dekken.

### Facilitaire Zaken

Met ingang van december 2012 is de Stafdienst Facilitaire Zaken van start gegaan. De Stafdienst Facilitaire Zaken wordt bemand door Piet van Wilgenburg, Annemiek Manni, Sander Boden en Nishi Narain Weijts.

De Stafdienst Facilitaire Zaken richt zich op alle beheers- en beleidsmatige zaken binnen de Facilitaire Dienst. Tevens zijn er 2 teamleiders aangesteld. Aldo Olijrhook is de teamleider van het Kruisplein en Rob Rietveld is de teamleider van het WMDC. Zij zorgen samen met de facilitaire-medewerkers voor alle dagelijkse facilitaire aangelegenheden binnen de locaties.

### *Catering Kruisplein*

Met ingang van september 2012 maken we op het Kruisplein gebruik van een nieuwe cateraar Sodexo. Sodexo heeft vooral aandacht voor gezonde en biologische voeding. Sodexo heeft in overleg met Codarts het assortiment samengesteld. Het uitgangspunt hierbij is gezonde, biologische voeding tegen een betaalbare prijs die onze studenten helpt bij hun topprestaties.

### *Energiebeleid*

Vanuit de overheid **neemt Codarts deel aan het 'Meerjarenafspraken 3'**. Vanuit deze Meerjarenafspraken heeft Codarts een Energie Efficiency Plan opgesteld voor de periode 2013 – 2016. In dit plan is vastgelegd dat Codarts in de genoemde periode 8% bespaard van het energiegebruik en uitstoot van CO<sub>2</sub>. Hiervoor is een Green Team opgericht. Dit team bestaat uit Piet van Wilgenburg, Jan van der Linde en Sander Boden. In de periode 2013 – 2016 worden er diverse maatregelen genomen om de besparing van 8% te realiseren. Agentschap NL monitort de voortgang van de maatregelen die Codarts gaat nemen. Het Green Team

gaat studenten, docenten en medewerkers motiveren hier aan mee te werken en ze informeren over de behaalde resultaten.

## ICT

Door het College van Bestuur is in 2012 besloten om de backoffice activiteiten (systeem en netwerkbeheer) uit te besteden aan het bedrijf BlueMesa B.V. Dit besluit is ingegeven door het vertrek van ICT-verantwoordelijken en uit oogpunt van kostenbesparingen. De frontoffice blijft onder verantwoordelijkheid van Codarts, functioneel gezien legt de betreffende ICT-medewerker verantwoording af aan de externe ICT-coördinator.

Het applicatielandschap van Codarts inclusief de koppelingen is in kaart gebracht en laat momenteel een enigszins versnipperd beeld zien. Een eerste aanzet is gedaan middels het opzetten van een aantal projectstappen voor roostering en intranet uitbreidingen. In de vervolgstappen worden applicaties voor deze toepassingen door Codarts betrokkenen verder geïmplementeerd.

De Servicedesk is eind 2012 opgegaan in de nieuwe afdeling ASC zijnde het onderdeel STIP. Dit betekent dat de meldingen voortaan opgenomen worden aan de balie van STIP waarna via registratie de ICT-medewerkers betrokken worden. Ook de fysieke balie van de Servicedesk aan het Kruisplein is gesloten en overgegaan in de nieuwe balie.

Voor het WMDC zijn netwerkmetingen verricht aangaande de snelheid van het netwerk. Geconstateerd is dat er meer snelheid verkregen kan worden door uitbreidingen in ICT-componenten. Ook hier zijn de verbeteringen die voorgesteld zijn in gang gezet.



# 7 De kwaliteit verzekerd

In de jaren 2004 tot en met 2010 heeft Codarts gewerkt met het Ontwikkelingsplan: een uitwerking van het instellingsplan Kiezen is Doen, waarin de strategische beleidsvisie van Codarts is weergegeven. Dit plan was gebaseerd op het zogenaamde EFQM-model, een kwaliteitszorgsysteem waarin de Plan-Do-Check-Act-cyclus (PDCA-cyclus) centraal staat, en bevatte negen doelstellingen op de resultaatgebieden klanten (studenten en werkveld), personeel, maatschappij en eindresultaten. Deze doelstellingen zijn vertaald in concreet beoogde resultaten, evenals daartoe te verrichten activiteiten. Tevens is aangegeven op welke wijze één en ander wordt aangepakt (organisatie-eenheden en procesmanagement) en de manier waarop en de frequentie waarmee wordt gemeten of de beoogde resultaten daadwerkelijk worden bereikt, opdat waar nodig bijstelling kan plaatsvinden (de check- en actfase uit de PDCA-cyclus).

In de loop der jaren is aandacht besteed aan het ontwikkelen en introduceren van plannings- en rapportagevormen, waarbij zowel de samenhang tussen centrale en decentrale plannen helder tot uiting komt (koppeling van activiteiten aan beoogde resultaten en doelstellingen) als meer expliciet aandacht wordt besteed aan evaluatie/resultaatmeting. Zo is gaandeweg een adequate interne P&C-cyclus vormgegeven, met daarin ook momenten voor tussentijdse voortgangsbewaking en desgewenst bestuurlijke bijsturing. Dit door middel van een relatief eenvoudig systeem waarbij opleidingen/afdelingen enkele keren per jaar via een zogenaamde stoplichtenrapportage aangeven wat per onderdeel van hun jaarplan/ activiteitenoverzicht de stand van zaken is: bespreking hiervan vindt plaats in de reguliere bilaterale overleggen met het CvB.

In 2010 is op basis van de uitgangspunten en aanbevelingen van de commissies Veerman en **Dijkgraaf, ten behoeve van het regie orgaan de nulmeting 'Kiezen is Winnen II' opgesteld. Met de samen met de Hogeschool der Kunsten Den Haag geschreven nota 'Een Klasse Apart'** is dit het beleidsmatig referentiekader voor de activiteiten die Codarts onderneemt.

Naast de activiteitenoverzichten/stoplichtenrapportages worden diverse evaluatievormen gebruikt om de tevredenheid van betrokkenen te meten en/of te toetsen of de geformuleerde streefdoelen worden gerealiseerd:

- module-evaluaties: het streven is om alle onderwijsmodulen eenmaal per vier jaar te evalueren. Nieuwe modulen worden direct in het jaar van invoering geëvalueerd, waar nodig volgt versnelde herevaluatie. Na een succesvolle pilot bij circus- en dansopleidingen in de loop van 2011 besloten over te gaan tot de aanschaf van het digitale evaluatiesysteem EvaSys. Onderwijsassistenten van de diverse afdelingen zijn getraind in het gebruik hiervan en met ingang van 2012 vinden alle onderwijs-evaluaties op deze wijze plaats;
- tweejaarlijks doet Codarts mee aan het landelijke studenttevredenheidsonderzoek (in 2008 STO, sinds 2010 Nationale Studenten Enquête);
- voor het onderzoeken van de medewerkerstevredenheid is aansluiting gezocht bij het instrument dat hiervoor op landelijk niveau is ontwikkeld (Integron, in samenwerking met Zestor). Na enkele eerdere eigen metingen in het verleden heeft in 2012 het eerste medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO) volgens deze systematiek plaatsgevonden;
- specifieke activiteiten, onderwijsprojecten en/of organisatieonderdelen en werkprocessen worden afzonderlijk geëvalueerd, in de vorm van een interne audit of met behulp van EvaSys.

Maatregelen tot verbetering die uit dergelijke evaluaties voortvloeien worden vervolgens zoveel mogelijk in de reguliere P&C-cyclus opgenomen.

De wijziging van de WHV heeft geleid tot een herpositionering van de examencommissie en herijking van het toetsbeleid. Codarts heeft sinds 1 september 2010 een centrale examencommissie, bestaande uit een voorzitter en drie leden: één voor Muziek, één voor Dans en één voor Circus Arts. De commissie wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris zonder stemrecht. De leden hoeven geen hiërarchische verantwoording af te leggen aan het College van Bestuur over hun functioneren in de examencommissie en zij dragen geen financiële verantwoordelijkheid voor het reilen en zeilen van de organisatie. Het huishoudelijk reglement van de examencommissie is op het intranet van Codarts door studenten en medewerkers te raadplegen. Eerder in dit jaarverslag is uitgebreider aandacht besteed aan de werkzaamheden van de centrale examencommissie.

## 7.1 Resultaten

Ook voor het jaar 2012 hebben de afdelingen een activiteitenoverzicht opgesteld. Conform de richtlijnen van het CvB, zoals verwoord in de kaderbrief financiën en kwaliteitszorg, is daarbij de aandacht vooral uitgegaan naar (verdere) verbetering van de bedrijfsvoering, de organisatie en het beheer van de onderwijsprocessen alsmede de resultaten van onderwijsevaluaties en tevredenheidsonderzoeken

De stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de voorgenomen activiteiten is -in de vorm van stoplichtenrapportages- in de bilaterale overleggen tussen het CvB en de afdelingen in de loop van het jaar twee keer aan de orde geweest.

Naast alle andere ontwikkelingen (het vormgeven van de samenwerking met Den Haag, interne organisatieverbeteringen, het onderzoeksrapport van de Inspectie en de daaruit voortkomende acties) stond 2012 in het teken van maar liefst vier accreditaties: die van de bacheloropleidingen Dans en Docent Dans en de masteropleidingen Danstherapie en Muziek. Dankzij het enthousiasme en de inzet van vele betrokkenen in alle gevallen met een succesvolle afloop: de oordelen van de visitatiepanels waren over de hele linie positiever dan bij vorige accreditaties en de masteropleiding Danstherapie heeft zelfs als eindoordeel 'goed' gekregen.

De kwaliteitszorginstrumenten zoals hiervoor aangeduid zijn in 2012 in hun volle omvang ingezet:

- module-evaluaties. In het voorjaar hebben de afdelingen met behulp van EvaSys voor alle studiejaar zogenoemde semesterevaluaties uitgevoerd: één vragenlijst met daarin enkele vragen over het semester als geheel alsmede vragen over een aantal modules en de bijbehorende docenten. Door te werken met een standaardvragenlijst zijn vergelijkingen mogelijk binnen en tussen afdelingen/opleidingen en in de toekomst van jaar op jaar. De resultaten van deze evaluaties, uiteraard uiteenlopend maar zonder uitzondering uiterst informatief, zijn teruggekoppeld naar de studenten alsmede besproken in de studentenpanels en met de betrokken docenten. Waar nodig zijn verbetermaatregelen in gang gezet.

In de tweede helft van het jaar is EvaSys vooral ingezet voor het evalueren van voorzieningen als de Mediatheek en specifieke onderdelen van de

**onderwijsprogramma's zoals de eerste projectweek van Jazz, Pop en Wereldmuziek en het samen met de klassieke afdeling van Den Haag georganiseerde Berio-project;**

- in het voorjaar heeft Codarts weer meegedaan aan de NSE 2012. In totaal 348 studenten hebben de enquête ingevuld: een respons van 36,7 %. Dit is lager dan bij de NSE 2010, maar nog steeds ruim boven het landelijk gemiddelde. De resultaten laten zien dat Codarts op de goede weg is: vrijwel overal liggen de scores boven die uit 2010, waarbij **de vooruitgang zich met name manifesteert op de thema's en bij de afdelingen waar heel gericht aan verbeteringen is gewerkt.** Codartsbreed is de score voor de inhoud van de opleiding 3,6, voor de studie in het algemeen 3,8 en voor de algemene sfeer 4,1

- (steeds op een vijfpuntschaal). De resultaten van de NSE zijn per afdeling teruggekoppeld naar de studenten en in de studentenpanels besproken;
- in april heeft het eerste MTO volgens de systematiek van Integron/Zestor plaatsgevonden. Aan dit onderzoek hebben 185 medewerkers meegedaan (47%), waarvan 73 staf en ondersteuning (74%) en 112 (gast)docenten (38%). Door de methodiek waarbij zowel de tevredenheid over de elf onderscheiden succesgebieden als het belang dat medewerkers daar aan hechten wordt gemeten, ontstaat per onderdeel van de organisatie een goed inzicht in de te stellen prioriteiten en het verbeterpotentieel. De deelrapportages zijn op het niveau van de afdelingen naar de medewerkers teruggekoppeld.
- De gemiddelde medewerkertevredenheid ligt op een 6,8 (gelijk aan die in de benchmark met andere hogescholen). Onderwerpen waarover de medewerkers van Codarts meer tevreden zijn dan het gemiddelde in de benchmark zijn de kwaliteit van het opleidingsprogramma, de werkdruk en de medezeggenschap. Codarts medewerkers zijn het meest tevreden over de inhoud van het werk en perspectief (vrijheid, plezier en afwisseling), de werksfeer (collegialiteit) en de aandacht voor gezondheid (gehoorbescherming, health checks, etc.).

De verbetermaatregelen die resulteren uit (de besprekingen van) de onderwijsbeoordelingen, NSE en MTO zijn deels al in 2012 in gang gezet en voorts opgenomen in de activiteitenoverzichten voor 2013 en daarmee onderdeel van de reguliere P&C-cyclus.

Op de activiteiten die voortkomen uit het plan **van aanpak "Eenvoudig beter"** dat is opgesteld naar aanleiding van het rapport van de Inspectie wordt in hoofdstuk 8 van dit jaarverslag ingegaan.

## 7.2 Accreditaties

In 2012 vond er bij Codarts 4 accreditaties plaats.

### *Master of Music*

In mei 2012 heeft het panelbezoek in het kader van de accreditatie van de opleiding master muziek plaatsgevonden. Het visitatiepanel, waarin onder meer de director of Music van Trinity Laban Conservatoire of Music and Dance zat, sprak twee dagen lang met studenten, docenten, managers, examencommissie, opleidingscommissie, alumni, werkveld, kwaliteitszorg en meer.

De belangrijkste conclusie van het panel was dat de opleiding op orde is. Het panel was vooral zeer positief over het enthousiasme en de grote betrokkenheid van studenten, docenten, alumni en werkveld van de opleiding. Ook de door onze studenten verzorgde optredens werden als van een bijzonder hoog niveau beoordeeld.

Het panel heeft zijn steun uitgesproken voor de door de opleiding zelf al geformuleerde verbeteracties, die vooral liggen op het terrein van scherpere profilering, eenduidiger organisatie en het goed vastleggen en verantwoorden van processen en procedures. Op die al ingeslagen weg gaat de master muziek dan ook verder, om in de toekomst een nog beter programma te bieden.

### *Uitvoerende dans*

De opleidingen uitvoerende dans en docent dans werden in juni door een auditteam beoordeeld. Ten aanzien van de uitvoerende dans werd geconcludeerd dat de opleiding een stevig, veelzijdig en sterk beroepsgericht programma laat zien, dat de studenten de mogelijkheid biedt de beoogde eindkwalificaties te bereiken en zich te ontwikkelen tot goede en bijzondere dansers. De aandacht die er gegeven wordt aan performance, de danstechnische en artistieke ontwikkeling, bestaande en nieuwe choreografieën en het

maken van eigen werk alsmede de tournee Talent On The Move en de stages bij dansgezelschappen werden als belangrijke elementen van het programma erkend. De grote gedrevenheid en betrokkenheid en de waardevolle mix van vaste docenten en gastdocenten werden als bijzonder en waardevol opgemerkt evenals de studenttevredenheid hierover. De commissie concludeerde dat studenten aan het eind van hun studie in presentaties en eindexamens laten zien, dat zij een eigen visie hebben op dans en in staat zijn op hoog artistiek en technisch niveau te dansen. Het auditteam kwam op basis hiervan tot het oordeel dat de bacheloropleiding dans een goede opleiding is. Op basis van de beslisregels van de NVAO kon het auditteam evenwel geen **totaaloordeel 'goed'** geven, omdat standaard 13, 14 en 15 die betrekking hebben op de kwaliteitszorg als **'voldoende' werden beoordeeld. Het auditteam waardeert expliciet de verbeterlagen die** zijn gemaakt om de monitoring, transparantie en communicatie binnen de opleidingen en de hogeschool te bevorderen en acht het van belang dat de opleiding dit proces voortzet. Door de voldoende op deze onderdelen kwam ook het totaal eindoordeel uit op **'voldoende'**. Als aanbevelingen werden meegegeven om de veranderingen in het werkveld, die een groter beroep doen op het individueel performerschap verder door te vertalen in het programma. Het auditteam waardeerde daarnaast de onderzoeken van de lectoraten en gaf de aanbeveling aan de opleiding mee om nog meer gebruik te maken van de aanwezigheid van deze lectoraten en samen met studenten en docenten te zoeken naar **gezamenlijke onderzoeksthema's**.

#### *Docent Dans*

Ook de opleiding docent dans werd gekenschetst als een opleiding die een stevig, veelzijdig en sterk beroepsgericht programma aan studenten biedt om de beoogde eindkwalificaties te bereiken en zich te ontwikkelen tot een bezielde en veelzijdig docent, danser, dansmaker, onderzoeker en ondernemer in een grootstedelijke werkveld. Bij deze opleiding werden de stages, Community Art projecten in binnen- en buitenland en de projecten in de scholen als cruciaal hiervoor beschouwd. Ook de opmerkingen over docenten, gastdocenten en studenttevredenheid waren gelijklopend aan die van de Uitvoerende dans opleiding. De commissie concludeerde dat studenten aan het eind van hun studie in hun presentaties, stage- en onderzoeksverslagen laten zien dat zij ondernemend zijn, aantoonbaar een eigen visie hebben op dans en dansonderwijs, lessen kunnen ontwikkelen voor en kunnen uitvoeren met verschillende doelgroepen. Ook hier komt de commissie tot het oordeel dat de bacheloropleiding

Docent dans een goede opleiding is. Het eindoordeel luidt een voldoende op basis van de beslisregels van de NVAO en de score voldoende op de standaarden 13, 14 en 15 die betrekking hebben op de kwaliteitszorg. Voor de docent dans doet de commissie de aanbeveling om nader te bekijken wat de mogelijkheden zijn om literatuuronderzoek standaard te integreren in het onderzoek tijdens de externe doelgroep stage, zodat de studenten meer opleveren dan alleen een reflectieverslag. Ook beveelt het auditteam de opleiding aan de richtlijnen/ educatieve criteria waaraan de internationale stages of projecten moeten voldoen, nader uit te werken.

De aanbevelingen van het auditteam zijn meegenomen in het activiteitenplan voor 2013.

#### *Master Danstherapie*

Op 8 en 9 november is de Master Danstherapie beoordeeld door een internationaal panel. Het panel complimenteert Codarts met deze opleiding; volgens het panel is het een speciale **opleiding die echt 'masters level' heeft. Het panel prijst het programma en het team en is** positief over de internationale aspecten in het programma en wijze waarop de opleiding inspeelt op de actualiteit. De borging van de beoordeling en begeleiding van de stages verdient volgens het panel nog aandacht.

Specifiek als pluspunt noemt het panel de verlenging van het curriculum tot drie jaar, de invoering van het model van The Journey binnen de researchmodules en het Development

Lab. Lovend is het panel over de kwaliteit van de docenten en het Research Committee. Het niveau van de toetsen en de feedback die de studenten krijgen is in orde, het niveau van de thesissen hoort zonder twijfel bij een masteropleiding. Het panel ziet nog mogelijkheden voor verbetering op het vlak van de integratie van theorie en praktijk en wijze waarop artistic research is verwerkt in de thesis. In haar concept beoordelingsrapport(verschenen in januari 2013) beoordeeld Hobéon de Master Danstherapie met het predicaat 'goed'.

# 8 Organisatie en bestuur

## 8.1 Voornemen tot fusie met Hogeschool der Kunsten Den Haag

Codarts Rotterdam en de Hogeschool der Kunsten Den Haag (HdK - bestaande uit de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten en het Koninklijk Conservatorium) willen de opgave van de commissie Veerman en de commissie Dijkgraaf over het kunstvakonderwijs gezamenlijk aangaan. Als uitdaging voor onze profilering zien we gezamenlijk nationaal, en zeker ook internationaal, in het onderwijs en in het werkveld onze vooraanstaande positie kunnen uitbouwen.

De beide hogescholen zijn voor een belangrijk gedeelte complementair, zowel qua opleidingen en cultuur als qua mogelijkheden voor nieuwe dwarsverbanden. Er leeft een duidelijke wens om te komen tot een geïntegreerd, geprofileerd en kwalitatief hoogwaardig aanbod van kunstvakopleidingen. Codarts en de HdK nemen hiervoor hun verantwoordelijkheid. Voor de student ontstaat er een nieuwe onderwijsomgeving die ten opzichte van de huidige situatie meer verdieping en verbreding mogelijk maakt. Codarts leidt op voor dans, muziek en circus arts. Codarts is bekend vanwege zijn sterke profiel in de moderne dans, het brede aanbod van opleidingen in de muziek met de unieke studierichting wereldmuziek. Het is een internationale hogeschool met een duidelijke inbedding in Rotterdam met educatie en community arts. Codarts heeft een sterke relatie met podia en (dans-, muziek- en theater)gezelschappen. Avontuur en ambachtelijkheid zijn belangrijke kernwaarden. Het Koninklijk Conservatorium en de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten zijn bekend om hun sterke merk voor klassieke muziek en scheppende afdelingen, om de sterke opleidingen autonome beeldende kunst en vormgeving. Ze bieden bijzondere masters aan als Type and Media, ArtScience, Sonologie en Artistic Research en een toonaangevende opleiding in oude muziek. De hogeschool heeft een duidelijke visie op onderzoek in de kunsten door o.a. een unieke samenwerking met de Universiteit Leiden. Traditie en vernieuwing zijn belangrijke kernwaarden.

Beide instellingen willen de genoemde sterkten uitbouwen en aan elkaar verbinden. Enerzijds door gezamenlijk de kansen te benutten om het beste talent aan ons te binden, **om nieuwe excellentieprogramma's te ontwikkelen en ons netwerk in het werkveld uit te breiden**. Anderzijds door belemmeringen weg te nemen door bepaalde studierichtingen voldoende kritische massa te geven, een zwak geprofileerde docentenopleiding aan te scherpen en afnemende belangstelling in bepaalde disciplines positief om te buigen. Hoewel beide hogescholen afzonderlijk absoluut bestaansrecht hebben, zijn de instellingen van mening dat het geheel meer oplevert dan de som der delen. Samenwerken en het aanbrengen van focus en massa brengen meerwaarde voor de student én voor het werkveld. En hoewel het samengaan van onderwijsinstellingen niet populair is, wordt juist in de cultuursector herverkaveling en krachtenbundeling sterk aangemoedigd. Dit bevestigt onze bijzondere positie als kunsthogeschool. Overigens praten we in de nieuwe situatie met circa 3.000 studenten nog steeds over kleinschalig onderwijs.

In 2012 hebben de besturen van beide hogescholen 14 formele bestuurlijke overleggen gevoerd over de voorgenomen fusie. Daarnaast zijn er diverse informatiebijeenkomsten geweest waarin is gesproken over de voortgang. Ook zijn in 2012 zes projectgroepen gestart die de contouren van de samenwerking verder hebben uitgewerkt. Naast de projectgroepen voor de inhoud, zoals klassieke muziek en jazz/pop/wereldmuziek, waren er ook projectgroepen voor de ondersteunende diensten.

In 2012 hebben de beide hogescholen hun gezamenlijke beleidsagenda gepresenteerd in 'Een Klasse Apart'. De beleidsagenda is voorgelegd aan de Reviewcommissie Hoger



## 8.2 Personeel en Organisatie

### *Organisatieontwikkeling*

Sinds 2008 was de afdeling Muziek van Codarts (voorheen: het Rotterdams Conservatorium) organisatorisch ondergebracht in academies: Rotterdam Classical Music Academy, Rotterdam Jazz Academy, Rotterdam World Music Academy, Rotterdam Pop Academy, Muziektheateracademie. Daarnaast bestonden de Bacheloropleiding Docent Muziek, de Masteropleiding Muziek en de Masteropleiding Kunsteducatie, evenals de Rotterdamse Dansacademie (Bacheloropleiding Dans, Bacheloropleiding Docent Dans en Masteropleiding Danstherapie) en de Bacheloropleiding Rotterdam Circus Arts.

**In 2012 is met het plan 'Eenvoudig beter', naast het aanscherpen van een aantal** administratieve processen, gekozen voor een herinrichting van de organisatie met als doel de verantwoordelijkheden lager in de organisatie te leggen en hiermee de kracht en het talent van de medewerkers aan te spreken. Tevens biedt de herinrichting de mogelijkheid om de managementlaag te verkleinen. Met betrekking tot de academies is gekozen voor het clusteren van de afdelingen Klassiek, Docent Muziek en Master of Music in het cluster Muziek. Ook de afdelingen Jazz, Pop, en Wereldmuziek zijn in 2012 samengebracht tot één cluster: JPW. Elk van de clusters heeft een kwartiermaker welke eveneens een rol speelt in de op handen zijnde fusie met de Hogeschool der Kunsten Den Haag. De afdelingen Dans, Circus en Muziektheater zijn vooralsnog niet ondergebracht in een cluster. Met betrekking tot de onderwijsadministratie is ervoor gekozen deze te centraliseren. In 2012 is een projectplan geschreven en is een start gemaakt met de inrichting van de onderwijsadministratie in een front - en back office, zijnde STIP (Student Teacher Information Point) en ASC (Administrative Service Center). Een en ander heeft in 2013 consequenties voor de onderwijsadministratie van Codarts en de functies van de managementassistenten bij de verschillende afdelingen.

De taken van de bestuursdienst op het gebied van bestuursondersteuning, kwaliteitszorg, health centre, mediatheek en onderzoek en onderwijs ontwikkeling zijn in 2012 rechtstreeks ondergebracht bij het College van Bestuur. De afdelingen Personeel & Organisatie, Decanaat en Communicatie & PR ressorteerden al rechtstreeks onder het CvB. Na het vertrek van de Directeur Middelen zijn de overige drie (staf)afdelingen/bureaus: Facilitaire Zaken, Informatisering & Automatisering en Centrale Studentenadministratie (sinds 2012 STIP en ASC) eveneens rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid van het CvB terecht gekomen.

Op basis van de gewijzigde organisatiestructuur in 2011, en de wens om te komen tot een meer generiek functiegebouw met doorgroeimogelijkheden voor medewerkers, heeft in 2011 een herziening van het functiegebouw plaatsgevonden. Er is een aantal nieuwe functies beschreven, gewaardeerd en toegevoegd. Ook in 2012 zijn er functies aangepast en toegevoegd aan het functiegebouw, o.a. in het kader van Actieplan Leerkracht.

In het kader van de voorgenomen fusie met de Hogeschool der Kunsten Den Haag zijn 6 werkgroepen opgericht. Een van deze werkgroepen - de werkgroep backoffice, bestaande uit de collegevoorzitter van de HdK, de bestuurssecretaris van de HdK, de hoofden van de afdelingen Personeel & Organisatie en Financiën van Codarts en Den Haag - heeft zich gebogen over de wijze waarop de taken van de ondersteunende diensten (de back office) binnen de gefuseerde hogeschool het meest efficiënt kunnen worden ingericht. Daarbij waren de onderstaande uitgangspunten leidend:

- Optimale ondersteuning van het onderwijsproces;
- Gebruik maken van de ervaring en best practices vanuit de huidige Codarts- en HdK-organisatie;
- Optimale inzet van expertise;
- Zo veel mogelijk delen van kennis en informatie.





### *Jaartaken en arbeidsovereenkomsten*

Ieder studiejaar verwerkt het bureau P&O de jaartaken en de daaraan gekoppelde arbeidsovereenkomsten met docenten.

### *Deskundigheidsbevordering*

In 2012 is ruim aandacht besteed aan individuele ontwikkeling, zowel op verzoek van de medewerker als op initiatief van de leidinggevende. Dit betreft onder andere managementopleidingen, functie-specifieke opleidingen, coachingstrajecten, congressen en cursussen t.b.v. o.a. ARBO en bedrijfshulpverlening.

P&O adviseert de leidinggevende en/of medewerker bij het zoeken naar de meest adequate opleiding, het opstellen van een scholingsplan en een studieovereenkomst.

Daarnaast is, ter bevordering van de didactische vaardigheden van de docenten, een (pilot) training *Docenten in gesprek, leren en doceren in de Kunsten* verzorgd door de AHK voor de docenten van de afdelingen Circus en Pop. Na een evaluatie van de training begin 2013 zal de training eveneens uitgerold worden voor de docenten van de overige afdelingen/opleidingen.

Naar aanleiding van de resultaten van het medewerkerstevredenheidsonderzoek MTO is voor de afdelingen van de Dans in 2012 een coachingstraject gestart. Het doel van dit traject is het verbeteren van de onderlinge samenwerking binnen de afdelingen.

### *Beoordelen en belonen*

In het kader van de cao-afspraken is in 2007 een nieuw systeem voor functioneren, beoordelen en belonen opgesteld en besproken met de vakcentrales. Codarts heeft hieraan invulling gegeven en de vakcentrales hebben de voorstellen getoetst en zijn met het College van Bestuur tot een goede regeling gekomen. In 2008 is gestart met het functionerings- en beoordelingsstelsel. Bij de invoering van het stelsel hebben alle managers een training gevolgd. Ook in 2012 zijn organisatie-breed conform de bestaande regeling functioneringsgesprekken gevoerd met alle medewerkers.

**In 2012 is een notitie geschreven door P&O met betrekking tot 'Bewust Belonen'. In deze notitie zijn de huidige beloningsvormen vanuit de CAO (Artikel H-3 t/m H-6) toegelicht en is geadviseerd over hoe deze in te zetten om medewerkers te motiveren. Daarnaast is een aparte regeling voor een aanvraag voor een eenmalige gratificatie voor buitengewoon presteren toegevoegd. Dit heeft geresulteerd in een aantal aanvragen voor een gratificatie in 2012. Deze zijn conform de procedure behandeld en in februari 2013 aan de betrokkenen uitbetaald.**

### *ARBO*

De basis voor het ARBO-beleid dat door P&O in samenwerking met de afdelingen Facilitaire Zaken en Kwaliteitszorg wordt uitgevoerd is het Plan van aanpak 2006. Hiertoe wordt gewerkt met een ARBO-stuurgroep. Daarnaast zijn op alle locaties preventiemedewerkers (met eveneens specifieke deskundigheid op werkplekinrichting) aanwezig. Hiermee is sprake van een adequate ARBO-infrastructuur.

In 2011 is een zogenaamde Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) uitgevoerd: een **inventarisatie van de gezondheidsrisico's voor de medewerkers binnen de organisatie, met een plan van aanpak voor het, waar nodig, oplossen daarvan.**

In deze RI&E worden op verschillende terreinen aanbevelingen voor verbetering gedaan:

- a) aanbevelingen met betrekking tot de gebouwen (klimaat, akoestiek, inrichting, veiligheid);
- b) aanbevelingen met betrekking tot de werkomstandigheden van de medewerkers (geluid, fysieke belasting, werkdruk);
- c) aanbevelingen met betrekking tot de organisatie (communicatie, bekendheid met procedures en regelingen, duidelijkheid over verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, enz.).

In 2012 is een groot deel van de wenselijk geachte verbeteringen gerealiseerd, waarbij voorrang is gegeven aan de zaken die te maken hebben met de fysieke arbeidsomstandigheden en werkplekinrichting:

- Aanpassing van de receptie/ balie op het Kruisplein
- Realisatie van docentenkamers en fitnessruimte
- Terug verhuizen van de fysiotherapeuten, van Rotterdam Building naar Kruisplein
- Nieuwe collegestoelen WMDC
- Op verschillende locaties vervanging/verbetering van verwarmingsapparatuur en luchtbehandelingsinstallaties

Ook is begin 2012 op alle locaties aan de medewerkers een health check aangeboden (eveneens conform de aanbevelingen uit de RI&E; financiële dekking uit het Livit projectbudget): enkele metingen die inzage bieden in de gezondheidsrisico's op korte en langere termijn en persoonlijk advies over leefstijl, voeding en beweging. Van deze mogelijkheid hebben 80 medewerkers gebruik gemaakt.

Een onderwerp waar onverminderd aandacht aan wordt besteed is de gehoorbescherming van docenten en andere medewerkers die gedurende hun werk aan (te) veel geluid worden blootgesteld. Gemiddeld genomen eenmaal in de zes weken wordt zowel op het Kruisplein als in het WMDC de gelegenheid geboden (aan studenten en medewerkers) om het gehoor (opnieuw) te laten testen alsmede informatie en advies in te winnen en/of gehoorbeschermers te laten aanmeten. De belangstelling voor deze sessies is onverminderd groot.

#### *BHV*

Een veilige leeromgeving is in het huisvestingsbeleid een speerpunt. Uit de studenttevredenheidsonderzoeken scoort Codarts hierop hoog. Als onderdeel van het veiligheidsbeleid wordt continu binnen alle vestigingen gewerkt aan het verbeteren van de bedrijfshulpverlening.

Alle vestigingen beschikken over een goedgekeurd noodplan. Bij de BHV-organisatie zijn **binnen Codarts 34 medewerkers als BHV' er en 5 medewerkers als BHV' er/EHBO' er** betrokken.

#### *ADP*

In 2011 is, in nauwe samenwerking met de Hogeschool der Kunsten Den Haag, een keuze gemaakt voor een nieuw Salaris/HRM systeem. In verband met het feit dat het oude systeem CASO vanaf 31 december 2013 niet langer ondersteund wordt, was het noodzakelijk om ons te oriënteren op andere mogelijkheden. Met drie aanbieders is een demonstratie gedaan en offertetraject doorlopen. Codarts en de HdK hebben allebei gekozen voor het pakket Workforce van ADP. Met de overgang naar het nieuw pakket is er eveneens voor gekozen de Salarisadministratie vanaf september 2012 onder de verantwoordelijkheid van het hoofd P&O te plaatsen. Na twee maanden schaduwdraaien in 2011 is vanaf 1 januari 2012 Workforce van ADP in gebruik genomen. De plannen voor 2013 zijn om ook de gastdocenten onder te brengen in een apart klantnummer bij Workforce. Het bijbehorende HRM-systeem is in 2012 verder ingericht met o.a. de verlofmodule, de digitale loonstrook en het ESS/EMS- systeem waarbij zowel medewerkers als leidinggevenden toegang krijgen tot voor hen relevante digitale informatie in Workforce. Met de tool Rapportage en Analyse is het mogelijk om managementinformatie te genereren en te rapporteren. Een en ander zal in 2013 verder vorm krijgen.

#### *Beleid promoveren (promotievouchers)*

Codarts stelt jaarlijks een budget beschikbaar voor de professionalisering van de docentenstaf en meer praktijkgericht onderzoek. Om tot een substantieel aantal gepromoveerden te komen zijn er de afgelopen jaren maximaal 6 startplaatsen beschikbaar gesteld, waarmee Codarts inzet op 3% gepromoveerden.

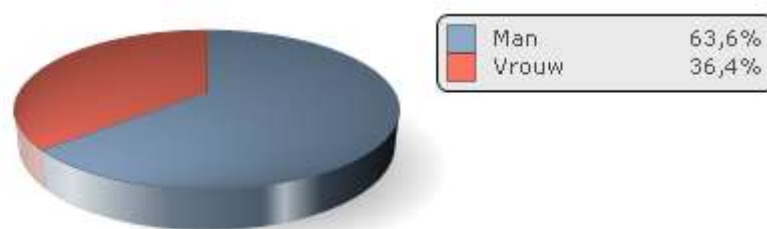
Ten behoeve van dit beleid is een notitie geschreven waarin de doelstellingen, facilitering, voorwaarden en procedure zijn vastgelegd. Er wordt eveneens een onderzoekscommissie ingesteld die de aanvragen voor de promotietrajecten beoordeelt. Vier medewerkers doorlopen een promotietraject. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van de bestaande, door de rijksoverheid gefinancierde faciliteiten binnen de universiteiten (voorheen kenden universiteiten en hogescholen een systeem van vouchers).

### 8.3 Kengetallen personeel

#### Aantallen medewerkers

Eind 2012 werkten bij Codarts 324 medewerkers. Een daling van 12 medewerkers ten opzichte van 2011. **Ultimo december 2012 was het aantal fte's gedaald naar 174,4 fte.** Naast de reguliere medewerkers zijn er net als in 2011 meerdere gastdocenten verbonden aan de verschillende afdelingen/opleidingen.

	2012	2011	2010	2009
Aantal medewerkers (ultimo)	335	336	345	343
FTE's (ultimo)	174,74	179	184	186
FTE's (gemiddeld)		183	185	187
Verhouding man/vrouw	63,6/36,4	65/35	66/34	65/35



#### Verdeling fulltime-/parttime-aanstelling

Het aantal full-timers is gedaald met 5 medewerkers ten opzichte van 2011. Het aantal parttimers is met 7 medewerkers gedaald.

#### Verdeling fulltime-/parttime-aanstelling

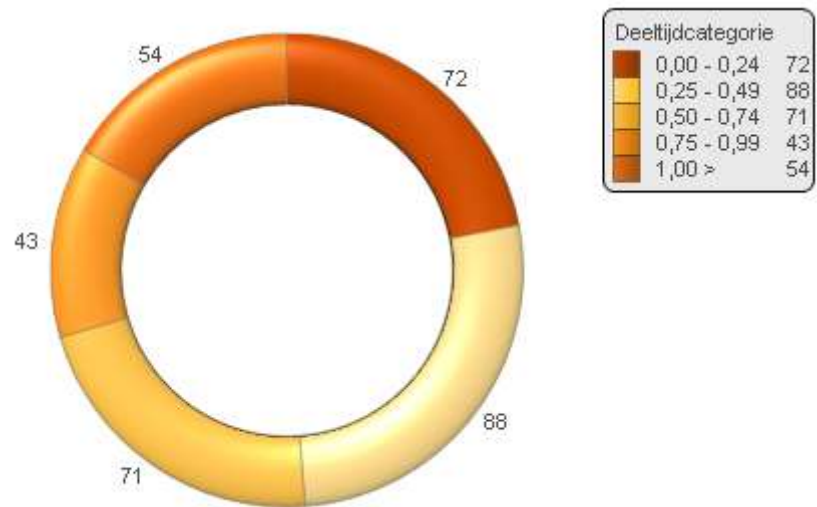
(personen, ultimo)	Totaal			Fulltime			Parttime		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Totaal	354	336	324	64	59	54	281	277	270

#### Verdeling vast/tijdelijk

Codarts heeft 218 personeelsleden met een vast dienstverband, 106 medewerkers hebben een tijdelijke aanstelling.

(personen, ultimo)	Totaal			Vast			Tijdelijk		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012

Totaal	345	336	324	228	208	218	117	128	106
--------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----



*Gemiddeld dienstverband*

In het huidige personeelsbestand hebben de medewerkers een gemiddelde duur van het dienstverband van 11 ½ jaar.

### Leeftijdsopbouw

De gemiddelde leeftijd van een medewerker bij Codarts is in 2012 bijna 48 jaar.

	Totaal 2010	Totaal 2011	Totaal 2012
<30	21	15	13
30-34	21	27	23
35-39	49	37	31
40-44	43	48	52
45-49	55	54	47
50-54	61	56	61
55-60	53	58	66
>60	42	41	31
Totaal	345	336	324

### Actieplan leerkracht

In onderstaand overzicht is de stand van zaken per peildatum weergegeven, de afspraken m.b.t. de verhoudingen per functieschalen, de daarvoor noodzakelijke verschuivingen en de stand van zaken per 31-12-2012.

Schaal	per peildatum		afgesproken		verschuivingen			per 31/12/2012	
	functie schaal	salaris schaal	functie schaal	salaris schaal	erbij	eraf	saldo	functie schaal	salaris schaal
9			0	0					
10	2,3	0,4	2	0				2,3	0,4
11	77,5	30	67	20		10,5	10,5	60,3	16,6
12	19,5	67,9	20	68	10,5	10	0,5	25,2	69,8
13		1	10	11	10		10	11,5	12,5

Afgesproken is dat er tweedocent functies op schaal 12 en schaal 13 beschreven, gewaardeerd en toegevoegd zouden worden aan het functiegebouw. In 2012 is dit gerealiseerd en zijn eveneens 10 docenten doorgestroomd van functieschaal 11 naar functieschaal 12.

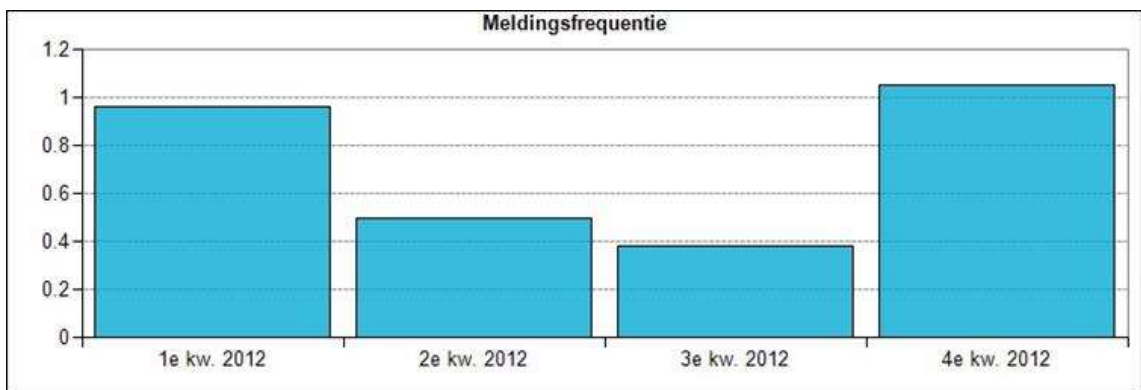
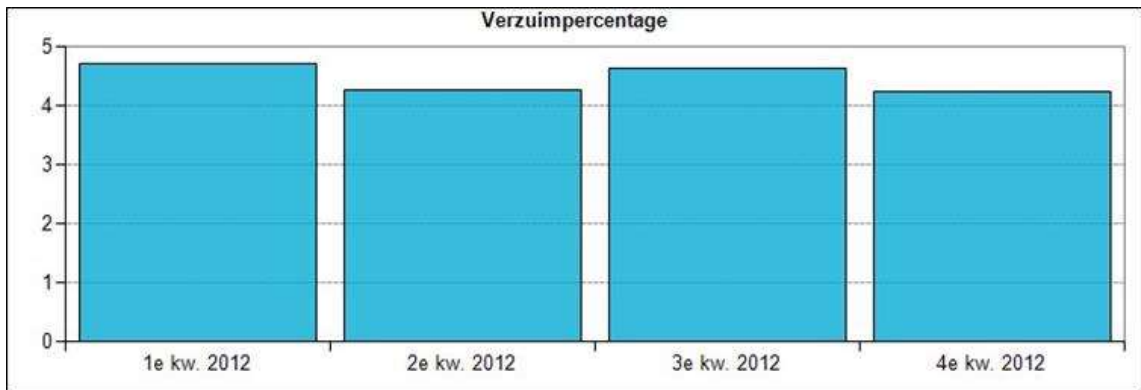
Met betrekking tot de verantwoording van de scholingsgelden voor Actieplan Leerkracht in 2012, zijnde € 20.000. Deze hebben we besteed aan een voortzetting van het SLB-traject. Tevens zijn docenten van de opleidingscommissies, managers en leden van de examencommissie geschoold en geïnformeerd over toetsbeleid. Hiervoor is een extern deskundige ingehuurd.

Voor de docenten Pop en Circus arts is voor de zomervakantie een pilot gedraaid. Het betreft een bijscholingscursus didactische vaardigheden waarbij training on the job en intervisie belangrijke onderdelen hebben uitgemaakt van het totaalpakket. Voor het schooljaar 2012-2013 staat voor de overige afdelingen/opleidingen een zelfde (bij)scholing voor docenten op het programma.

### Ziekteverzuim

In 2012 zijn er in totaal 251 ziekmeldingen geweest. In 2011 waren dit er 302. De gemiddelde verzuimduur is 19,5 dagen per ziekmelding en is daarmee hoger dan de 15,6 dagen in 2011. Dit betekent over 2012: 2791 verzuimdagen en een verzuimpercentage van: 4,5%.

	2010	2011	2012
Verzuimpercentage	3,5 %	3,6 %	4,5%
Ziekteverzuim kort (1 week)	0,9 %	0,8 %	0,6%



## 8.4 Bestuur

Het College is verantwoordelijk voor de realisatie van de strategie en doelstellingen van Codarts. Het College stelt het ontwikkelingsplan vast en van daaruit de kaders waarbinnen de opleidingen en de ondersteunende diensten hun beleid voeren.

Ieder jaar legt het College van Bestuur en het management afspraken over gewenste resultaten vast in de jaarplannen van de verschillende eenheden. Op basis van de afdelingsjaarverslagen en tussentijdse voortgangsbesprekingen wordt de voortgang bewaakt en worden afspraken gemaakt voor het komende jaar. Op deze manier beoogt het College van Bestuur het resultaatgericht werken te vergroten. Daarnaast biedt deze werkwijze de verschillende eenheden een grotere mate van vrijheid om binnen de kaders zelf te bepalen hoe zij de afgesproken resultaten bereiken.

Onderzoek Inspectie van het Onderwijs

In 2011 heeft de Inspectie van het Onderwijs onderzoek uitgevoerd naar aanleiding van een reeks klachten die ook in de media zijn verschenen. Het ging om misstanden rond de bestuurscultuur binnen de instelling en de mogelijke consequenties daarvan voor de kwaliteit van het onderwijs.

Op 31 januari 2012 heeft de Inspectie verslag gedaan van het onderzoek. De conclusies zijn vastgelegd in het rapport 'Codarts: waarborgen voor het eindniveau bij een kunstvakinstelling'.

Het was een duidelijk en evenwichtig rapport met een aantal stevige conclusies. De inspectie constateert dat de diploma's geborgd zijn. De administratie en het interne toezicht behoeven verbetering. De inspectie heeft geen twijfel over het bij Codarts gerealiseerde eindniveau. Er wordt streng geselecteerd, het 'veel ogen en oren-principe' bij beoordeling en toetsing wordt consequent toegepast en de afsluiting van een opleiding vindt plaats in een openbaar eindexamen met een publiek optreden waarbij het werkveld aanwezig is. Er is er voldoende bewijs van waardering van het werkveld en de afgestudeerden van Codarts komen goed terecht op de arbeidsmarkt.

De inspectie onderkent het complexe karakter van het kunstvakonderwijs. Ze noemt onder meer de bijzondere samenstelling van het docentenkorps, het grote aantal verschillende nationaliteiten van de Codarts-studenten en de fijnmazigheid en complexiteit van het curriculum. Dat heeft bij Codarts ertoe geleid dat de organisatie van de administratie te ingewikkeld is geworden en mede daardoor tekort heeft geschoten. Het moet eenvoudiger en beter. De inspectie constateert dat het interne toezicht beter moet.

Codarts heeft de conclusies en aanbevelingen van het rapport onverkort overgenomen. Eind februari 2012 heeft Codarts een plan van aanpak gepresenteerd **onder de titel 'Eenvoudig beter'**.

Het plan van aanpak is intensief met diverse geleidingen besproken. Er is een brede steun voor de uitgangspunten van het plan:

- Breng helderheid in de verantwoordelijkheden;
- Maak de organisatie en werkwijze eenvoudiger;
- Draag er zorg voor dat medewerkers zich veilig en gerespecteerd voelen;
- Sorteer voor op de samenwerking met Den Haag;
- Ga voor eigen kracht en eigen mensen.

In het plan zijn 10 projecten omschreven die betrekking hebben op de conclusies van de inspectie. In september 2011 is aan de inspectie een voortgangsrapportage voorgelegd. De conclusie is dat er de nodige stappen zijn gezet en er basis is gelegd voor een hersteld vertrouwen. Met de inspectie is afgesproken dat er in juni van 2013 een afsluitend gesprek plaatsvindt. Tegelijkertijd met dit onderzoek is in 2012 het inspectieonderzoek naar de financiën uitgevoerd, dat in voorjaar van 2013 wordt gepresenteerd.

#### *Bezoldiging*

Codarts heeft een tweehoofdig college. De voorzitter van het College van Bestuur is op interim basis werkzaam vanaf 15 december 2011. Hij is aangesteld tot 1 juli 2014. De **vergoeding over 2012 bedroeg €130.140. De vergoeding ligt op het niveau dat is afgestemd op de Branchecode Governance op het niveau van categorie B uit de Uitwerking Bezoldiging Bestuurders Hogescholen.**

Het lid van het College van Bestuur is als zodanig aangesteld per 1 oktober 2009 en is in vaste dienst. Het totaal aan arbeidskosten voor dit collegelid bedroeg in 2012 ( inclusief het werkgeversaandeel in pensioenlasten, sociale premies en emolumenten) € 71.190 (2011: € 69.309) voor 0,6 fte.

#### *Declaraties bestuur*



De leden van het bestuur maken zakelijke kosten bij de uitoefening van hun functie. Deze kosten kunnen zij declareren volgens de richtlijn declaraties. De declaraties zijn ingedeeld in drie categorieën:

1. Representatiekosten – deze kosten hangen samen met het representeren van de hogeschool bij verschillende gelegenheden binnen- en buiten werktijd. Hieronder vallen werklunches en diners met relaties van de hogeschool of met medewerkers, als ook presentjes en andere representatieve uitgaven.  
Wanneer leden van het college van bestuur aanwezig zijn in grotere gezelschappen van medewerkers van de hogeschool, wordt van hen verwacht dat zij de rekening betalen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de dinerkosten voor bijvoorbeeld een overleg met een groep docenten van een afdeling.
2. Reis- en verblijfkosten. In deze categorie zijn alle reis- en verblijfkosten opgenomen in binnen- en buitenland.
3. Overige kosten. Hieronder zijn onkosten opgenomen die niet tot representatie of reis- en verblijfkosten behoren.

Declaraties dhr. drs. M. Merkx, interim-voorzitter college van bestuur  
Per 15 december 2011 is Max Merkx aangesteld als interim-manager belast met de taken van de voorzitter van het college van bestuur. De heer Merkx heeft geen vaste onkostenvergoeding. Over 2011 heeft hij geen onkosten gedeclareerd.

	2011	2012
1. Representatie		479
2. Reis- en verblijfkosten		8.219
3. Overig		
Totaal		8.698

Declaraties dhr. S.F. Wuersten, lid college van bestuur  
Samuel Wuersten is verantwoordelijk voor het artistieke beleid van de hogeschool. Daarnaast heeft hij in portefeuille het internationaliserings- en pr- en communicatiebeleid. De heer Wuersten combineert zijn parttime functie als lid van het CvB van Codarts met dat van artistiek en algemeen directeur van het Holland Dance Festival. Vanuit beider hoedanigheid reist hij veel internationaal en neemt een belangrijk deel van de internationale representatieve verantwoordelijkheden op zich. Na het terugtreden van de voorzitter heeft de heer Wuersten tijdelijk de functie van voorzitter van het college van bestuur waargenomen. De heer Wuersten heeft geen vaste onkostenvergoeding. In 2011 en 2012 heeft de heer Wuersten de volgende onkosten gemaakt:

	2011	2012
1. Representatie	3.671	5.022
2. Reis- en verblijfkosten	6.394	2.574
3. Overig	34	
Totaal	10.099	7.596

## 8.5 Horizontale en verticale verantwoording

Codarts kent verschillende vormen van verantwoording en dit jaarverslag is er één van. De hogeschool wil graag de transparantie en betrokkenheid vergroten. Op de website van de hogeschool ([codarts.nl](http://codarts.nl), [studiegids.codarts.nl](http://studiegids.codarts.nl) en [intranet.codarts.nl](http://intranet.codarts.nl)) zijn de regelingen en uitgebreide informatie beschikbaar bij het kopje governance.

In de verticale verantwoording geeft Codarts uitvoering aan de regelingen die door het Ministerie van OCW zijn vastgesteld. Intern is de verticale verantwoording geregeld door

middel van de Raad van Toezicht die toeziet op het handelen van het College van Bestuur. Onder horizontale verantwoording wordt de verantwoording richting medewerkers en studenten, het werkveld, georganiseerde beroepsgroepen, (lokale) overheden en andere stakeholders verstaan. Ook het overleg met de Medezeggenschapsraad maakt hier onderdeel van uit.

#### Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht ziet toe op een adequate besturing van Codarts door het College van Bestuur. De Raad concentreert zich op de realisatie van de doelstellingen van de hogeschool, de strategie en daaruit voortvloeiende resultaatontwikkeling alsmede de financiële situatie van Codarts.

De Raad van Toezicht van Codarts vindt het van belang om voldoende betrokken te zijn bij de hogeschool. De leden van de Raad hebben daarom voorstellingen van de hogeschool bezocht en ook is de Raad aanwezig bij bijzondere gelegenheden om de sfeer en de vitaliteit van de instelling te proeven. De Raad van Toezicht van Codarts hanteert de branchecode HBO als kader voor haar handelen. De Raad van Toezicht van Codarts bestaat uit drie personen met een brede bestuurlijke ervaring in het cultureel, sociaal en economisch werkveld. Ze hebben een onafhankelijke positie. De Raad van Toezicht van Codarts heeft geen specifieke commissies. Wel heeft een lid van de Raad van Toezicht de specifieke portefeuille financiën onder zijn beheer. De leden van de Raad van Toezicht ontvangen een **vergoeding in de vorm van vacatiegeld ter hoogte van € 1500,-** per jaar. De Raad van Toezicht is in 2012 vijf maal in een formele setting bij elkaar geweest, altijd in het bijzijn van het College van Bestuur. Daarnaast zijn er 3 formele overleggen geweest met de MR. Mede door de ontstane situatie m.b.t. het inspectie onderzoek heeft de Raad diverse overleggen gehad met het College van Bestuur en met de Medezeggenschapsraad.

#### *Renumeratiebeleid*

Binnen de kaders van de Branchecode Governance heeft de Raad voor de bestuursleden een voorkeur voor een bepaalde benoemingsperiode op basis van een tijdelijke aanstelling, met de mogelijkheid tot een structurele ophoging. Daarnaast wordt uiteraard rekening gehouden met in het verleden gesloten overeenkomsten. Voor het lid van het College van Bestuur komt dat neer op een aanstelling voor onbepaalde tijd. Voor de voorzitter ad-interim betreft het een tijdelijke overeenkomst.

#### *De branchecode HBO*

De Raad van Toezicht van Codarts hanteert de branchecode HBO als kader voor haar handelen en onderschrijft de principes die daarvoor gelden. De Raad van Toezicht heeft in 2012 gewerkt aan een nieuw bestuursreglement waarin de rol en de werkwijze van de Raad van Toezicht nader zijn besproken en uitgewerkt. Het nieuwe reglement is in begin 2013 definitief vastgesteld.

Codarts heeft een governance-pagina op de website staan, waarin de documenten voor verantwoording zijn opgenomen. Ze zijn openbaar beschikbaar. Daarnaast heeft Codarts op het intranet diverse regelingen staan die specifiek gelden voor de studenten en werknemers.

Ten aanzien van de branchecode, heeft de Raad van Toezicht tot nu toe afgezien van de uitwerking III.1.7. De Raad van Toezicht is voor een grote mate van openheid van cultuur en wenst haar eigen functioneren en dat van het College van Bestuur in aanwezigheid van het College te bespreken.

Verder wordt hierbij opgemerkt dat de Raad van Toezicht, gezien de omvang van de Raad, geen specifieke commissies kent.

#### Medezeggenschapsraad

De Medezeggenschapsraad (MR) is samengesteld uit vertegenwoordigers van alle geledingen binnen Codarts. Het is een belangwekkend overlegorgaan voor belangrijke

ontwikkelingen binnen de hogeschool. De MR vertegenwoordigt de specifieke deskundigheid van de verschillende afdelingen en daarmee het menselijk kapitaal van de organisatie, het onderwijzend personeel en de studenten. De MR maakt gebruik van het wettelijk vastgestelde recht op inspraak door zich op onafhankelijke wijze te informeren, te adviseren en na rijp beraad al of niet in te stemmen met voorgestelde veranderingen.

Aan het begin van 2012 bestond de MR uit zes leden: Roderigo Robles de Medina (voorzitter; corepetitor Klassieke Muziek), Elise van Es (secretaris; student Klassieke Muziek), Hanna Kiewiet (lid; medewerker Klassieke Muziek), Marianne Spoel (lid; medewerker Communicatie), Paul Hock (lid; docent Jazz) en Erik Ball (lid; docent Havo/vwo voor Muziek en Dans en Docent Muziek).

#### *Versterking van de MR*

Na een oproep tot versterking vanuit de afdelingen Dans en Circus Arts werden Tanya Pattianakotta (student Docent Dans) en Loes van Schaijk (docent Docent Dans en Circus Arts) MR-lid op 8 maart 2012.

#### *Communicatie als zorgpunt*

Ook in 2012 bleef communicatie vanuit het College van Bestuur naar alle afdelingen van Codarts een aandachtspunt voor de MR.

#### *Nieuwe secretaris*

Op 29 maart 2012 trad Elise van Es wegens studiedrukke af als secretaris. Loes van Schaijk volgde haar op.

#### *MR stemt nog niet in met voornemen tot fusie*

Tussen april en oktober werd de MR nauw betrokken bij het voornemen tot fusie met de Hogeschool der Kunsten (HdK) Den Haag. Ook was er goed contact tussen de medezeggenschapsraden van beide hogescholen. Echter, de reactie op het formele instemmingsverzoek aan de MR-en van Codarts en HdK was negatief. De MR vond dat een aantal vragen eerst moest worden beantwoord door de CvB's. Hier werd direct gehoor aan gegeven door informatiebijeenkomsten te organiseren voor het personeel van de verschillende afdelingen van Codarts, waarin de vragenlijst van de MR werd doorgenomen.

#### *MR getuige van de realisatie van 'Eenvoudig Beter'*

Naar aanleiding van het Inspectierapport uit 2011 wordt een aantal hervormingen gerealiseerd binnen Codarts: nieuwe benamingen voor de managers, clustervorming van de afdelingen/opleidingen, minder modules in het onderwijs, en betere administratie van de studievoortgang. De MR wordt op de hoogte gehouden van de voortgang en was in 2012 te gast bij een werkconferentie over clusters en teams.

#### *Vernieuwde reglementen*

De MR heeft ingestemd met een nieuw MR-reglement, een nieuw Bestuursreglement, het Onderwijs- en examenreglement (OER), en het reglement Vacatiegelden.

#### *Adviezen*

De MR heeft advies uitgebracht op het plan om Circus Arts te verhuizen naar de Fenixloodsen te Katendrecht. De begroting 2013 krijgt in 2013 een advies van de MR.

#### *Verkiezingen nieuwe MR*

In november werden verkiezingen gehouden voor een nieuwe MR, die sinds 29 november bestaat uit twaalf leden: Roderigo Robles de Medina (voorzitter; corepetitor Klassieke Muziek), Loes van Schaijk (secretaris; docent Docent Dans en Circus Arts), David Prins (lid; docent Klassieke Muziek), Ben van den Dungen (lid; docent Jazz), Bart Gruson (lid; beleidsmedewerker), Tanya Pattianakotta (lid; student Docent Dans), Ine Dubois (lid; student

Docent Dans), Sudesca Janse (lid; student Docent Dans), Camiel Corneille (vice voorzitter; student Circus Arts), Sara Leemans (lid; student Klassieke Muziek), Stijn van der Schoor (lid; student Klassieke Muziek) en Carls Manuel (lid; student Pop en Wereldmuziek). De nieuwe MR volgde op 6 en 7 december samen met de nieuwe MR van de HdK een introductie cursus.

#### *Nieuw Studentenstatuut*

In het najaar van 2012 heeft een studentendelegatie van de MR het verzoek vanuit het CvB en het decanaat opgepakt om zich gezamenlijk te buigen over de vrijwillige studentenbijdrage en het studentenstatuut. Dit wordt in 2013 voortgezet.

#### *Verlenging ad interim-periode voorzitter CvB*

In december 2012 stemde de MR in met het verzoek van de RvT om het contract van Dhr. Merckx te verlengen tot 1 juli 2014, met als bijzondere taak het begeleiden van het fusietraject.

#### *MR lid van Vereniging Medezeggenschapsraden Hogescholen (VMH)*

In 2012 was de MR tweemaal aanwezig bij de ledenvergaderingen van de Vereniging Medezeggenschapsraden Hogescholen (VMH).

#### *Vakbondoverleg*

De voorzitter van de MR was aanwezig bij de twee overleggen tussen CvB en de vakbondsvertegenwoordigers.

#### *Zichtbaarheid en gastsprekers*

In 2012 heeft de MR het plan ingezet om roulerend op verschillende locaties van Codarts te vergaderen en gastsprekers uit te nodigen om zo het contact met de organisatie te verbreden en verstevigen.

#### Klachtenloket

Codarts heeft per 1 september 2010 één loket ingericht waar studenten en medewerkers een klacht, bezwaar of beroep kunnen indienen. Dit loket is bedoeld als een laagdrempelige voorziening om zaken aan de orde te stellen. Het geeft toegang tot de diverse commissie die zijn ingericht voor het behandelen van de klachten.

Om meer zicht te krijgen over de werking van de klachtenregelingen in het algemeen is in het Medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO) van afgelopen jaar (2012) een vraag opgenomen over de bekendheid en de toegankelijkheid van de verschillende regelingen. Naar aanleiding van de MTO rapportage is besloten de loketfunctie voor de klachtenregelingen te verplaatsen van het bestuurssecretariaat naar het hoofd P&O.

#### *Klachtencommissie ongewenst gedrag*

Deze commissie is bedoeld voor klachten rond ongewenste omgangsvormen, zoals bijvoorbeeld seksuele intimidatie, agressie, pesten of geweld. In 2012 is er geen gebruik gemaakt van de voorzieningen van de commissie.

#### *Geschillenadviescommissie*

De Geschillenadviescommissie is bedoeld voor klachten over een beslissing van een bestuurlijk orgaan binnen Codarts. In 2012 is er geen gebruik gemaakt van de voorzieningen van de commissie.

#### *College van beroep voor de examens*

Het College van beroep voor de examens behandelt geschillen voortkomend uit beslissingen van de examencommissie of een examinator. In 2012 is eenmaal gebruik gemaakt van deze regeling.

#### *Externe vertrouwenspersoon*

In december 2011 is in overleg met het College van Bestuur nog een externe vertrouwenspersoon aangetrokken voor de periode van een half jaar. De externe vertrouwenspersoon is aangetrokken om medewerkers de gelegenheid te geven vrijuit te spreken over de ontstane bestuurscrisis binnen de organisatie in 2011. Medewerkers hadden de mogelijkheid om individueel (of in kleine groepen) een afspraak te maken. De medewerker bepaalde vervolgens zelf of de besproken problemen, al dan niet met hulp van de externe vertrouwenspersoon, via P&O bij het bestuur gemeld zouden worden, zodat alsnog in gezamenlijk overleg naar een oplossing gezocht kon worden. Begin 2012 heeft een terugkoppeling plaats gevonden aan het Bestuur. Er zijn geen dossiers teruggelegd via P&O bij het College van Bestuur. De externe vertrouwenspersoon heeft haar werkzaamheden in het eerste kwartaal van 2012 beëindigd.

# 9. Financiën

## Kerncijfers (in €)

	2012	2011
Exploitatieresultaat	263.659	171.457
Rijksbijdrage	18.850.736	18.475.341
Totale Baten	21.619.739	21.362.795
Eigen Vermogen	13.545.784	13.282.125
Rentabiliteit	1.2%	0.8%
Solvabiliteit	48%	47%
Current ratio	1.2	1,0

## 9.1 Algemeen

Het financieel beleid van Codarts is erop gericht om de beschikbare middelen maximaal te besteden aan onderwijs en onderzoek, met behoud van een positieve balans tussen baten en lasten. 2012 was een goed jaar. Codarts had enkele inkomstenmeevallers die het gevolg zijn van het anticyclische begrotingsbeleid van de overheid en de stijging van de college- en examengelden. Er is scherp op de kosten gelet en daardoor ontstond er een nettoresultaat van **€264**. Door het positieve resultaat kan de hogeschool zijn eigen vermogenspositie versterken. Naast de stijging van het eigen vermogen daalden de schulden, waardoor de hogeschool meer solvabel werd. Enkele grote investeringen in apparatuur en verbouwingen werden volledig uit eigen middelen gefinancierd. Hoewel de liquide middelen door deze financiering daalden, steeg de mate van liquiditeit (uitgedrukt in de current ratio) licht, doordat ook de kortlopende schulden terug liepen. Naar verwachting zullen de baten als gevolg van de aangekondigde kabinetsmaatregelen de komende jaren onder druk komen te staan.

## 9.2 Exploitatieresultaat

Het financieel resultaat over 2012 is als volgt te specificeren:

	2012	Begroting	2011
<b>Baten</b>			
Rijksbijdragen	18.850.736	18.405.000	18.475.341
Collegegelden	1.916.534	1.805.000	1.957.581
Baten werk i.o.v. derden	852.469	864.000	929.873
<b>Totaal baten</b>	<b>21.619.739</b>	<b>21.074.000</b>	<b>21.362.795</b>
<b>Lasten</b>			
Personeelslasten	16.174.892	15.656.000	15.939.966
Afschrijvingen	984.252	979.000	909.366
Huisvestingslasten	1.714.732	1.838.000	1.812.765
Overige lasten	2.015.064	2.100.000	2.053.491
<b>Totaal lasten</b>	<b>20.888.940</b>	<b>20.573.000</b>	<b>20.715.588</b>
<b>Saldo baten en lasten</b>	<b>730.799</b>	<b>501.000</b>	<b>647.207</b>
<b>Financiële baten en lasten</b>	<b>-467.140</b>	<b>-501.000</b>	<b>-475.750</b>
<b>Nettoresultaat</b>	<b>263.659</b>	<b>0</b>	<b>171.457</b>

### *Ontwikkeling Baten en Lasten*

De rijksbijdrage bedroeg in 2012 €18.850.736 en was daarmee iets hoger dan in 2011. De verantwoorde rijksbijdrage over 2012 is hoger dan begroot onder meer door een extra ontvangen bedrag ad. €266.085 aan rijksbijdrage in december 2012. De collegegelden in 2012 waren hoger dan begroot en lager dan het vorige jaar doordat het aantal ingeschreven studenten licht daalde van 973 naar 965. De personeelslasten stegen in 2012 met 1.5% en waren €519K hoger dan begroot. De stijging had een aantal oorzaken. Naast een eenmalige uitkering van € 425 per fte als gevolg van de afspraak in de cao hbo is het grootste deel van de stijging het gevolg van meer inhuur van flexibel personeel. Tevens is in de jaarrekening 2012 een eenmalige last van € 91.000 opgenomen naar aanleiding van een controle van de Belastingdienst op het flexibel personeel over de jaren 2007 tot en met 2011. Vanwege de investeringen in verbouwingen en apparatuur stijgen de afschrijvingslasten. Het saldo financiële baten en lasten was gunstiger dan in 2011. Dit komt voornamelijk doordat de financiële lasten van de hypothecaire lening in de loop van de jaren verminderen. De lening is annuïtair waardoor de rentelasten gedurende de looptijd dalen en de aflossingen stijgen.

### 9.3 Toekomstparagraaf

Codarts is voor een aanzienlijk deel van de inkomsten afhankelijk van het beleid van de Rijksoverheid. In de meerjarenbegroting van OC&W zijn voor 2013 en verder kortingen op de rijksbijdrage ingeboekt. Verder kort het Rijk de instellingen naast het extra ontvangen collegegeld ook met een generieke korting. De effecten van deze maatregelen zullen voor het eerst merkbaar zijn in 2013. Codarts houdt voorshands rekening met een lagere rijksbijdrage van ca. 1,5%. In 2012 heeft de regering prestatieafspraken gemaakt met alle bekostigde instellingen in het hoger onderwijs. In de afspraken legt de instelling zijn ambities vast op het gebied van onderwijskwaliteit en studiesucces, de profilering van het onderwijs en de zwaartepunten in het onderzoek. De prestatieafspraken koppelt OC&W aan de rijksbijdrage voor de periode 2013-2016. In totaal zal ruim 7% van de bekostiging gekoppeld zijn aan de realisering van de prestaties. De rijksbijdrage krijgt dus voor een deel een voorlopig karakter. Codarts kiest ervoor om de prestatieafspraken te realiseren samen met de Hogeschool voor de Kunsten in Den Haag. In de nota "Een klasse apart" verwoorden beide instellingen de ambities die zij hebben voor de komende jaren.

Binnen HBO-raad verband hebben de hogescholen in 2011 vastgelegd dat zij de verplichte aansluiting bij het Waarborgfonds HBO zullen beëindigen. Dit kan alleen wanneer alle hogescholen hun leningen hebben afgelost of omgezet in niet geborgde leningen. Codarts is in gesprek met de HBO Raad en het ministerie van OC&W om te bepalen op welke wijze hier opvolging aan gegeven kan worden.

Voor 2013 begroot Codarts de volgende baten en lasten:

		Begroting 2013
Baten		
Rijksbijdragen		18.585.000
Collegegelden		1.905.000
Baten werk i.o.v. derden		830.000
<b>Totaal baten</b>		<b>21.320.000</b>
Lasten		
Personeelslasten		15.316.000
Afschrijvingen		1.050.000
Huisvestingslasten		1.795.000
Overige lasten		2.615.000
<b>Totaal lasten</b>		<b>20.776.000</b>
<b>Saldo baten en lasten</b>		<b>544.000</b>
<b>Financiële baten en lasten</b>		<b>-453.000</b>
<b>Resultaat</b>		<b>91.000</b>



## 9.4 Balans

De bezittingen en schulden van Codarts hebben zich als volgt ontwikkeld:

(na resultaatbestemming)

Activa				
			31-12-2012	31-12-2011
Vaste activa				
Materiële vaste activa			23.134.436	23.685.374
Vlottende activa				
Vorderingen			1.416.457	681.638
Liquide middelen			3.671.295	3.909.144
Totaal vlottende activa			5.087.752	4.590.782
			28.222.188	28.276.156
Passiva				
			31-12-2012	31-12-2011
Eigen vermogen			13.545.784	13.282.125
Voorzieningen			767.581	673.471
Langlopende schulden			9.545.731	9.932.580
Kortlopende schulden			4.636.092	4.687.980
			28.222.188	28.276.156

Het verloop van de materiële vaste activa is de resultante van investeringen in voornamelijk verbouwingen en apparatuur van €433.042 en een afschrijving van €983.980. Door toevoeging van het exploitatieresultaat 2012 is het eigen vermogen per 31 december 2012 gestegen. De voorzieningen bestaan uit een voorziening voor jubileumgratificaties van € 50.000 en een onderhoudsvoorziening van € 717.581. De onderhoudsvoorziening is bedoeld ter spreiding van de onderhoudskosten voor de gebouwen en het grote instrumentarium van de muziekafdeling. De dotaties en onttrekkingen aan deze voorziening zijn gebaseerd op een meerjarig onderhoudsplan. De langlopende schulden dalen als gevolg van de aflossing op de hypothecaire schuld bij de BNG. De geringe afname van de kortlopende schulden komt met name door een daling van de uitstaande schulden aan crediteuren en een toename van te betalen posten per 31 december 2012.

### *Investeringen en financiering*

Op dit moment is Codarts gehuisvest in twee panden in eigendom en twee op huurlocaties. Voor de huurlocatie Vijfsluizen, waar Circus Arts is gevestigd, heeft Codarts nieuwe ruimte gevonden. Naar verwachting zal in september 2013, bij aanvang van het studiejaar 2013-2014 een nieuw onderkomen worden betrokken in de Fenixloodsen in Rotterdam. Tevens wordt op dit moment de mogelijkheid onderzocht om tot een efficiëntere indeling van de beschikbare ruimtes in de diverse gebouwen te komen. Dit houdt in dat de Jazz uiterlijk in zomer 2014 zal verhuizen naar het WMDC en dat het ondersteunend het huurpand Rotterdam Building verlaat terugverhuist naar het gebouw Kruisplein.

Naar aanleiding van het beëindigen van de verplichte aansluiting voor hogescholen bij het Waarborgfonds en daarmee het wegvallen van de borging door het Waarborgfonds is Codarts in overleg met de HBO-raad en het Ministerie van OC&W omtrent de wijze waarop de hypothecaire leningen zonder borging gecontinueerd kunnen worden.

#### *Treasury*

Het beleid rond beleggen- en belenen is vastgelegd in het treasury-statuut dat is goedgekeurd door de Raad van Toezicht in 2009. Het statuut stelt voorwaarden aan het beleggen en belenen van middelen. Codarts belegt niet in aandelen of andere risicodragende waardepapieren en beleent geen middelen. Overtollige kasmiddelen zijn op **twee direct opeisbare deposito's geplaatst bij ABN AMRO voor €2.000.000 en bij de Rabo Bank voor € 1.000.000 (per 31 december 2012) Op de deposito's is over 2012 € 68.028 aan rente ontvangen.**

## **9.5 Risicoanalyse en interne beheersing**

**Codarts streeft ernaar risico's verbonden aan de bedrijfsvoering zoveel mogelijk integraal te beheersen.** Het identificeren en beheersen van **risico's is verankerd in de** jaarlijkse planning- en control-cyclus. Jaarlijks wordt het strategisch beleid geoperationaliseerd en uitgewerkt in de Kaderbrief. Deze brief bevat tevens de meerjarige financiële prognose en geeft de kaders voor de te realiseren doelstellingen voor de afdelingen en diensten. Na vaststelling van de begroting sluit het College van Bestuur (CvB) met de afdelingen managementcontracten met daarin de afgesproken doelstellingen en de omvang van de middelen. Tijdens het jaar vinden elk half jaar managementgesprekken plaats tussen het CvB en de afdelingen over de voortgang op de realisatie van de afgesproken doelen en de financiële afspraken. Gedurende het jaar rapporteert het CvB de financiële voortgang aan de Raad van Toezicht.

#### *Ontwikkeling Rijksbijdrage*

De rijksbijdrage is de belangrijkste bron van inkomsten voor Codarts. Deze bijdrage staat de komende jaren onder druk als gevolg van de aangekondigde maatregelen in het regeerakkoord. Codarts vertaalt de onzekere inkomstenontwikkeling in de meerjarige financiële projecties. De meerjarenbegroting gaat uit van een lagere Rijksbijdrage als gevolg van de stopzetting van de loon- en prijsbijstelling en de (waarschijnlijk) onvolledige vergoeding voor stijgende studentenaantallen. Als gevolg van het ingezette beleid van het CvB is de personele omvang de afgelopen jaren geleidelijk teruggebracht van gemiddeld 191 fte in 2008 tot 175 fte per 31 december 2012. De reductie vond vooral plaats bij de ondersteunende diensten. Als gevolg hiervan is Codarts in staat de teruglopende Rijksbijdragen op te vangen. Daar komt bij dat een redelijk grote groep medewerkers de komende jaren met (pre)pensioen zal gaan, waardoor extra flexibiliteit ontstaat voor het inspelen op lagere rijksbijdragen.

#### *Sectorplan*

In het kader van het Sectorplan kunstonderwijs heeft Codarts aangegeven het aantal studenten in de bacheloropleiding muziek en de bacheloropleiding dans te verminderen. De invulling van de reductie zal samen met de Hogeschool voor der Kunsten Den Haag worden vormgegeven. De middelen die Codarts met deze reductie vrijspeelt blijven beschikbaar. Codarts investeert dit deels in de uitbreiding voor 20% van het aantal masters en voor de rest in verbetering van de vooropleidingen. Ook zal het aantal studieplaatsen voor de docentenopleidingen groeien.

#### ***Het rechtmatig verstrekken van diploma's en verkrijgen van financiële middelen***

De te ontvangen Rijksbijdrage bij Codarts is voor een derde afhankelijk van het aantal studenten en voor een klein deel van het aantal verstrekte getuigschriften. Codarts wijkt **daarin af van de 'gewone' hogescholen, waar een veel groter deel van de rijksbijdrage** afhankelijk is van de studentenaantallen en het behalen van getuigschriften. Het aantal

ingeschreven studenten en het aantal afstudeerders is de afgelopen jaren zeer constant gebleven.

Naar aanleiding van berichtgeving in de landelijke pers heeft de Inspectie voor het Onderwijs onderzoek gedaan naar de kwaliteit van het onderwijs. Begin 2012 publiceerde de Inspectie zijn conclusies. De Inspectie geeft aan dat zij geen aanleiding ziet te twijfelen aan het gerealiseerde artistieke eindniveau van de opleiding, maar wel dat de waarborgen voor dat eindniveau op korte termijn verbeterd moeten worden. Codarts heeft voor die verbetering het **plan van aanpak 'Eenvoudig beter' opgesteld. Hierin staan onder meer** plannen voor verbetering van de studiepuntenregistratie, vereenvoudiging van de opzet van het onderwijs, van de onderwijsorganisatie en aanpak voor de theoretische vakken. Dit heeft geresulteerd in het samenvoegen van de Centrale Studentenadministratie en de diverse onderwijsadministraties in het nieuwe ASC (Administration Service Centre). Verder is een STIP (Student/Teacher Information Point) opgezet, waar zowel studenten als docenten terecht kunnen met vragen en of klachten. Naast het onderzoek naar de kwaliteit van de **diploma's is de inspectie in maart 2012 een onderzoek gestart naar de rechtmatigheid en doelmatigheid van de uitgaven.**

Medio februari 2013 zijn de resultaten van dat onderzoek bekend geworden. De inspectie is tot de conclusie gekomen dat er, over de periode van 2007 t/m 2011 één onrechtmatige uitgave is gedaan. Daarnaast noemt de inspectie de inkoop van het opleidingstraject ten **behoefte van studieloopbaanbegeleiders 'ondoelmatig' vanwege het ontbreken van** meerdere offertes.

Op 27 maart 2013 hebben de raad van toezicht en het college van bestuur een inhoudelijke reactie gegeven op de conclusie van het rapport. Daarin geven zij aan dat Codarts geen financiële schade heeft ondervonden. Dat oordeel wordt in de beleidsreactie van de minister van OCW bevestigd. Inmiddels is een verbetertraject ingezet waarin de aandachtspunten van de inspectie worden meegenomen.

Jaarlijks vindt controle plaats door de accountant van de studentendossiers ten behoeve van de bekostiging. Ook over 2012 ontving Codarts daarover een goedkeurende verklaring.

#### ***De rechtmatige inzet van publieke middelen in het kader van 'Helderheid'***

Codarts besteedt **geen onderdelen van onderwijsprogramma's van in het CROHO** geregistreerde opleidingen uit aan een private organisatie dan wel aan een andere bekostigde instellingen. Daarnaast kent Codarts nauwelijks besteding van publieke middelen aan private activiteiten. Codarts heeft als uitgangspunt contractonderwijs kostenneutraal te realiseren en die onderdelen waarvoor dit niet lukt geen doorgang te laten vinden. In 2012 was er één eigen personeelslid ingeschreven bij de (deeltijd) opleiding Master Kunsteducatie. Er is door haar, conform de richtlijnen, het wettelijk collegegeld betaald. Verder is er geen personeel van Codarts ingeschreven bij een initiële opleiding die Codarts verzorgt. Codarts biedt alleen contractonderwijs aan dat in de lijn ligt met de werkzaamheden waarvoor de hogeschool een rijksbijdrage ontvangt. Verder levert Codarts geen maatwerktrajecten voor bedrijven of publieke organisaties. Tot slot vermeldt Codarts in de bijlage van het jaarverslag alle officiële samenwerkingsverbanden en gerealiseerde uitwisselingen. Voor contractactiviteiten hanteert Codarts een prijsstelling die gebaseerd is op de integrale kosten. De loonkosten die toe te rekenen zijn aan de activiteiten worden verhoogd met een opslag van 30% voor indirecte kosten. De contractactiviteiten in 2012 betroffen het volgen van onderwijs door studenten die niet het behalen van een diploma beogen.

#### ***Naleving van wet- en regelgeving: aanbesteding***

Codarts bewaakt de naleving van de Europese aanbestedingsregels door tijdens de planningsfase (Kaderbrief en opstelling meerjarenbegroting) vast te stellen welke inkooppakketten voor aanbesteding in aanmerking komen. Vanwege de beperkte omvang van de hogeschool is dit aantal (zeer) beperkt. Potentiële aanbestedingspakketten komen

voornamelijk voor bij de facilitaire dienst. Codarts laat zich door een extern bedrijf begeleiden bij Europese aanbestedingen.

# Bijlagen

## B.1 Samenstelling College van Bestuur

*Dhr. drs. Max Merckx MBA, waarnemend voorzitter*  
Zelfstandig organisatieadviseur  
Lid van de Raad van Toezicht Festival & Huis aan de Werf, Utrecht  
Oprichter/eigenaar Café Restaurant 1900, Amsterdam

*Dhr. Samuel F. Wuersten, lid*  
Samuel Wuersten heeft een parttime aanstelling bij Codarts Rotterdam sinds september 2000 en is sinds oktober 2009 lid van het College van Bestuur  
Artistiek Directeur van Stichting Holland Dance Festival, Den Haag (sinds 1995)  
Gastprogrammeur Dans Lucent Danstheater, Den Haag (sinds 2005)  
Lid van bestuur Kylian Foundation  
Consultant voor de ontwikkeling BA Dance program voor Zuercher Hochschule der Kuenste (september 2011 – september 2013)  
Lid van de artistieke raad Palucca Hochschule für Tanz Dresden

## B.2 Samenstelling en rooster aan- en aftreden Raad van Toezicht

*De heer drs. P. M. M. (Paul) Rullmann (1948), voorzitter a.i.*  
Voorzitter Raad van Commissarissen Academic Transfer  
Lid van College van Bestuur Technische Universiteit Delft  
Lid van bestuur Stichting Studielink  
Lid van bestuur Stichting Studiekeuze 123  
Lid van bestuur Stichting Studenten Zorgverzekering ISO/LSVB  
Lid van de Commissie VKO (Validatie Kwaliteitszorg Onderzoek) van de HBO-Raad

*Mevrouw drs. R.I. (Rudi) Wester (1943)*  
Auteur  
Adviseur kunst en cultuur  
Voorzitter van jury van de P.C. Hooftprijs 2013  
Voorzitter van bestuur van de Stichting Behoud de Begeerte  
Voorzitter van bestuur Vierkant in Vierkant, een plastiek van Theo van Doesburg, in Leiden  
Voorzitter van de commissie Buitenlandse Aanvragen van de Taalunie  
Artistiek directeur van Leeuwarden kandidaat Culturele Hoofdstad van Europa 2018  
Lid van bestuur Het Literatuurhuis in Utrecht  
Lid Van bestuur van de Stichting Aatje Veldhoen

*De heer drs. G. (Gerry) Oosterbaan RV (1973)*  
Manager Finance & Control Keyrail B.V.  
Lid van bestuur van de Coöperatieve Inkoopvereniging Elektriciteit Betuweroute U.A.  
Projectmeester Rotterdam School of Management (opleiding Business Valuation)

*Rooster van aan- en aftreden Raad van Toezicht Codarts*  
Codarts hanteert de branchecode HBO voor de benoemingstermijn voor de leden van de Raad van Toezicht. Het rooster van aftreden ziet er als volgt uit:

	Benoemd per	Einde termijn 1	Einde termijn 2	Einde termijn 3
De heer drs. P. M. M. (Paul) Rullmann	30-09-2009	30-09-2013	30-09-2017	30-09-2021
Mevrouw drs. R.I. (Rudi) Wester	30-09-2009	30-09-2013	30-09-2017	30-09-2021
De heer drs. G.( Gerry) Oosterbaan RV	16-12-2010	16-12-2014	16-12-2018	16-12-2022

### B.3 Samenstelling Medezeggenschapsraad

Aan het eind van 2012 bestond de Medezeggenschapsraad uit: Roderigo Robles de Medina (voorzitter; corepetitor Klassieke Muziek), Elise van Es (secretaris; student Klassieke Muziek), Hanna Kiewiet (lid; medewerker Klassieke Muziek), Marianne Spoel (lid; medewerker Communicatie), Paul Hock (lid; docent Jazz) en Erik Ball (lid; docent Havo/vwo voor Muziek en Dans en Docent Muziek).

### B.4 Overeenkomsten internationale uitwisseling

Ten behoeve van Erasmus

België

Artesis Hogeschool Antwerpen - Koninklijk Conservatorium

België	Conservatoire Royal de Liège, Luik
België	Erasmushogeschool Brussel - Koninklijk Conservatorium
België	Hogeschool Gent, Faculty of Music and Drama
België	Hogeschool voor Wetenschap en Kunst/Lemmensinstituut, Leuven
Denemarken	Det Jeske Musikkonservatorium, Aarhus
Denemarken	Rhythmic Conservatory of Music, Kopenhagen
Duitsland	<b>Hochschule fur Music 'Hans Eisler', Berlin</b>
Duitsland	Hochschule fur Music und Theater, Hannover
Duitsland	Hochschule fur Musik und Darstellende Kunst, Frankfurt
Duitsland	Johannes Gutenberg – Universität Mainz
Duitsland	<b>Hochschule fur Musik und Theater 'Felix Mendelssohn Bartholdy', Leipzig</b>
Duitsland	Hochschule fur Musik, Detmold
Engeland	Trinity Laban Conservatoire of Music and Dance, London
Engeland	University College Falmouth incorporating Dartington College of Arts
Engeland	Guildhall School of Music & Drama, London
Engeland	Birmingham City University
Finland	Sibelius Academy, Helsinki
Frankrijk	Conservatoire National Supérieur de Musique de Lyon
Griekenland	University of Macedonia Economic and Social Sciences, Thessaloniki
Italië	<b>Conservatorio di Musica 'G. Martucci', Salerno</b>
Italië	<b>Conservatorio di Musica 'L. Refice', Frosinone</b>
Italië	<b>Conservatorio Statale di Musica 'G.B. Pergolesi', Fermo</b>
Italië	<b>Conservatorio di Musica de Vicenza ' Arrigo Pedrollo', Vicenza</b>
Italië	<b>Conservatorio di Musica 'Giuseppe Tartini', Trieste</b>
Italië	<b>Conservatorio di Musica ' S. Giacomantonio', Cosenza</b>
Letland	Latvian Academy of Music, Riga
Oostenrijk	Universität für Musik und Darstellende Kunst, Vienna
Oostenrijk	Universität Mozarteum, Salzburg
Oostenrijk	University of Music and Performing Arts, Graz
Polen	Akademia Muzyczna w Gdansku. Gdansk
Polen	Karol Szymanowski Academy of Music, Katowice
Polen	The Ludwik Solski State Drama School, Krakau
Portugal	Escola Superior de Danca, Lissabon
Portugal	Instituto Politecnico do Porto
Spanje	Escola Superior de Música de Catalunya, Barcelona
Spanje	Institut Del Teatre (School of Dance), Barcelona
Spanje	Real Conservatorio Superior de Musica de Madrid
Spanje	<b>Conservatorio Superior of Music 'Rafael Orozco', Cordoba</b>
Spanje	<b>Conservatorio Superior de Musica 'E.Martinez Torner' Oviedo</b>
Spanje	Conservatorio Superior de Musica de Coruna

Turkije	Istanbul Universitesi (State Conservatory)
Turkije	Yildiz technical University, Sanat Ve Tasarim Fakultesi Muzik, Istanbul
Turkije	Istanbul Technical University
Turkije	Hacettepe Universitesi, Ankara
Turkije	Mimar Sinan Guzel Sanatlar Universitesi, Istanbul
Turkije	Ege University, Turkish Music Conservatory, Izmir
Zweden	Lund universitet, Malmo Academy of Music

#### Overig

Algemeen	Association Européenne des Conservatoires, Académies de Musique et Musikhochschulen (AEC)
Algemeen	European Federation of Professional Circus Schools (FEDEC)
Argentinië	Orchestra Esquella de Tango Emilio Balcarse, Buenos Aires
Australië	Western Australian Academy of Performing Arts, Perth
Australië	Edith Cowan University Joondalup, Perth
Brazilië	Universidade Federal do Rio de Janeiro
Brazilië	Escola Portatil, Rio de Janeiro
Brazilië	Universidade Federal da Bahia, Salvador da Bahia
Canada	National Ballet School, Toronto
Canada	Dance Umbrella, Vancouver
Canada	School of Toronto Dance Theatre
China	Shanghai Theatre Academy
China	Shanghai Conservatory of Music
Cuba	Instituto Cubano de la Música, Havana
Duitsland	Dance Company Nanine Linning Osnabrück
Estland	Rahvusoper Estonia, Tallinn
India	University of Mumbai
India	Vridavan Gurukul Academy, Mumbai
Indonesië	Indonesian Art Higher Education School STSI, Bandung
Italië	AED Associazione Europea Danza, Livorno
Macedonië	Skopje Dance Academy
Verenigde Staten	University of New Orleans
Verenigde Staten	Alvin Ailey School, New York
Verenigde Staten	Purchase College, New York
Zuid-Afrika	Amy Biehl foundation
Zweden	Ballet Academy, Stockholm
Zweden	Cullberg Ballet, Norsborg
Zwitserland	Zürcher Hochschule der Künste, Zürich
Zwitserland	Luzerner Theater, Luzern